

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

AGÂH KÜRŞAT KARAUZ

SULH SÖZLEŞMESİ

Yüksek Lisans Tezi

TEZ YÖNETİCİSİ

PROF. DR. KÜRŞAT NURİ TURANBOY

KIRIKKALE-2011

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Sulh Sözleşmesi” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.”

04.08.2011
Agâh Kürşat KARAUZ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı sulh sözleşmesi kavramını incelemek, hukuki niteliğini açıklamak, benzer kurumlarla olan ilişkisi ve farklılıklarını ortaya koymaktır. Sulh tarafların aralarındaki anlaşmazlık veya şüpheyi karşılıklı tavizlerde bulunmak suretiyle ortadan kaldırdıkları bir sözleşmedir. Sulh, tarafların hukuki ilişkiden kaynaklanan uyuşmazlıklara kendi aralarında yapacakları sözleşme ile son verebilmelerini amaçlar. Yani ihtilafli bölüm sulh sözleşmesi sayesinde dostane bir çözüme kavuşabilir.

Sulh, iyi bilinen ve geniş uygulama alanına sahip sözleşme olduğu için kanun koyucu tarafından hem Türk Borçlar Kanununda hem de İsviçre Borçlar Kanununda düzenlenmemiştir. Bu eksiklik Yargıtay Kararları ve doktrin tarafından giderilmeye çalışılmıştır. Sulh sözleşmesinin düzenlenmemiş olmasına rağmen birçok kanunda sulhe değinilmiştir. Ayrıca sulh kurumu, Türk Hukukunda ayrıntılı bir biçimde incelenmemiştir. Sulh sözleşmesinin tez konusu olarak seçilmiş olmasının en önemli nedenlerinden birisi de budur.

ABSTRACT

The aim of this study is to analyse the compromise agreement and to explain judicial quality to determine the relation and differences of it among similar institutions. Compromise is a contract with which the parties to legal relationship eliminate the dispute or the uncertainty about this relationship by reciprocal easing (settlement). Compromise purposes that the arguing parties to a legal relationship shall settle by private contract. That is to say, the parties to a dispute may reach an amicable settlement thanks to compromise.

For the reason that compromise agreement is well-known and has a wide range of application, this contract isn't legally described by legislator neither in Turkish Code of Obligations nor Swiss Code of Obligations. Supreme Court and doctrine tried to supply the law of this deficiency. Although compromise isn't described by legislator, it is dealt with many codes. Futhermore compromise instution has not been examined sufficiently in Turkish Law. This is one of the most important reasons of why the commitment of compromise has been selected as the thesis topic.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	1
KONU SINIRLANDIRMASI	4

BİRİNCİ BÖLÜM

SULH KAVRAMININ TARİHÇESİ, TANIMI VE UNSURLARI, SULH SÖZLEŞMESİNİN SÖZLEŞME HÜRRİYETİ İLKESİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ, BENZER KURUMLARLA İLİŞKİSİ

1. SULH KAVRAMININ TARİHÇESİ, TANIMI VE UNSURLARI	6
I. Sulh Kavramının Tarihçesi.....	6
A. Roma Hukukunda Sulh.....	6
B. İslam Hukukunda Sulh.....	7
II. Sulh ve Sulh Sözleşmesi Kavramı.....	8
III. Sulh Sözleşmesinin Unsurları.....	12
A. Tarafların Aralarında Mevcut Hukuki İlişki Olmalı.....	12
B. Uyuşmazlık Veya Tereddüt Hali Bulunmalı.....	12
C. Karşılıklı Fedakârlıkta Bulunmalı.....	13
IV. Sulh Sözleşmesinin Türleri.....	15
A. Mahkeme İçi Sulh.....	15
B. Mahkeme Dışı Sulh.....	18
2. SULH SÖZLEŞMESİNİN SÖZLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ İLKESİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	20
3. SULH SÖZLEŞMESİNİN BENZERİ KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI.....	23
I. İbra Sözleşmesi.....	23
II. İkale (Bozma) Sözleşmesi.....	26
III. Konkordato Sözleşmesi.....	28
IV. Menfi Borç İkrarı.....	30
V. Davadan Feragat.....	32
VI. Davayı Kabul.....	34

İKİNCİ BÖLÜM

SULH SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ, KURULMASI, ŞEKLİ, TARAFLARI, TARAFLARIN EHLİYETİ VE SULH SÖZLEŞMESİNDE TEMSİL, HÜKÜMSÜZLÜK HALLERİ

4. SULH SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	37
I. Sulh Sözleşmesinin Konusu.....	37
II. Sulh Sözleşmesinin Kendine Özgü Yapısı Olan (sui generis) Sözleşme Olması.....	39
A. Kendine Özgü Yapısı Olan (sui generis) Sözleşmeler.....	39
B. Kendine Özgü Yapısı Olan Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk.....	40
III. İvazlı Sözleşme Olması.....	41
IV. Sulh Sözleşmesinin Malvarlığına Yaptığı Etkiye Göre Niteliği.....	42
A. Sulh Sözleşmesinin Tasarruf/Borçlandırıcı İşlemler Arasındaki Yeri...	42
B. Tasarruf Yetkisi.....	44
V. Bağımlı Sözleşme Olması.....	46
VI. Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşme Olması.....	46
VII. Sulh Sözleşmesinde Sebebe Bağlı- Soyut Hukuki İşlem Ayrımı.....	48
A. Sebep Kavramı.....	48
B. Sulh Sözleşmesinin Sebebi.....	49
5. SULH SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI.....	50
I. İcap.....	50
II. Kabul.....	52
6. SULH SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ.....	53
I. Şekil Kavramı.....	53
II. Sulh Sözleşmesinin Şekli.....	55
7. SULH SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI, TARAFLARIN EHLİYETİ VE SULH SÖZLEŞMESİNDE TEMSİL.....	57
I. Sulh Sözleşmesinde Tarafları ve Tarafların Ehliyeti.....	57
II. Sulh Sözleşmesinde Temsil.....	59
A. Sulh Sözleşmesinde Kanuni Temsil.....	59
B. Sulh Sözleşmesinde İradi Temsil.....	60

8. SULH SÖZLEŞMESİNDE HÜKÜMSÜZLÜK HALLERİ.....	61
I. Sulh Sözleşmenin Butlanı (Kesin Hükümsüzlük).....	62
II. Sulh Sözleşmesinde İrade Sakatlığı Halleri.....	63
A. Hata (Yanılma).....	63
B. Hile (Aldatma).....	66
C. İkra (Korkutma).....	67
III. Sulh Sözleşmesinde Gabin (Aşırı Yararlanma).....	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SULH SÖZLEŞMESİNİN SONUÇLARI, FERİ HAKLARA ETKİSİ, MÜTESELSİL BORÇLULARA VE ALACAKLILARA ETKİSİ, ŞARTA VE VADEYE BAĞLI SÖZLEŞMELER, SULH SÖZLEŞMESİNDEN DÖNME VE SULH SÖZLEŞMESİNİN İKALE (BOZMA) YOLUYLA SONA ERMESİ

9. SULH SÖZLEŞMESİNİN SONUÇLARI.....	70
I. Maddi Hukuk Bakımından Sonuçları.....	70
A. Genel Olarak.....	70
B. Borcun Sona Ermesi Kavramı ve Sulhun Etkisi.....	71
II. Usul Hukuku Bakımından Sonuçları.....	72
A. Kesin Hüküm Niteliğinde Olması.....	73
B. İcra Edebilmesi.....	74
10. SULH SÖZLEŞMESİNİN FERİ HAKLARA ETKİSİ.....	75
11. SULH SÖZLEŞMESİNİN MÜTESELSİL BORÇLULAR VE ALACAKLILARA ETKİSİ.....	76
I. Müteselsil Borç Kavramı.....	76
II. Sulh Sözleşmesinin Müteselsil Borçlulara Etkisi.....	77
III. Müteselsil Alacak Kavramı.....	78
IV. Sulh Sözleşmesinin Müteselsil Alacaklılara Etkisi.....	79

12. ŞARTA VEYA VADEYE BAĞLI SÖZLEŞMELER.....	81
I. Şart Kavramı ve Vade Kavramı.....	81
A. Şart Kavramı.....	81
B. Vade Kavramı.....	82
II. Sulh Sözleşmesinin Şarta ve Vadeye Bağlanması.....	83
A. Sulh Sözleşmesinde Şarta Bağlanması.....	83
B. Sulh Sözleşmesinde Vadeye Bağlanması.....	84
13. SULH SÖZLEŞMESİNDEN DÖNME VE SULH SÖZLEŞMESİNİN İKALE (BOZMA) SÖZLEŞMESİ YOLUYLA SONA ERMESİ	85
I. Sulh Sözleşmeden Dönme.....	85
II. Sulh Sözleşmesinin İkale (Bozma) Sözleşmesi Yoluyla Sona Ermesi.....	86
SONUÇ.....	88
KAYNAKÇA.....	92

KISALTMALAR

Art.	: Artikel
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Av. K.	: Avukatlık Kanunu
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch
BK	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
E.	: Esas
e.t.	: Erişim Tarihi
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İİD	: İcra İflas Dairesi
İİK	: İcra İflas Kanunu

İş Mah. K.	: İş Mahkemeleri Kanunu
K.	: Karar
Kadastro K	: Kadastro Kanunu
m.	: Madde
Maltepe ÜHFD	: Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Fakültesi Dergisi
MHAD	: Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
MK	: Medeni Kanun
OR	: Obligationenrecht
s.	: Sayfa
T.	: Tarih
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamında
Vergi U. K.	: Vergi Usul Kanunu
YKD.	: Yargıtay Kararları Dergisi
YTBK	: Yeni Türk Borçlar Kanunu
ZGB	: Zivilgesetzbuch

GİRİŞ

Sulh, tarafların aralarında bulunan hukuki ilişkiye dair uyuşmazlık veya tereddüdü, karşılıklı tavizlerde (özveri-fedakârlık) bulunmak koşuluyla sözleşme ile sona erdirmeleri olarak tanımlanır. Sulh sözleşmesi, özel hukukta geniş bir uygulama alanı bulan ve çok eski zamanlardan beri bilinen bir kurum olduğu için hem İsviçre Borçlar Kanunda ve hem de Türk Borçlar Kanununda, kanun koyucu tarafından özel olarak düzenlenmemiştir (6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu da sulhu düzenlenmemiştir). Ancak, taraflar kanunlarımızda düzenlenmemiş olmakla beraber borçlar hukukumuzda hâkim olan “sözleşme hürriyeti” ilkesine dayanarak sulh sözleşmesi yapabilirler. Bu ilkeye dayanarak tarafların yapacakları sulh sözleşmesi, kişilik haklarına, kanunun emredici kurallarına, ahlâk ve adaba aykırı olmamak ve imkânsız olmayan herhangi bir ekonomik menfaati elde etmemek şartıyla diledikleri konuda, muhtevada ve şekilde sözleşme yapabilirler.

Sulh, düzenlendiği yere göre mahkeme içi sulh ve mahkeme dışı sulh olmak üzere ikiye ayrılır. Mahkeme içinde düzenlenen sulh, usul hukuku bakımından davayı sona erdiren taraf işlemlerindedir. Sulh 1086 sayılı HUMK’ da düzenlenmemiş bir kurum olmasına rağmen, 12.01.2011 tarihinde kabul edilmiş ve 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe girecek 6100 sayılı HMK’ da m. 313, 314, 315’te düzenlenmiştir. Mahkeme içi hem usul hukuku hem borçlar hukuku karakterini haiz olmakla beraber mahkeme dışı sulh sözleşmesi borçlar hukuku hükümlerine tabi bir sözleşmedir. Zaten mahkeme içi sulhün hukuki niteliği ile ilgili görüşlere ayrıntılı olarak yer verilecektir.

Sulh, kanunlarımızda unsurları düzenlenmemiş kendine özgü yapısı (sui generis) olan sözleşmelerdendir. Ancak mahkeme içi sulh sözleşmesini, 6100 sayılı HMK’ da unsurları düzenlenmiş olduğu için kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte artık isimsiz sözleşme saymak doğru değildir. Sulh uygulama bakımından geniş bir alana sahiptir. Sulh sadece borçlar hukuku ve usul hukukuna özgü olmayıp aynı zamanda iş hukukunda ve ticaret hukukunda da sulh uygulamalarına rastlanmaktadır.

Sulh sözleşmesinin kanunlarımızda düzenlenmemiş olmasına rağmen uygulamada sıkça başvurulmuş bir kurum olması sebebiyle hem yargısal içtihatlarla hem

doktrinde sulhe ilişkin bilgilere ulaşılmaktadır. Ancak bizim hukukumuzda bu konuda ayrıntılı bir inceleme yok denecek kadar azdır.

Sulh sözleşmesi sadece borçlar hukukuna ait konularda değil icra hukuku, aile hukuku, eşya hukuku, miras hukuku, ticaret ve iş hukuku alanlarında yapılabilir. Sulh sözleşmesi aralarındaki mevcut bir ilişkiye dayanması sebebiyle bağımlı bir sözleşmedir. Sulh sözleşmesi genelde tasarruf işlemi niteliğine sahip olmakla beraber her zaman tasarruf işlemi değildir. Sulh sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmedir. Ayrıca sulh sözleşmesinin sebebe bağılılığı ve sulh sözleşmesinde sebep konuları da ele alınacaktır.

Toplumda sosyal düzenin sağlanması için en önemli kurumlardan biri şüphesiz sulhtur. Bu yüzden sulh kurumunun kökeni çok eski zamanlara dayanmaktadır. Uygulamada sulh sözleşmesi adı altında düzenlenmekle beraber aslında ibra, menfi borç ikrarı, mahkeme dışı konkordato sözleşmesi veya bozma sözleşmesi niteliği taşıyan sözleşmeler bulunmaktadır. Bu kurumlar sulh sözleşmesine benzemekle beraber şüphesiz farklılıkları bulunmaktadır. İşte bu kurumların sulh sözleşmesi ile farkları tezimizde ele alınacaktır. Ayrıca usul hukuku açısından da davaya son veren diğer taraf işlemleri olan kabul ve feragatin de sulhtan farkı tezimizde incelenecektir.

Sulh sözleşmesinin yapılabilmesi için elbette tarafların sözleşmenin kurulması konusunda anlaşmaları gerekmektedir. Sulhün bir özel hukuk sözleşmesi olmasından dolayı tarafların sulh sözleşmesi yapabilmesi için sözleşme ehliyetine sahip olmaları gerekir. Sulh sözleşmesinin temsilci aracılığıyla da yapılması mümkündür. Hem kanuni hem iradi temsilci aracılığıyla sulh sözleşmesi yapılabilir.

Sulh sözleşmesinin şekle tabi olup olmadığı hususunda tartışmalar bulunmaktadır. Sulh sözleşmesi kanunda düzenlenmemiş olduğu için herhangi bir şekle tabi değildir. Ancak taraflar aralarında iradi olarak sulh sözleşmesinin şekle bağılı olmasını kararlaştırabilirler. Şekle bağılı olarak yapılan sözleşmelerin kaldırılması da şekle bağılı olarak yapılabilir. Taşınmazlara ilişkin yapılan sulh sözleşmesi resmi şekilde yapılması gerekir.

Sulh sözleşmesi, mahkeme içinde veya mahkeme dışında yapıldığı fark etmeksizin özel hukuka ait bir sözleşme olmasından dolayı irade sakatlığı hallerinde

iptal edilebilecektir. Hata, hile, tehdit ve gabin hallerinde sulh sözleşmesinin iptali istenebilecektir. Sulh sözleşmesi şarta veya vadeye bağlı olarak yapılabilmektedir. Sulh sözleşmesinin bağlanacağı şart, taliki veya infisahi şart olabilir. Edimlerin bir kısmı şarta bağlanabileceği gibi, bütün olarak sulh sözleşmesi de şarta bağlanabilir.

Sulh sözleşmesinin müteselsil alacaklılık ve müteselsil borçluluk durumlarına ne gibi etki yapacağı konusu tartışmalıdır. Alacaklı ile müteselsil borçlulardan birinin sulh sözleşmesi yapması halinde sulh sözleşmesinin diğer müteselsil borçlulara etki edip etmeyeceği konusu tezimizde incelenecektir. Müteselsil alacaklılıkta, alacaklılardan birinin yaptığı sulh sözleşmesinin diğer müteselsil alacaklılara etki edip etmeyeceği konusu da ayrıca incelenecektir.

Sulh sözleşmesinin ferî haklar üzerindeki etkisi de tezimizde ele alınacaktır. Ayrıca sulh sözleşmesinin yapılmasının maddi hukuk ve usul hukuku açısından ne gibi etkilere sahip olduğu da açıklanacaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde sulh kavramının tarihçesi, Roma ve İslam Hukukundaki sulh uygulamalarına yer verilecektir. Sonra sulh ve sulh sözleşmesi kavramı tanımlanacaktır. Ardından sulh sözleşmesinin unsurları incelenecektir. Sözleşme hürriyeti ilkesinden bahsedilecektir. Sonra sulh sözleşmesi ile benzeri kurumlar arasındaki farklar belirtilecek ve benzeri kurumlar hakkında kısaca bilgi verilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde sulh sözleşmesinin bir sözleşme olması üzerinde durulup hukuki niteliği açıklanacaktır. Sulh sözleşmesinin kurulmasında icap ve kabul kavramı üzerinde durulacaktır. Sulh sözleşmesinin tarafları, tarafların ehliyeti ve sulh sözleşmesinde temsil kavramları incelenecektir. Daha sonra sulh sözleşmesinin şekli ile ilgili unsurlar Yargıtay kararları ışığında ortaya konulacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise sulh sözleşmesi yapılmasının maddi hukuk ve usul hukuku açısından sonuçları ele alınacaktır. Ardından sulh sözleşmesinin ferî haklar üzerinde etkisi tespit edilecektir. Sulh sözleşmesinde müteselsil borçluluk ve alacaklılık kavramı açıklanacaktır. Sulh sözleşmesinin şarta ve vadeye bağlanabilirliği hususu incelenecektir. Daha sonra sulh sözleşmesinden dönme ve sulh sözleşmesinin tarafların anlaşmaları ile sona ermesi konusu incelenecektir.

KONU SINIRLAMASI

Sulh, aralarında mevcut bir hukuki ilişki olan tarafların, bu hukuki ilişki nedeniyle düştükleri anlaşmazlığa veya tereddüde son vermek amacıyla karşılıklı fedakârlıklarda bulunarak yaptıkları sözleşmedir. Sulhün yapıldığı yere göre, mahkeme içi sulh ve mahkeme dışı sulh olarak ikiye ayrıldığı belirtilmiştir. Ancak, sulh ister mahkeme içinde ister mahkeme dışında yapılsın özel hukuka ait bir sözleşme olduğu kabul edilmektedir. Sulhün bu sebeple borçlar hukukuna ait bir kurum olduğu kabul edilmekle beraber sulh geniş uygulama alanlarına sahiptir.

Mahkeme içinde yapılan sulh, davayı sona erdiren taraf işlemlerindedir. Usul hukuku açısından sulh, davacının kısmi feragati, davalının kısmi kabulü şeklinde yapılır. HMUK’ da kabul ve feragat ayrı bir kurum olarak düzenlenmiş olmasına rağmen sulh müessesesi düzenlenmemiştir. Mahkeme önünde yapılan sulh, ayrıca İİK m. 38’e göre icrası bakımından ilam niteliğine sahiptir. Ancak 6100 sayılı HMK’ da ayrı bir müessese olarak düzenlenmiştir. 6100 sayılı HMK m. 313’te sulhün tanımı “Sulh, görülmekte olan bir davada, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşmedir” şeklinde yapılmıştır. Sulh davayı sona erdirir ve sulhe dayalı olarak verilen mahkeme kararı HMUK 95. ve HMK 315. maddeye göre kesin hüküm niteliğindedir. Sulh ancak iradeyi sakatlayan hallerde ve gabin söz konu olunca iptal edilebilir. 6100 sayılı HMK m. 313/2’te tarafların serbestçe tasarruf edebilecekleri konularda sulh olabilecekleri hususu düzenlemiştir. Ayrıca HMK m. 313/3’te doktrinde farklı görüşler bulunmakla beraber, dava konusu dışında kalan hususların sulh kapsamına dâhil edilebileceği hususu düzenlenmiştir. HMK m. 313/4’te ise sulhün şarta bağlı olarak yapılabileceği kanun koyucu tarafından belirtilmiştir.

Özellikle günümüzde usul hukukunda, tarafların mahkemelere başvurmadan alternatif çözüm yolları ile kendi aralarındaki uyuşmazlıkları sona erdirmeleri tavsiye edilmektedir. Avukatlık Kanununun 35/a maddesi ve Arabuluculuk Kanun Tasarısı bu gelişmeler ışığında değerlendirilmektedir.

Sulh sözleşmesi konusu bakımından sadece borçlar hukukuna ait bir kurum olmayıp aynı zamanda eşya hukuku, miras hukuku, aile hukuku, kişiler hukuku, icra-iflas hukuku, ticaret hukuku ve iş hukuku alanlarında da yapılabilmektedir. Bu yönüyle, sulh sözleşmesine uygulamada sıkça rastlanmaktadır. Örneğin iş hukukunda işçi ile işveren arasında yapılan “sulh ve ibraname” adında belgeler sıkça kullanılmaktadır.

Geniş uygulama alanına sahip olmasından dolayı sulhe Borçlar Kanunu ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu dışında birçok kanunda da değinilmiştir. Örneğin, Medeni Kanun, Türk Ticaret Kanunu, İş Mahkemesi Kanunu, Vergi Usul Kanunu, 4353 sayılı Kanun, Kadastro Kanunu, Harçlar Kanunu, Avukatlık Kanunu sulhe değinmiş kanunlardandır.

Ancak sulh nerde yapılırsa yapılsın, tarafları kim olursa olsun borçlar hukuku hükümlerine tabi bir sözleşmedir. Çalışmamızın konusu da zaten sulhu bir borçlar hukuku sözleşmesi olarak ele alıp onu özel hukuk açısından incelemektir. Ancak başta usul hukuku olmak üzere diğer alanlarda da kısaca bilgi verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SULH KAVRAMININ TARİHÇESİ, TANIMI VE UNSURLARI, SULH SÖZLEŞMESİNİN SÖZLEŞME HÜRRİYETİ İLKESİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ, BENZER KURUMLARLA İLİŞKİSİ

§ 1. SULH KAVRAMININ TARİHÇESİ, TANIMI VE UNSURLARI

I. SULH KAVRAMININ TARİHÇESİ

A. ROMA HUKUKUNDA SULH

Sulh kavramı sadece günümüz modern hukukuna ait bir kavram olmayıp eski hukuk sistemlerinde de örneklerine rastlanmaktadır. Modern hukuktaki sulhün kökeni Roma Hukukundaki *transactio* ve Cermen Hukukundaki *sühne* kurumlarına dayanmaktadır¹. Roma Hukukunda *transactio* akdi ile iki taraf karşılıklı olarak haklarından vazgeçerek aralarındaki çıkmış veya çıkacak olan uyuşmazlığı sona erdirirlerdi. Roma hukukunda da sulh (*transactio*) uygulamalarına rastlanmaktadır².

Transactio akdi, Justinianus hukukunda isimsiz akit sayılmış ve *actio praescripts verbis* ile yani isimsiz akitleri koruyan dava ile korumaya alınmıştır³. Justinianus hukukundan önce *Ius Civile*'de yazılı olan akit tipleri dışında başka akit tiplerine *actio* imkânı verilmemişti. Ancak daha sonra ticari hayatın genişlemesi, *preator*

¹ ÖNEN Ergun, Medeni Yargılama Hukukunda Sulh, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1972, s. 8.

² “ XII Levha Kanunu'nda 8.2 "*Si membrumrupsit, ni cum eopacit, talioesto* (Eğer bir uzvu kırmış ise, eğer (fail) onunla (zarar gören) anlaşmamış ise, ona (faile) aynısı yapılmalıdır)'da vücuda verilen bir zararın giderilmesinin sonuçlarına karşı bir sulh anlaşması, yani kararlaştırılan bir miktar paranın ödenmesi ile karşı konulabiliyordu.” OĞUZ Arzu, Roma Hukukunda Mülkiyetin Devir İşlemlerinden Biri Olan Traditionun Sebebe Bağlılığı, AÜHFD, C. 47, Sayı 1-4, Ankara, 1998, s. 60.

³ RADO Türkan, Roma Hukuku Dersleri, Borçlar Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2006, s. 162.

hukuku, imparatorluk hukuku ve Doğu mekteplerinin etkisiyle çıkan yeni akit tiplerine de actio imkânı sağlandı⁴.

Klasik devirde ise *transactio stipulatio* şeklinde yapılır ve sulh sözleşmesine aykırı şekilde hareket edilmiş ise *actio ex stipulatio* ile takip edilirdi⁵. Çünkü klasik devirde isimsiz akitler henüz tanınmamıştı. Ancak taraflar öncesinde *stipulatio aquiliana* usulüne başvurarak borçlarını *stipulatio* ile yenilerler sulh sözleşmesi anlaştıkları çerçevede ve oranda, alacaklarından *acceptilatic* yani ibra muamelesi ile hayali bir ifa yaparak tamamen veya kısmen feragat edebiliyordu⁶.

B. İSLAM HUKUKUNDA SULH

İslam Hukukunda sulhün kaynağı Kuran-ı Kerimdeki “Vessulhü Hayrün” (Sulh hayırlıdır) kelamı ve “Essulhü Seyyidülakham” (Sulh hükümlerin efendisidir) hadis-i şerifidir⁷. Kuran ve sünnet yanında meşruluğu icma ile desteklenen sulh; siyer, kısas, edebü'l-kadi/kaza, nikâh, feraiz bölümünün alt başlığı “teharüc” ve borca ilişkin uyumsuzluklara sona vermesi niteliğinde sulh bölümü olmak üzere muamelata ilişkin hemen hemen tüm bölümlerde söz konusudur⁸.

İslam Hukukuna göre sulh akdi yapılabilmesi için iki tarafın olması gerekli iken taraflardan her birine musalih, sulh sözleşmesinin her iki tarafı içinde mütesalihan denir⁹. Hanefilere göre sulh akdinin rüknü diğer İslam Borçlar Hukuku akitlerinde olduğu gibi icap ve kabulden ibarettir.

Osmanlı döneminde de Şer'îye Sicillerindeki kayıtlardan, kimi davaların Kadı tarafından yapılan davet üzerine ve aracı bir heyetin katılımıyla, tarafların sulh olması ile anlaşmazlıkların çözümlendiği görülmektedir¹⁰. Tarafların fıkıh kitaplarında iki şekilde sulh olabilecekleri kabul edilmiştir. Bunlardan ilki; Şer'îye sicillerinde bu tür sulh kayıtlarına az sayıda da olsa rastlansa da tarafların kendi aralarında ve mahkemeye başvurmadan yapmış oldukları sulhtur. Diğeri ise; mahkeme içinde yapılan sulhtur;

⁴ TAHİROĞLU Bülent, Roma Borçlar Hukuku, Der Yayınları, İstanbul, 2010, s. 253.

⁵ TAHİROĞLU, s. 261.

⁶ RADO, s. 162-163.

⁷ ANSAY S. Şakir, Sulh, AÜHFD, C. 1, Sayı 2, Ankara, 1943, s. 200.

⁸ İslam Ansiklopedisi, s. 481.

⁹ İslam Ansiklopedisi, s. 482.

¹⁰ MUTAF Abdülmeccit, Osmanlı Hukuk Sisteminde Dostane Çözüm: “Sulh” Uygulaması, Yeni Ümit Dergisi, Sayı 70, (http://www.yeniumit.com.tr/yazdir.php?konu_id=421), e.t. 10.03.2011.

mahkemede başlar ve devam eder. Bu şekilde; davacı ardından da davalı Kadı tarafından dinler. Tarafları belli durumlarda, aralarındaki niza'ı gidermek üzere tarafları anlaşmaya davet etmesi şeklinde yapılır.

Mecelle’de sulh 12. kitapta Kitâb-üs-Sulh vel-İbrâ adı altında düzenlenmiştir. Bu kitap bir önsöz ve dört bölümden oluşmaktadır. Mecelle’de sulh 1531. madde ile 1571. maddeler arasında düzenlenmiştir. Mecelle’nin 1531. maddesinde sulh , “Uyuşmazlığı rıza ile kaldıran bir sözleşmedir" şeklinde tanımlanmıştır. Bu hükmü ile Mecelle, sulhu icap ve kabul ile kurulan bir özel hukuk sözleşmesi olarak nitelendirmiştir.

Mecelle m. 1535’te sulhün, davalının dava konusunu ikrar etmesi şeklinde “an ikrar-ın sulh”, davalının dava konusunu inkâr etmesi şeklinde “an inkâr-ın sulh”, davalının dava konusunu sukut etmesi şeklinde “an sükût-in sulh” üç çeşit yapılandırdı¹¹.

Ayrıca, Mecelle’de vekilin özel yetkilendirilmedikçe sulh yapamayacağı hususu, mahkeme içinde sulh yapılan sulh ile davanın sona ereceği ve hâkimin sadece sulhün şartlarına uygun yapıp yapılmadığını kontrol ettikten sonra tescil etmesi gerektiği gibi hususlar da yer almaktadır.

II. SULH VE SULH SÖZLEŞMESİ KAVRAMI

Sulh, kelime anlamı olarak Arapçada “afet ve fesattan kurtulma” anlamına gelir. Ayrıca, slm (selim ve selem) ve slh kökü her ikisi birlikte barış anlamına da gelmektedir¹². Sulh, bireylerin toplum halinde yaşabilmeleri için en önemli kurumlardan biri olmakla huzur, güven ve sosyal barışın tesisi için de şüphesiz çok önemlidir.

Hukuki terim olarak sulh kavramı ise tarafların karşılıklı tavizlerde (özveri-fedakârlık) bulunmak koşuluyla, aralarında bulunan hukuki ilişkiye dair anlaşmazlık veya şüpheye sözleşme ile son vermeleridir¹³. Bu tanımdan anlaşıldığı üzere sulhün üç unsuru bulunmaktadır. Bunlardan ilki, sözleşmesinin kurulabilmesi için daha önceden taraflar arasında bir hukuki ilişki var olmalıdır. Ayrıca bu hukuki ilişki, uyuşmazlığın veya tereddüdün konusunu oluşturmalıdır. Son olarak ise taraflar birtakım taleplerinden karşılıklı olarak vazgeçmelidir.

¹¹ ÖNEN, s. 12.

¹² İslam Ansiklopedisi, Sulh, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Cilt 27, s. 485.

¹³ “Özel hukukta sulh denilince akla ilk gelen sulh sözleşmesidir” ÖNEN, s. 2.

Bireylerin hak arama hürriyeti; Anayasanın 36. maddesinde “herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir” şeklinde düzenlenmiştir. Ancak bireylerin her uyuşmazlığı dava konusu yapmaları da bir takım sıkıntıları beraberinde getirir. Şüphesiz dava konusu yapılan uyuşmazlıklar taraflara belli bir külfet yüklemenin yanı sıra aynı zamanda tarafların aralarında husumet doğmasına veyahut bu husumetin daha da derinleşmesine neden olmaktadır. Bu sebepten dolayı tarafların aralarındaki uyuşmazlıkları yine kendi aralarında sulh ile çözümlenmeleri sosyal bir fayda sağlamaktadır. Ansay’ın da dediği gibi “dava bir ameliyat ise sulh bir hıfzıssıhha tedbiri olarak nitelendirilebilir”¹⁴.

Sulh sözleşmesi kanunda düzenlenmemiş olmasına rağmen, borçlar hukukunun ana ilkelerinden biri olan ve Anayasa ile güvence altına alınmış “sözleşme hürriyeti ilkesine” dayanarak hukuki ilişkinin taraflarınca her zaman yapılabilir. Bu ilkeye dayanarak kişiler, kişilik haklarına, kanunun emredici kurallarına, ahlâk ve adaba aykırı olmamak ve imkânsız olmayan herhangi bir ekonomik menfaat elde etmemek şartıyla sözleşmeyi diledikleri konuda, muhtevada ve şekilde düzenleyebilirler.

Sulh sözleşmesi, bir tarafın diğer tarafın iddialarını kabul etmesi veya taraflardan yalnız birinin talebinden vazgeçmesi durumunda değil genellikle kısmi kabul ve kısmi feragat şeklinde ortaya çıkar. Yani davalının davacının taleplerinin bir kısmını kabul etmesi, davacının kendi taleplerinin bir kısmından feragat etmesi halinde ortaya çıkar. Ancak her zaman için kısmi kabul ve kısmi feragat şeklinde ortaya çıkar denemez¹⁵.

Sulh ister mahkeme içinde (kazai sulh) ister mahkeme dışında (adi sulh) yapılmış olsun bir sözleşmedir. Bu sebepten dolayı taraflar, sulh sözleşmesi ile bağlıdır ve tek taraflı olarak dönemezler¹⁶.

Sulh sözleşmesi aynı zamanda borcun sona ermesi yani borçlunun borcundan kurtulmasını sağlayan bir fonksiyona sahiptir. Sulh sözleşmesi ibra, yenileme, borcun

¹⁴ ANSAY, Sabri Şükür, Hukuk Yargılama Usulleri, 7. Bası, Ankara, 1960, s. 183.

¹⁵ KURU Baki/ARSLAN Ramazan/YILMAZ Ejder, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010, s. 555.

¹⁶ YARGITAY Hukuk Genel Kurulu’nun, E. 1972/6-537, T. 15.12.1973, K. 1973/1201 sayılı ilamı, sulhun tarafların aralarındaki uyuşmazlığı karşılıklı iradeleri ile bir çözüme bağlamaları olduğu, bu bakımdan sözleşme niteliği taşıdığı, sulhun tek yönlü irade ile değil, karşılıklı anlaşma ile bozulabileceğini, sulhu bozmak isteğinin, şartlı veya şartsız olduğu veya anlaşmanın oluşması sırasında iradeyi kaldıran nedenler bulunduğu iddialarının, ayrı bir dava konusu olduğunu belirtmiştir.

kabulü, değiştirme, erteleme niteliğini taşıyabileceği gibi bunların hepsini ya da bir kısmını birlikte içerebilir¹⁷. Sulh sözleşmesi hem yeni 6098 sayılı Borçlar Kanununda hem de eski 818 sayılı Borçlar Kanununda borcu sona erdiren sebep olarak düzenlenmemesine rağmen hem içtihatlarda hem doktrinde borcu sona erdiren sebeplerden biri olarak kabul edilir. Yani sulh sözleşmesinin borçlar hukuku anlamında amacı tarafların birtakım taleplerinden vazgeçerek, borcu sona erdirmeleridir. Sulh maddi hukuk bakımından borcu, usul hukuku bakımından ise davayı sona erdiren sebeplerdendir¹⁸.

Günümüzde taraflar arasındaki uyuşmazlıklar devlet mahkemeleri haricinde “ADR” olarak adlandırılan alternatif çözüm yolları (alternative dispute resolution) ile çözümlenebilmektedir. Özellikle Avukatlık Kanunu m. 35/a fıkrası ve TBMM Adalet Komisyonu gündeminde bulunan Arabuluculuk Kanun Tasarısı bu çözüm yollarının ülkemizde de gelişmekte olduğunu göstermektedir. Ancak bu alternatif çözüm yolları kapsamında yapılan uzlaştırmanın veya arabuluculuğun karşılıklı fedakârlıkları içermesi halinde bir sulh sözleşmesi yapılmış olur. Uzlaştırma ve arabuluculuk gibi alternatif çözüm yolları ile çözümlenen uyuşmazlık mahkeme içi sulh olarak da deęerlendirilemez¹⁹. Çünkü mahkeme içi sulhta bir mahkeme kararı söz konusu iken uzlaştırmada mahkeme kararı yoktur. Ayrıca sulh mahkemenin her aşamasında yapılabiliyorken uzlaştırma ancak dava açılmadan veya duruşma başlamasından önce yapılır. Bu nedenle alternatif çözüm yolları eğer sulh sözleşmesinin şartlarını taşıyorsa yani karşılıklı tavizler içeriyorsa ancak mahkeme dışı sulh olarak deęerlendirilebilir²⁰.

Sulh ayrıca tarafların arasındaki uyuşmazlıkların kendi aralarında çözümlenmesini sağlamakta, bu da uyuşmazlıkların daha kolay, daha çabuk ve daha az maliyetli olmasına neden olmaktadır.

Sulh sözleşmesi özel hukukta geniş bir uygulama alanı bulan, bilinen bir kurum olarak kabul edildiği için, hem İsviçre Borçlar Kanunda ve hem de Türk Borçlar Kanununda, kanun koyucu tarafından özel olarak düzenlenmemiştir. Hukuk Usulü Mahkemeleri Kanunu ile İcra ve İflas Kanunumuz sulhe davayı sona erdiren

¹⁷ TURANBOY Kürşat Nuri, İbra Sözleşmesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 1998, s. 44, 45.

¹⁸ AKINTÜRK Turgut, Müteselsil Borçluluk, Ankara, 1971, s. 187.

¹⁹ ÖZBAY İbrahim, Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Tutanağının İlam Niteliği, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 3-4, 2004, s. 395.

²⁰ ÖZBAY, s. 398.

nedenlerden biri olarak (HUMK m. 63, 151/2, 213, 236, 513; İİK m. 38, 226/2) yer verilmiştir. Yeni 6100 sayılı HMK' da ise sulh ayrı bir müessese olarak düzenlenmiştir (6100 sayılı HMK m. 313, 314, 315). Ayrıca 6100 sayılı HMK' da m. 74, 137, 139, 140, 154, 188, 320, 434, 442 sulhe değinilmiştir. Diğer bazı kanunlarda da örneğin; MK m. 429, 462, 593; 818 sayılı BK m. 191, 388/3, 6098 sayılı BK m. 504, TTK m. 165 ve 219, 310, İş Mah. K. m. 7, Vergi Usul K. m. 324, 4353 s. K. m. 30-31, Kadastro K. m. 74, Harçlar K. m. 22; Av. K. m. 35/A, 165 hükümlerinde sulhe değinilmiştir.

Sulh; Fransız, İtalyan, İspanyol ve Alman Hukukunda borç ilişkileri arasında düzenlenmekte iken Avusturya Hukukunda sulh, hak ve borçların sona ermesi gibi kabul edildiğinden ona Borçlar Kanununun genel kısmında yer verilmiştir ki bu da sulhün mahiyetine şüphesiz en uygundur²¹.

Alman Medenî Kanununda (BGB m. 779) sulh (vergleich), kendisiyle bir hukuki ilişki hakkındaki anlaşmazlık veya şüpheye karşılıklı fedakârlık altında son veren akit olarak tarif edilmiştir. Bu tanım sulhün unsurlarını ve diğer benzeri kurumlardan farkını ihtiva ettiği için eksiksizdir²². Alman Medeni Kanunu 779. maddesinde sulhu tanımlamak dışında sulhün hukukî veya fiilî hata ile batıl olacağını tayin etmiştir²³.

Fransız Medeni Kanunu (code civil) m. 2044 sulhu (transaction) "tarafaların, doğmuş bir anlaşmazlığa son vermek veya doğacak bir anlaşmazlığı önlemek için yaptıkları sözleşme" şeklinde tarif eder. Bu tarif, tarafların anlaşmazlığa veya tereddüde son vermek amacıyla yaptıkları karşılıklı fedakârlık unsurunu düzenlemediği için eksiktir²⁴.

İsviçre Hukukunda sulh kurumu tanımı ve unsurları ile düzenlenmemiş olmakla beraber İsviçre Medeni Kanununda (ZGB Art. 319/3, 421/8) ve Borçlar Kanununda (OR Art. 396/3, 582/1, 611/1) ve bazı diğer kanunlarda sulhe değinilmiştir.

İngiliz Hukukunda sulh (compromise) kavramı, Roma Hukukuna bağlı hukuk sistemlerinden farklı şekilde gelişmiştir. İngiliz Hukukunda compromise terimi

²¹ SEVİĞ Vasfi Raşid, AÜHF Dergisi, Mukavelelerin Tasnifi ve BK Dışında Bırakılmış Mukaveleler ve Bilhassa Sulh Mukavelesi, C. 6, Sayı 1-4, Ankara, 1949. s. 143.

²² ARIK Kemal Fikret, Mahkeme Önünde Sulh, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, Ankara, 1970, s. 15.

²³ SEVİĞ, s. 144.

²⁴ ARIK, s. 144.

mahkeme içinde veya mahkeme dışında yapıldığına bakılmaksızın yargılamayı sona erdirmes ve yargılama sulh ile değil verilecek bir kararla son bulur. Ancak tarafların anlaşarak ve anlaşmaya uygun şekilde mahkemeden karar verilmesini isteyebilecekleri başka müesseseler bulunmaktadır²⁵.

III. SULH SÖZLEŞMESİNİN UNSURLARI

A. TARAFLARIN ARALARINDA MEVCUT HUKUKİ İLİŞKİ OLMALI

Sulh sözleşmesinin yapılabilmesi için sözleşmenin tarafları arasında önceden mevcut bir hukuki ilişki bulunmalıdır. Ancak hukuki ilişki unsuru tek başına yeterli değildir. Sulh sözleşmesi yapılabilmesi için birden çok kişinin taraf olduğu bir hukuki ilişki olmalıdır. Yani tek taraflı hukuki işlemler için sulh sözleşmesi söz konusu değildir²⁶.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi sulh sözleşmesinin unsurlarından biri de taraflar arasında mevcut bir hukuki ilişki bulunmasıdır. Ancak, sulh sözleşmesi sadece hukuki ilişkinin tarafları arasında yapılmaz. Örneğin bir borç ilişkisinin alacaklısı üçüncü bir kişiyle de sulh sözleşmesi yapılabilir²⁷.

Tarafların aralarında mevcut bir hukuki ilişki bulunması hususu, sulh sözleşmesini bağımsız karakterli bir sözleşme olmaktan çıkarır. Hukuki ilişkiler genellikle kendinden önceki bir hukuki ilişkiye bağlı olmadan kurulmakla beraber bazen sulh sözleşmesi gibi kendinden önceki bir hukuki ilişkiye bağlı olarak kurulurlar. Bu özelliği dolayısıyla sulh sözleşmesi bağımlı bir sözleşmedir.

B. UYUŞMAZLIK VEYA TEREDDÜT HALİ BULUNMALI

Sulh sözleşmesinin unsurlarından bir diğeri de, tarafların mevcut hukuki ilişki üzerinde uyuşmazlığa veya tereddüde düşmüş olmasıdır. Tarafların aralarında uyuşmazlığa veya tereddüde düşmüş olmaları gerekmele beraber bu unsurlardan

²⁵ ÖNEN, s. 18.

²⁶ ÖNEN, s. 23.

²⁷ TANDOĞAN Haluk, Borçlar Hukuku Cilt 1, Özel Borç İlişkileri, Vedat Yayınları, İstanbul, 2008, s. 14.

sadece birinin olması sulh sözleşmesinin yapılabilmesi için yeterlidir²⁸. Yani taraflardan biri sadece uyuşmazlığa veya sadece tereddüde düşmüş olması durumunda sulh sözleşmesi yapılabilir.

Sulh sözleşmesinin yapılabilmesi için gerekli olan uyuşmazlık hali tarafların aralarındaki olaylara veya olayların tanımlanması ilişkin olabileceği gibi mevcut durumda olmayan ama ileride olabilecek uyuşmazlık tehlikesi bile yeterlidir. Ancak sulh sözleşmesinin yapılabilmesi için gerekli olan uyuşmazlık kavramı günlük anlamda değil tarafların karşılıklı iddialarını içeren hukuki nitelikte olmalıdır²⁹. Tereddüt halinin söz konusu olabilmesi için tarafların aralarındaki hukuki ilişki hakkında subjektif tereddüde düşmüş olmaları dahi yeterlidir. Örneğin, bir alacaklının, borçlunun maddi durumunu göz önüne alarak icra yoluyla alacağını tahsil etmesi şüphesi varsa, alacağını alamama riskine karşılık borçlu ile sulh sözleşmesi yapabilir³⁰.

Sulh sözleşmesinin yapılabilmesi için taraflardan yalnız birinin tereddüde düşmüş olması değil her iki tarafın da tereddüde düşmüş olmaları gerekir. Taraflardan yalnız biri tereddüde düşmüş ve buna rağmen sulh sözleşmesi yapılmışsa, diğer taraf kötü niyetle hareket etmiş olduğundan sulh sözleşmesi hükümsüz olur³¹.

Uyuşmazlık ve tereddüt hali, tarafların aralarındaki mevcut ilişkiye dair hukuki konularda olabileceği gibi fiili sorunlara ilişkin de olabilir³². Ayrıca sulh sözleşmesi sadece tereddüde dayanarak hem mahkeme içinde hem de mahkeme dışında yapılabilir.

C. KARŞILIKLI FEDAKÂRLIKTA BULUNULMALI

Sulh sözleşmesinin unsurlarından sonuncusu da tarafların karşılıklı fedakârlıkta bulunmaları gerekliliğidir. Sulh sözleşmesinin tarafları arasında daha önceden mevcut bir hukuki ilişki bulursa ve taraflar bu hukuki ilişki sebebiyle aralarında tereddüt veya şüpheye düşmüş olsa bile eğer karşılıklı fedakârlık unsuru yok ise sulh olmaz. Türk Hukukunda, Alman Hukukunda, İngiliz Hukukunda ve karşılıklı fedakârlık unsuru

²⁸ ÖNEN, s. 24.

²⁹ ULUSAN İlhan, Maddi ve Usul Hukuku Bakımından Sulh Sözleşmesi, MHAD 1971/7, s. 151.

³⁰ TANDOĞAN, s.15.

³¹ ULUSAN, s. 152.

³² ÖNEN, s. 25, ULUSAN, s. 152.

düzenlenmemiş olmasına rağmen Fransız Hukukunda da karşılıklı fedakârlık unsuru sulh sözleşmesinin vazgeçilmez unsurudur.³³

Sulh sözleşmesini benzeri kurumlardan ayıran en önemli özellik belki de karşılıklı fedakârlık unsurudur. Örneğin, tarafların aralarında sulh sözleşmesi adıyla yaptıkları sözleşme eğer karşılıklı fedakârlık unsuru taşııyorsa bu ibradır. Tunçomağ bu konuda “sulh akdi, alacaklının bir karşılık elde ederek yaptığı ibra sözleşmesidir” demiştir³⁴.

Karşılıklı fedakârlık kavramını teknik bir anlamda yorumlamamak gerekir. Çünkü sulh sözleşmesi için gerekli olan karşılıklı fedakârlık maddi değer bakımından az da olsa sulh sözleşmesi geçerlidir³⁵. Önemli olan tarafların karşılıklı edimler üstlenmeleridir. Bu edimler bir şey vermek, yapmak, yapmamak veya katlanmak şeklinde olabilir. Ayrıca bu edimlerin birbirine eşit olmasına da gerek yoktur³⁶. Tarafların yaptıkları karşılıklı fedakârlıklar maddi bir değer taşımayabilir. Örneğin, taraflardan biri ücret konusunda fedakârlık yapıyorken diğer taraf vadeyi uzatmak şeklinde fedakârlık yapabilir. Veya taraflardan birinin yer bakımından fedakârlıkta bulunması halinde bu fedakârlık maddi bir değer taşımayabilir.

Sulh, usul hukuku açısından kısmı kabul ve kısmi feragat olarak kabul edilir. Yani, davacının feragati yanında davalının kabulü şeklinde ortaya çıkar. Mahkeme içi sulh sözleşmesinde, karşılıklı fedakârlık unsurunun gerekli olup olmadığı konusunda tartışmalar bulunmakla beraber mahkeme içi sulh içinde bu unsur gerekli olduğu kabul edilmiştir³⁷.

Sulh sözleşmesinde tarafların yaptıkları fedakârlıkların aralarındaki mevcut hukuki ilişkiye ait olması gerekip gerekmediği konusu gündeme gelmektedir. Örneğin, tarafların aralarındaki borç ilişkisinde alacaklı ile borçlu borcun miktarı konusunda anlaşamamaktadırlar. Alacaklı 2000 lira, borçlu ise borcun 1000 lira olduğunu iddia etmektedir. Alacaklı ile borçlunun 1500 lira konusunda anlaşmaları şeklinde ortaya çıkan sulh sözleşmesinde, alacaklı 500 liralık, borçlu da 500 liralık fedakârlıkta

³³ ANSAY, s. 201.

³⁴ TUNÇOMAĞ Kenan, Borçlar Hukuku, c. 1, Genel Hükümler, İstanbul, 1969, s. 685.

³⁵ ULUSAN, s. 153.

³⁶ SEVİG, s. 145.

³⁷ ÖNEN, s. 28.

bulunmuşlardır. Bu tüm unsurları ihtiva eden tam bir sulh sözleşmesidir. Ancak, taraflar aralarında mülkiyeti tartışmalı bir taşınmaz konusunda sulh sözleşmesi yapıyorlar. Bu sulh sözleşmesine göre, taraflardan biri taşınmazın mülkiyetinin karşı tarafa ait olduğunu kabul ediyor. Diğer tarafın da sahibi olduğu restoranda bir yıllık bedava akşam yemeği vermeyi taahhüt etmesi halinde tarafların karşılıklı fedakârlıkta buldukları şüphesizdir. Yalnız taraflardan birinin restoranda bedava yemek verme fedakârlığı, aralarındaki mevcut hukuki ilişkiye ait değildir. Böyle bir durumda, taraflardan birinin yaptığı fedakârlığın mevcut hukuki ilişkiye ait olması, diğer tarafın yaptığı fedakârlığın ise hukuki ilişki ile uzaktan yakından alakası olmaması durumunda da yine geçerli bir sulh sözleşmesi olduğu kabul edilir³⁸.

IV. SULH SÖZLEŞMESİNİN TÜRLERİ

A. MAHKEME İÇİ SULH

Mahkeme içi sulh, tarafların karşılıklı tavizlerde bulunarak aralarındaki hukuki ilişkiye ait bir uyuşmazlığı veya tereddüdü sona erdirmek mahkeme huzurunda yaptıkları sözleşme ile sona erdirmeleridir. Mahkeme içi (kazai) sulh, maddi hukuk açısından uyuşmazlığı ortadan kaldırmakla beraber usul hukuku açısından kabul ve feragat gibi davayı sona erdirebilme fonksiyonuna sahiptir. Mahkeme içi sulh 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunda düzenlenmiş bir kurum değildir. Ancak 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 313, 314, 315. maddelerinde ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir.

Ülkemizde, sulh ile sonuçlanan davaların oranı oldukça azdır. Davaların sulhle sonuçlanma oranlarının bu kadar düşük olmasının nedenlerinden bazıları; tarafların sulhe yeterince teşvik edilmemeleri, hâkimlerinin sulh konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmamaları bu nedenle tarafları sulh konusunda bilgilendirmemeleri ve ayrıca hâkimlerin sulhu teşvik edecek zamana sahip olmamaları sayılabilir³⁹.

Mahkeme içi sulhün hukuki niteliği konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. İlk görüşe göre, mahkeme içi sulh tamamıyla usul hukukuna ilişkin bir

³⁸ ÖNEN, s. 29.

³⁹ PEKCANITEZ Hakan/ATALAY Oğuz/ÖZEKES Muhammet, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, 10.bası, Ankara, 2011, s. 548; “ 2006 yılında açılan dava sayısı 2.276.843 iken sulh ile sonuçlanan dava sayısı sadece binde üçtür”.

sözleşmedir⁴⁰. İkinci görüşe göre, mahkeme içi sulhün usul hukukuna ilişkin herhangi bir etkisi yoktur, tamamen bir özel hukuk sözleşmesidir⁴¹. Bu görüşe göre, davayı sulh değil tarafların davadan vazgeçme iradesi sona erdirir.

Üçüncü görüşe göre ise mahkeme içi sulh, hem maddi hukuk açısından uyuşmazlığı ortadan kaldırma hem de usul hukuku açısından davayı sona erdirme niteliğine sahiptir. Bu nedenle sulh sözleşmesi hem maddi hukuk hem de usul hukuku karakterini aynı anda bünyesinde bulundurur⁴². Dördüncü görüşe göre, mahkeme içi sulh hem maddi hukuk hem usul hukuku sözleşmesidir. Ancak burada, usul hukuku sözleşmesi olması ile maddi hukuk sözleşmesi olması birbirinden bağımsızdır. Yani usul hukuku açısından geçersiz olan sözleşme, maddi hukuk açısından geçerli olabilmektedir⁴³.

1086 sayılı HUMK 151. maddesinin 2. fıkrasında sulhün tutanağa geçirilmesinin zorunlu olduğu belirtilmiştir. 6100 sayılı HMK' un 154/3-ç maddesinde de sulhün tutanağa geçirilmesi şarttır. Tutanağa geçirme işlemi celse sırasında yapılır. Sulh görüşmeleri ve tekliflerinden herhangi bir sonuç alınamamışsa bunun tutanağa geçirilmesi zorunlu değildir ancak taraflar isterlerse bu görüşmeler tutanağa geçirilebilir. Sulhün geçerli olabilmesi için tutanağa geçirilen sulh taraflar önünde yüksek sesle okunmalı, yüksek sesle okunduğu hususu belirtilmeli ve taraflarca tutanağa geçirilen metnin imzalanmalıdır⁴⁴. Kanunun belirttiği şartlar bir geçerlilik şartıdır⁴⁵. Yani bu şartlara aykırı yapılan sulhlar geçerli değildir⁴⁶.

⁴⁰ ALANGOYA Yavuz, YILDIRIM Kamil, DEREN-YILDIRIM Nevhis, Medeni Usul Hukuku Esasları, Beta Yayınları, İstanbul, 2009, s. 429.

⁴¹ ÖNEN, s.19; ayrıca bkz. TANRIVER Süha, Mahkeme Huzurunda Yapılan Sulhler (Prof. Dr. İlhan Öztrak'a Armağan), Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 1994, C. 46, Sayı 1-2, s. 335.

⁴² ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 429.

⁴³ TANRIVER, s. 335.

⁴⁴ YARGITAY, 16. Hukuk Dairesi, E. 2008/4190, K. 2008/3433, T. 15.05.2008 kararında “Tarafların tamamının katılımını taşımayan kısmi sulh, hukuki sonuç doğurmaz. Mahkemece, taraflar arasındaki sulhun tasdiki ile yazılı şekilde hüküm kurulmuş ise de, mahkemenin kabul ve değerlendirmesi dosya içeriğine uygun bulunmamaktadır. Sulh; görülmekte olan bir davanın taraflarının, karşılıklı anlaşma ile aralarındaki uyuşmazlığa son vermeleridir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 151. maddesindeki düzenlemeye göre; taraflar ya mahkeme önünde sulh iradelerini ve sulh anlaşmalarını tutanağa geçirip altını imzalamak suretiyle ya da mahkeme dışında hazırlayıp mahkemeye sundukları ve duruşmada okunan sulh sözleşmesinin sulh iradelerine uygun olduğunu bildirip, altını imzalamak suretiyle sulh anlaşması yapabilirler. Bu koşullara uygun olmayan sulh anlaşmaları da geçersizdir” denilmektedir.

⁴⁵ KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 555.

⁴⁶ 6100 sayılı HMK m. 154'e göre hâkim, tahkikat ve yargılama işlemlerinin icrasıyla, iki tarafın ve diğer ilgililerin sözlü açıklamalarını, gerekirse özet olarak zabıt kâtabi aracılığıyla tutanağa kaydettirir. Taraflar

Sulh, kabul ve feragatten farklı olarak şarta bağlı olarak yapılabilir. Sulhün davayı son veren taraf işlemlerden farklı olarak taliki ve infisahi şarta bağlı olarak yapılabilen olması onun bir maddi hukuk sözleşmesi olmasından kaynaklanmaktadır⁴⁷.

Mahkeme tarafından sulhün geçerlilik şartlarına uygun olarak yapılıp yapılmadığı tespit edildikten sonra dava sona erer. Şarta bağlı olmadan yapılan sulh, kesin hüküm niteliği taşır (HUMK m. 237, HMK m. 315). Taraflar sulh sözleşmesine göre karar verilmesini isterlerse mahkeme, sulh sözleşmesine göre karar verir.

Mahkeme huzurunda yapılan sulhlar, İİK m. 38'e göre icrası bakımından ilam hükmünde olduğunu kabul etmiştir. Sulh sözleşmesi kanunun uygun gördüğü şartlara uygun yapıldıktan sonra mahkeme kararları gibi icra edilebilmesi için sulhün içeriğinin icra edilmeye müsait olması gerekir⁴⁸. Yargıtay da bu konuda⁴⁹ "İİK m. 38 gereğince mahkeme önünde yapılan sulh ve kabuller, ilamların icrası yolu ile takip edilirler. Konkordato da hâkimin onamasına bağlı resmi bir sulh sözleşmesi niteliğinde olup, kabul eden ya da etmeyen bütün alacaklılar bakımından zorunludur" demiştir.

Sulh sözleşmesi genel vekâletname ile yapılamaz. Kişinin sulh sözleşmesi yapabilmesi için bu konuda özel yetkilendirilmesi gerekmektedir (HUMK m. 63, HMK m. 74). TK m. 165/2'de kolektif ortaklıkta şirketi idare edenler sulh yapmaya yetkilidir. 6102 sayılı Yeni Ticaret Kanununda "*Şirketin yönetimi kapsamındaki hususlar, şirketin amacını ve konusunu elde etmek için yapılması gereken olağan işlem ve işler ile sınırlıdır. Şirketi yönetenler, şirket menfaatine uygun gördükleri işlerde, olağan işlem ve işlerle sınırlı olmak şartıyla, sulh, feragat ve kabul ile tahkime de yetkilidirler*" denilmiştir.

Sulh sözleşmesi ile davanın sona ermesi sonucunda tarafların yargılama giderlerine ne şekilde katlanacağı konusu gündeme gelir. Yargılama giderleri konusunda taraflar anlaşmışsa mahkeme sulh sözleşmesine uygun karar verir, eğer

veya diğer ilgililer sözlü açıklamalarını hâkimin izniyle doğrudan da tutanağa yazdırabilir. Ancak sulh müzakereleri ile sonucu, mutlak olarak tutanağa yazılır.

⁴⁷ TANRIVER, s. 346.

⁴⁸"Mahkeme içinde geçerli şekil şartlarına uygun olarak yapılan sulhün, maddi hukuk bakımından şekil şartlarına uygun olarak yapılmasa bile geçerlilik kazanır ve mülkiyeti devir borcu doğuran bir borçlandırıcı işlem niteliği taşır" Yargıtay 1. HD, 11.12.1992, 12675/15438, YKD 1993/, s. 339.

⁴⁹ YARGITAY 12. Hukuk dairesi, E. 1976/1196, K. 1976/4211, T. 6.4.1976.

anlaşmamışlarsa anlaşmaları için taraflara bir süre verilebilir⁵⁰. Eğer bu süre de anlaşamazlarsa o zaman aralarındaki sulh sözleşmesine uygun yargılama giderlerinin taksimi yapılır⁵¹.

B. MAHKEME DIŞI SULH

Mahkeme dışı (adi) sulh, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı veya tereddüdü karşılıklı tavizlerde bulunarak mahkeme dışında sona erdirmelerine denir. Mahkeme dışı sulh, dava açılmadan önce yapılacağı gibi dava açıldıktan sonra mahkeme huzurunda tutanağa geçirilmeden de yapılabilir. Sulhün borçlar hukukuna göre amacı, tarafların birtakım taleplerinden vazgeçerek, borcu sona erdirmeleridir. Tarafların sulhün unsurlarını içerecek şekilde düzenledikleri fakat tutanağa geçirilmemiş sözleşme mahkeme dışı sulh sözleşmesi olup Borçlar Kanunu hükümlerine tabidir⁵² ve yargılama ilişkisini sonuçlandırması mümkün değildir⁵³.

⁵⁰ YARGITAY 19. Hukuk Dairesi, E. 2005/6161, K. 2005/10688, T. 26.10.2005 kararında “Mahkemece, tarafların icra dosyalarındaki borçlarla ilgili olarak protokol yaptıkları davalı borçluların itirazlarını geri aldıkları, böylece davanın konusuz kaldığı protokolün sulh sözleşmesi niteliğinde bulunduğu, bu nedenle davacı bankanın tazminat talebinin yerinde olmadığı, ayrıca protokolün yargılama giderlerini de kapsadığı gerekçeleriyle asıl ve birleşen davaların esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına, davacı bankanın icra inkâr tazminatı isteminin reddine, sulh sözleşmesi hükümleri dikkate alınarak yargılama giderleri ve ücreti vekalet konusunda karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiş, hüküm davacı vekilince temyiz edilmiştir” denilmiştir.

⁵¹ ERCAN İsmail, Medeni Usul Hukuku, İkinci Sayfa Dizisi, İstanbul, 2010, s. 342; PEKCANITEZ Hakan, Medeni Usul Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 380.

⁵² YARGITAY 14. Hukuk Dairesi, E. 2005/4833, K. 2005/8901, T. 11.10.2005, kararında “ Davacı, davalı aleyhine açtığı satış vaadi sözleşmesine dayalı tapu iptali ve tescil davası sırasında aralarında sulh sözleşmesi düzenlediklerini, sözleşme gereğince davacı adına kayıtlı taşınmazdan 4550 metrekare yerin daha tapusunun iptali ile adına tescilini istemiştir. Davalı, satış vaadi sözleşmesine dayalı olarak açılan tapu iptali ve tescil davası sırasında mahkeme hükmünün temyizde bozulmasından sonra davacının sulh sözleşmesini mahkemeye sunduğunu ve karar düzeltme isteminde bulunduğunu, ancak, karar düzeltme isteminin reddedildiğini ve daha sonra bozma uyarınca verilen kararın temyiz edilmeden kesinleştiğini, bu nedenle davacının yeniden sulh sözleşmesi dayanamayacağını savunmuştur. Mahkemece, önceki dava sırasında düzenlenen sulh anlaşmasının mahkeme dışı sulh olduğu gerekçesiyle davanın kabulüne karar verilmiştir. Bazı ayrıcalıklar dışında medeni yargılama hukuku alanında taraflarca tasarruf ilkesi egemendir. Diğer bir anlatımla dava konusu ve yargılama üstünde taraflar etkilidir. Dava konusunun taraflarca belirlenmesi (HUMK m.72), feragat (HUMK m.92), kabul (HUMK m.92), sulh anlaşması gibi işlemleri bu ilkeye örnek olarak gösterebiliriz. Sulh sözleşmeleri, B. Kanunu ve HUMK.nun da ayrı bir kurum olarak düzenlenmemiş, ancak HUMK.nun 151. maddesinde sulh sözleşmelerinin yapılabileceğini kabul etmiştir. İİK nun 38. maddesinde de mahkeme önünde yapılan sulh icrası bakımından ilam hükmünde görülmüştür. Sulh anlaşmasıyla taraflar karşılıklı fedakarlıkla uyuşmazlığı sona erdirmektedirler. Böylece hem maddi hukukta uyuşmazlık ortadan kalkmakta hem de görülmekte olan dava kısmen ya da tamamen ortadan kalkmaktadır. Taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdiren sulh sözleşmeleri, mahkeme önünde yapılabileceği gibi, mahkeme dışında düzenlenip, taraflarca mahkemeye sunulabilir. Mahkeme önünde yapılan sulh sözleşmeleri, usul sözleşmesi olduğu halde mahkeme dışında yapılan sulh sözleşmeleri B. Kanunu hükümlerine tabidir. Mahkeme dışı yapılan sulh anlaşması ancak tutanağa geçirilip taraflarca imzalandıktan sonra mahkeme içi sulh anlaşmasına dönüşür. Sulh sözleşmelerinin çift karakterli olup, sonuçlarını usul hukuku alanında ve maddi hukuk alanında meydana

Mahkeme dışında yapılan sulh için herhangi bir şekil şartı öngörülmemekle beraber, taraflar arasındaki tereddüt veya uyuşmazlık bulunduğu için yazılı şekilde yapılması ispat açısından daha uygundur. Ancak eğer sulhün konusu için kanunda herhangi bir şekil şartı var ise sözleşme şekle uygun yapılmalıdır. Örneğin, taşınmazlara ilişkin ise kanuna göre resmi şekilde yapılmalıdır.

Mahkeme dışı sulh, İİK 38. maddede sayılan belgelerden biri değildir ve mahkeme ilamları gibi icra edilemez. Mahkeme dışı sulh anlaşmasının, ilamlı icra niteliğinde belge sayılabilmesi için mahkeme içi sulhe dönüştürülmesi gerekir⁵⁴.

Mahkeme dışı sulhün, mahkeme içi sulhe dönüştürülüp dönüştürülemeyeceği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre mahkeme dışında yapılan sulh mahkeme içinde yapılan sulhün, tarafların kendi aralarında anlaşmalarını özendirici ve arabulucu amacına uygun olmadığı için mahkeme içi sulhe çevrilemeyeceği düşüncesindedir⁵⁵.

Bir diğer görüş ise, mahkeme dışında yapılan sulh sözleşmesinin mahkemeye ibraz edilmesi ve sözleşmenin ibraz edildiğinin tutanağa yazılması ile mahkeme içi

getirmektedir. Böylece hem yargılama sona ermekte hem de taraflar arasında uyuşmazlık konusu olan maddi hukuk ilişkisi sonuca bağlanmaktadır. (Yavuz Alangoya Medeni usul Hukuku Esasları 2003, İstanbul, s.459.,Saim Üstündağ, Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul, 2000, s. 578, E. Önen, Medeni yargılama Hukukunda Sulh, Ankara 1970 s.19 vd) Mahkeme dışı yapılan sulh sözleşmesi varlığına dayanan kişi sözleşmeyi kanıtlaması gerekir. Sulh sözleşmeleri için herhangi bir şekil şartı öngörülmediği için bu sözleşmelerin dava konusu uyuşmazlıkla ilgili olarak gerekli şekil şartını içermesi gerekir. Örneğin alacak davasında alacağın varlığının senetle ispatı gerekiyor ise sulh anlaşmasının da yazılı şekilde yapılması zorunludur. Taşınmaz mülkiyetinin çekişmeli olduğu durumlarda taraflar arasında mülkiyet aktarımını gerektirir sulh sözleşmesi düzenlenmiş ise buda resmi şekil şartına uygun olmalıdır. (Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, İstanbul C.4, s. 3802) Somut olayda, taraflar arasında görülmekte olan tapu iptali ve tescil davası karar düzeltme aşamasında iken tarihli anlaşma taraflarca mahkemeye sunulmuş ve kimlik tespiti ile alınmıştır. Daha sonra karar düzeltme isteminde bulunulmuş, bu istemin reddi üzerine de, yapılan yargılama sonucu, bozma ilamı doğrultusunda davanın kabulüne karar verilmiştir. Şimdi davacı, sulh anlaşması ile kendisine verilmesi gereken taşınmazın tapusunun iptalini istemektedir. Öncelikle karar düzeltme aşamasında, sözleşme Yargıtay tarafından bozma nedeni yapılmadığı gibi, yargılama aşamasında ve hükümde de sulh anlaşması nazara alınmamış ve davacı bu hususu temyiz etmeden karar kesinleşmiştir. Bu haliyle davacının dayandığı sulh sözleşmesi tutanağa geçirilip mahkeme içi sulh niteliği kazanmadığından ve yargılama aşamasında da herhangi bir şekilde bu sözleşmeye değinilmediğinden mahkemenin nitelendirdiği gibi sözleşme mahkeme dışı sulh sözleşmesi olarak kalmıştır. Şimdi davacı bu sözleşmeye dayanarak tescil isteminde bulunmuş ise de taraflar arasında adi yazılı şekilde düzenlenen ve mülkiyet aktarımı yükümlülüğü getiren sulh sözleşmesi mülkiyet geçirim borcu doğurmaz. Davanın bu nedenle reddi gerekirken yazılı şekilde kabulü doğru görülmediğinden hüküm bozulmalıdır” demektedir.

⁵³ ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 431, ÖNEN, s. 144.

⁵⁴ KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 555.

⁵⁵ TANRIVER, s. 338.

sulhe dönüşür (HUMK m. 151/5)⁵⁶. Ardından mahkemeye verilen sulh sözleşmesi, yüksek sesle okunmalı, okunduğu tutanağa yazılmalı ve tarafların sulhe ilişkin kısımları imzalaması gerekir⁵⁷.

Taraflar, mahkeme dışı sulh sözleşmesini mahkeme içi sulh sözleşmesine çevirmemişlerse ve sözleşmenin taraflarından biri sözleşmeyi inkâr ediyorsa, aralarında sulh sözleşmesinin varlığını iddia eden taraf, HUMK m. 288/1'deki değerden az ise tanıkla veya değerden fazla ise ancak senet ile yani kanunun cevaz verdiği her türlü delil ile ispat edebilir⁵⁸.

Ş2. SULH SÖZLEŞMESİNİN SÖZLEŞME HÜRRİYETİ İLKESİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sözleşme hürriyeti, bireyi özerk bir açıdan ele alıp, bireyin hukuki ilişkilerinde dış müdahalelerden bağımsız, kendi iradesi ile ilişkiye girebilmesini sağlayan “irade özerkliği ilkesinin” bir sonucudur⁵⁹.

Sözleşme hürriyeti; Anayasa m. 48/1'de, herkesin “dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahip” olduğu belirtilerek güvence altına alınmıştır. Ayrıca sözleşme hürriyeti Borçlar Kanununun 19. maddesinde ise “Bir akdin mevzuu, kanunun gösterdiği sınırlar dairesinde serbestçe tayin olunabilir”⁶⁰ şeklinde düzenlenmiştir.

Sözleşme hürriyeti ilkesi kişilere, sözleşme yapıp yapmama, sözleşmenin karşı tarafını seçme, hukuki ilişkinin muhtevasını ve tipini seçme, sözleşmeyi değiştirme ve sözleşmeyi ortadan kaldırma serbestliği verir.

Bu ilkeye dayanarak taraflar aralarında kanunda düzenlenmiş bir sözleşme veya düzenlenmiş sözleşmelerden unsurlarından farklı bir sözleşme veya kanunda

⁵⁶ TANRIVER, s. 338.

⁵⁷ YARGITAY, 11. Hukuk Dairesi, E. 1991/419, K. 1991/959, T. 15.02.1991 kararda “ taraflar arasında akdolunan ve davacının bonolara dayalı alacağından feragat etmesi karşılığında davalıların tapulu bir taşınmaz hissesini davacıya devretmesini öngören adi yazılı sulh sözleşmesi, BK’ nun 213 ve Noterlik Kanununun 60/b.3 maddelerinin öngördüğü resmi şekilde yapılmadığı gibi sulh anlaşması mahkeme dışında bağitlanıp mahkemece tasdik veya duruşma tutanağına da geçirilmediği cihetle geçersizdir. Böyle bir sulhu yarıncı davacının davalıları taşınmaz payının ferağına Hukuken icbar etmesi mümkün olmadığı gibi ferağ şartıyla yapılan feragat de şart gerçekleşmediğinden hükümsüzdür” demiştir.

⁵⁸ KURU/ARSLAN /YILMAZ, s. 558.

⁵⁹ EREN Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 19.

⁶⁰ 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda (madde 26) “*taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler*” şeklinde düzenlenmiştir.

düzenlenmemiş yeni bir tipte sözleşme yapabilirler. Buna sözleşme serbestîsi ilkesinin bir alt görünümü olan “tip serbestîsi” ilkesi denilmektedir⁶¹. Bu ilkeye dayanarak taraflar kanunda düzenlenmiş sözleşmelerin unsurları kanunun öngörmediği şekilde bir araya getirerek karma sözleşme düzenleyebilecekleri gibi, kısmen veya tamamen unsurları kanunda düzenlenmiş sözleşme tiplerinde bulunmayan yani kendine özgü yapısı olan sözleşme yapabilirler. İşte kanunlarımızda düzenlenmemesine rağmen sulh sözleşmesinin yapılabilmesi bu ilke sayesinde. Sulh sözleşmesi kanunlarımızda unsurları düzenlenmemiş kendine özgü yapısı olan sözleşmelerdendir⁶².

Kural olarak sözleşme hürriyeti ilkesi geçerli olmakla beraber, hukuk düzeni bazı hallerde istisnai olarak sözleşme yapma mecburiyeti getirmiştir. Sözleşme yapma mecburiyeti kamu hukukundan kaynaklanabileceği gibi özel hukuktan ve hukuki işlemde de doğabilir. Örneğin, Devlet Demiryollarının verdiği kamu hizmeti tekel niteliğe haiz olması nedeniyle kendine başvuran herkesle sözleşme yapmak zorundadır⁶³. Özel hukuk kökenli sözleşme yapma mecburiyetine örnek olarak MK m. 732’de yer alan kanuni şufa hakkı gösterilebilir⁶⁴. Hukuki ilişkiden kaynaklanan sözleşme yapma mecburiyetine örnek olarak ise önakit yani sözleşme yapma vaadi gösterilebilir⁶⁵.

Borçlar hukukunda genel olarak tip serbestîsi ilkesi uygulanmakta iken aile, miras ve eşya hukukunda ise kısmen veya tamamen değiştirilemeyen tip mecburiyeti söz konusudur. Bu sebeple borçlar hukukunda taraflar hukuk düzenin sınırları içinde diledikleri tipte sözleşme yapabildikleri için numerus clausus (sınırlı sayı) ilkesi geçerli değildir⁶⁶.

Sözleşme hürriyetinin sınırları; sözleşmenin konusunun emredici hukuk kurallarına, kamu düzenine, kişilik haklarına (BK m. 19/2, YTBK m. 27/1) ve ahlaka aykırı olmaması (BK m. 19/2) ve sözleşmenin konusunun imkânsız olmamasıdır (BK m. 20/1, YTBK m. 27/1).

⁶¹ ARAL Fahrettin, Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri), Yetkin Yayınevi, Ankara, 2010, s. 50.

⁶² TANDOĞAN, s. 13; ARAL, s. 52; YAVUZ, s. 25.

⁶³ AKINCI Şahin, Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, Sayram Yayınları, Konya, 2009, s. 11, 12.

⁶⁴ AKINCI, s. 12.

⁶⁵ EREN, s. 277.

⁶⁶ EREN, s. 19.

Tarafların iradesi ne yönde olursa olsun uymak zorunda oldukları kurallara emredici hukuk kuralları denir. Sözleşmenin konusu emredici hukuk kurallarına aykırı olamaz. Borçlar hukukunda emredici hukuk kurallarından ziyade daha çok yedek hukuk kurallarına rastlanmaktadır.

Kanunun herhangi bir amaçla emredici bir hukuk kuralı ile yasakladığı duruma, sonucu kanuna uygun başka bir sözleşme tipi ile ulaşmaya “kanuna karşı hile” denir. Örneğin, taksitle satımın emredici hükümlerinden kurtulmak için taraflar bir kira sözleşmesi yapar ve kira sonucunda ödenen bedel malın satış bedeline ulaştığında kiracıya alım hakkı veren kira sözleşmesine, taksitle satış hükümleri uygulanır⁶⁷. Bu durumda “kanuna karşı hile” söz konusudur.

Kişilik hakları ise kişinin bedeni, iktisadi ve manevi bütünlüğü üzerinde sahip olduğu şahsa sıkı sıkıya bağlı başkasına devredilemeyen haklardır. Kamu düzeni ise toplumun düzeni için uyulmasında kesin yarar görülen kurallardır. Bu kurallar genellikle emredici niteliktedir. Ahlak kuralları ise toplumda kabul gören genel ahlak anlayışını yani sübjektif değil objektif ahlak anlayışını yansıtır. Örneğin bir sözleşmenin evlilik dışı yaşama taahhüdü içermesi halinde sözleşmenin konusu ahlaka aykırıdır. Sözleşmenin konusunun imkânsız olmasından, imkânsızlığın sözleşmeden önce olması veya imkânsızlığın maddi ya da hukuki olması ayrıca objektif imkânsızlığın olması anlaşılır⁶⁸.

Sözleşmenin hukuka, ahlaka aykırı olması ve konusunun imkânsız olmasının müeyyidesi BK m. 20’ye (YTBK m. 27/1) o sözleşme batıldır. Ancak kanunun sözleşmeyi batıl saymadığı durumlarda bulunmaktadır⁶⁹. Örneğin, MK m. 557/3. fıkrasında tasarrufun içeriği, bağlandığı koşullar veya yüklemeler hukuka veya ahlaka aykırı ise tasarrufa uygulanacak müeyyide butlan değil iptal edilebilirliktir.

Bu sınırlandırmalar sulh için de geçerli olup taraflar ancak bu sınırlar çerçevesinde sulh sözleşmesi yapabilirler. Örneğin, taraflar temel hak ve hürriyetleri üzerinde sulh sözleşmesi yapamazlar. Ancak taraflar butlan hükmüne tabi bir hukuki

⁶⁷ REİSOĞLU Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İstanbul, 2010, s. 129.

⁶⁸ REİSOĞLU, s. 133.

⁶⁹ OĞUZMAN Kemal/ÖZ Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s. 72.

işlemede butlan üzerindeki tereddüt veya uyuşmazlığı sulh sözleşmesi ile ortadan kaldırılabilmektedirler⁷⁰.

§3. SULH SÖZLEŞMESİNİN BENZER KURUMLARLA İLİŞKİSİ

I. İBRA SÖZLEŞMESİ

İbra, borç ilişkisinde borçlunun borcunu ifa etmeksizin, borcun sona ermesini sağlayan sebeplerdendir. İbra ile borç sona ermesine rağmen borç ilişkisi devam etmektedir. İbra nihayetinde, borç ilişkisinin taraflarının borcu sona erdirmek amacıyla yaptıkları bir sözleşmedir.

İbra, 818 sayılı Borçlar Kanunumuzda düzenlenmemekle birlikte, 6098 sayılı Borçlar Kanunumuzda madde 132’de düzenlenmiştir. İbra İsviçre Borçlar kanununun 115. maddesinde ve Alman Medeni Kanununun 397. maddesinin 1. fıkrasında da düzenlenmiştir. İsviçre Borçlar Kanununda ibra sözleşmesinden bir sözleşme olarak bahsedilmekte ve borç ilişkisinin kanun veya taraflar isteğince şekle bağlı olsa bile ibra sözleşmesinin şekle bağlı olamayacağı kararlaştırılmıştır⁷¹.

İbra, borcu sona erdiren sebep olmakla beraber borç ilişkisinin sona erdirmek için ikale sözleşmesi yapmaları gerekir. İbranın yapılabilmesi için alacaklı alacak hakkından tek taraflı olarak feragat etmesi yeterli değildir, ayrıca borçlunun bunu kabul etmesi gerekir⁷². Eğer borçlu ibrayı kabul etmezse aralarındaki borç devam eder ve borçlu borcundan kurtulmak için ifayı haksız kabul etmeyen alacaklıya karşı alacaklının temerrüdü hükümlerine başvurabilir⁷³.

⁷⁰ ULUSAN, s. 161.

⁷¹ BECKER Herman, İsviçre Medeni Kanun Şerhi, Borçlar Kanunu, I. Kısım, Genel Hükümler, Çeviren: Saim Özkök, VI. Cilt, Ankara, 1972, s.72.

⁷² Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2003/ 9-760, K. 2003/760, T. 17.12.2003’nun bir kararında, ibra sözleşmesinin her halükarda sözleşme şeklinde gerçekleştirilmesi zorunluluğunun bulunmadığı, borçlunun kabulünün zimni olabileceği açıklanmıştır. ÇİL Şahin, İş Hukukunda İbra Sözleşmesi (İbraname), 2. Baskı, Legal Yayıncılık, 2007, s. 22.

⁷³ TURANBOY, s. 28; REİSOĞLU, s. 352.

İbra, mevcut bir borcu kısmen veya tamamen ortadan kaldırdığı ve alacaklının alacak hakkına etki ettiği için bir tasarruf işlemidir⁷⁴. İbra ile alacaklının borçluyu ibra etmesi ve borçlunun da kabul etmesi sonucu taraflar arasındaki borç bir daha doğmamak üzere sona erer. İbra sözleşmesi ile taraflar ileriye yönelik olarak borcu sona erdirirler. Ancak taraflar ibra sözleşmesini geçmişe etki edecek şekilde de yapabilirler. İbra sözleşmesi bir tasarruf işlemi olması nedeniyle alacaklının borçluyu ibra etmesi için tasarruf yetkisinin bulunması gerekir. Tasarruf ehliyeti ibra sözleşmesinde alacaklı taraf için geçerlidir⁷⁵. Mesela iflas eden alacaklının borçluyu ibra etmek için tasarruf yetkisi yoktur. Kanun bazı hallerde ibra sözleşmesinin yapılmasını sınırlandırmıştır. Örnek olarak; MK m. 820, 821'e göre, intifa ile yükümlü alacağın, ancak intifa sahibinin rızası ile ibra edilebileceği gösterilebilir.

İbra sözleşmesinin, çoğu sözleşme türlerinin aksine birden çok sebebi olabilir. İbra sözleşmesinin sebebi; bağışlama sebebi (causa donandi), alacak sebebi (causa credendi), ifa sebebi (causa solvendi) olabileceği gibi teminat sebebi de olabilir. İbra sözleşmesinin sebebe bağlı olup olmayacağı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre ibra sözleşmesi bir tasarruf işlemidir ve Türk Hukukunda tasarruf işlemleri ilke olarak sebebe bağlı hukuki işlemlerdir. Diğer bir görüşe göre, ibra sözleşmesi soyut hukuki işlem niteliğindedir yani ibra sözleşmesinin sebebi geçersiz olsa bile hukuki işlemin geçerliliğine etkisi olmayacağı kabul edilir⁷⁶.

İbra sözleşmesinin 818 sayılı kanunda düzenlenmemiş olması şekle bağlı düzenlenen bir sözleşmenin şekle bağlı olmadan ibra edilip edilmeyeceği hususunda görüş ayrılıklarına neden olmaktadır. Bir görüşe göre, 818 sayılı BK m. 12' e (YTBK m. 13) göre ibranın, alacak hakkı doğuran sözleşmede değişiklik yaptığı için şekle bağlı olması gerektiğini savunmaktadır. Bir diğer görüş ise, ibra sözleşmesi maddi hukuk açısından borcu sona erdiren bir sebep olduğundan şekle tabi değildir. Ancak, 6098 sayılı yeni Borçlar Kanununda bu husus m. 132'de "*borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekle bağlı olmaksızın*

⁷⁴ EREN, s. 164; HATEMİ Hüseyin, Borçlar Hukuku Hazırlık Kitabı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1998, s. 26; TURANBOY, s. 114.

⁷⁵ İNAN, Ali Naim; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3.b, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 479, Ankara, 1984, s. 495.

⁷⁶ TURANBOY, s. 106-107.

*yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabılır*⁷⁷ şeklinde düzenlenmiştir.

İbra sözleşmesi borcu sona erdiren bir sebep olarak kabul edilmekle beraber ibra sözleşmesi ile taraflar aksini karıştırmamış oldukları sürece esas borcun sona ermesi ile fer'i haklar da sona erer⁷⁷.

Sulh sözleşmesi ile ibra sözleşmesi birbirine benzeyen kurumlar olmalarına rağmen aslında birbirinden farklı kurumlardır. İbra sözleşmesinde sadece alacaklı taraf alacak hakkından kısmen veya tamamen vazgeçmektedir. Sulh sözleşmesinde ise taraflar karşılıklı birtakım fedakârlıklarda bulunmaktadırlar. İbra sözleşmesinin bir bedel karşılığı veya alacaklıya sağlanan herhangi bir menfaat karşılığı yapılmaması gerekir.

İbra sözleşmesi, sadece borçlar hukukuna ilişkin konularda yapılabiliyorken, sulh sözleşmesi borçlar hukuku, eşya hukuku, miras hukuku, medeni hukuka ilişkin konularda da yapılabilir.

Bir diğerk fark ise ibra, bir alacak hakkını kısmen veya tamamen ortadan kaldırdığı için her zaman tasarruf işlemi niteliğinde iken, sulh sözleşmesi her zaman için tasarruf işlemi niteliğinde değil bazen borçlandırıcı işlem olarak da ortaya çıkmaktadır. Bu fark sulh sözleşmesinin yapısından kaynaklanmaktadır. Çünkü sulh sözleşmesi ile taraflar, mevcut bir hukuki ilişkiye ait uyuşmazlığı veya ileride çıkabilecek bir uyuşmazlığı bile sonlandırabilirler. Yaptıkları bu sulh sözleşmesi ile taraflar bir takım yükümlülükler altına girebilecekler ve ileri için bir takım taahhütlerde bulunacaklardır. Böyle bir sulh sözleşmesi borçlandırıcı işlemdir⁷⁸.

Taraflar, aralarında var olduğundan şüphe etmedikleri, kesin olarak bildikleri bir borcu ortadan kaldırmışlarsa bu bir ibra sözleşmesidir. Yani taraflar ibra sözleşmesi ile kesin olarak kabul edilen bir borcu tamamen veya kısmen ortadan kaldırırılar. Oysa sulh sözleşmesi, tarafların aralarında uyuşmazlık veya tereddüt halinde yani varlığı şüpheli

⁷⁷ REİSOĞLU, s. 353.

⁷⁸ TURANBOY, s. 45.

alacaklarda söz konusudur. İbra sözleşmesinde herhangi bir tereddüt söz konusu değildir⁷⁹.

Sulh sözleşmesi ile ibra birbiri ile iç içe karışmış kurumlardır. Örneğin, sulh sözleşmesi bir borcu sona erdirmek amacıyla yapılmakta ise temelinde bir ibrayı içerebilir. Ancak sulh sözleşmesi temelinde sadece ibrayı değil aynı zamanda menfi borç ikrarını, yenilemeyi ve ertelemeyi de taşıyabilir⁸⁰. Özellikle ülkemizde “sulh ve ibraname” adı altında, sulh ile ibrayı aynı başlık altında düzenleyen sözleşmeler yapılması ve bu sözleşmelerin diğer birçok sözleşmenin unsurlarını içerek şekilde yapılması uygulamada zorluklar çıkarmaktadır.

II. İKALE (BOZMA) SÖZLEŞMESİ

Tarafların aralarındaki mevcut bir borç ilişkisini ortadan kaldırmak için yapmış oldukları yeni bir sözleşmedir. İkale (bozma) sözleşmesi, Roma Hukukunda “contrariusactus” olarak adlandırılmakta iken, bugün bozma sözleşmesi veya fesih mukavelesi de denilmektedir⁸¹.

Türk Borçlar Kanunda düzenlenmemiş olan ikale (bozma) sözleşmesi aynı zamanda Alman ve İsviçre Hukukunda da düzenlenmemiştir. Sözleşme hürriyeti ilkesinin bir sonucu olarak düzenlenen ikale (bozma) sözleşmesi sulh sözleşmesi gibi bir isimli sözleşmedir. İkale (bozma) sözleşmesinin düzenlenmemiş olmasının nedeni; tarafların hür iradeleri ile yapabildikleri borç ilişkilerini doğal olarak kaldıracabileceklerinin düşünülmesidir. İkale (bozma) sözleşmesi bir sözleşme olduğu için tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile kurulurlar. Bu irade beyanları sarih olabileceği gibi zımni de olabilir⁸².

İkale (bozma) sözleşmesi, taraflar arasındaki borç ilişkisini kısmen veya tamamen ortadan kaldırır. İkale (bozma) sözleşmesinin yapılması ile borç ilişkisinin geçmişe etkili olarak ortadan kalktığı kabul edilmekle beraber taraflar bunun aksini kararlaştırabilirler. İkale (bozma) sözleşmesi borç ilişkisinin tamamına ilişkin yapılabileceği gibi borç ilişkisinin bir kısmı içinde yapılabilir. Kısmi ikale yapılması

⁷⁹ TUNÇOMAĞ Kenan, Türk İş Hukuku İstanbul, Sermet Matbaası, 1971, s. 297; ÇİL, s. 13.

⁸⁰ TURANBOY, s. 44, 45.

⁸¹ EREN, s. 1210.

⁸² TURANBOY, s. 38.

durumunda borcun kısmi olarak ortadan kaldırması değil borç ilişkisinin sınırlandırılması söz konusudur⁸³.

İkale (bozma) sözleşmesi, bir hakka doğrudan doğruya etki etmektedir. Bu yönüyle ikale (bozma) sözleşmesi bir tasarruf işlemidir. Çünkü ikale (bozma) sözleşmesi bir borç ilişkisini ya sınırlandırır ya da borç ilişkisini ortadan kaldırır. İkale (bozma) sözleşmesi bir tarafın mallarının aktifinin azaltabileceği gibi iki tarafın mallarının da aktifinin azalmasına neden olabilir. Sulh sözleşmesi hem tasarruf işlemi hem de borçlandırıcı işlem niteliğindedir. İkale (bozma) sözleşmesinin bir tasarruf işlemi olmasından dolayı tarafların ikale (bozma) sözleşmesi yapabilmesi için tasarruf ehliyetine sahip olmaları gerekmektedir.

İkale (bozma) sözleşmesi kanunda düzenlenmediği için herhangi bir şekle tabi olup olmadığı hususu da düzenlenmemiştir. Ancak, İsviçre Borçlar Kanununun ibraya ilişkin hükmünün ikaleye de uygulanacağı düşünülmektedir. Buna göre, kanun veya taraflar sözleşmeyi belli bir şekilde yapmış olsalar bile bu sözleşmenin kaldırılması herhangi bir şekle tabi değildir. Ayrıca ikale (bozma) sözleşmesine, 812 sayılı Borçlar Kanununun 12. maddesi ve 6098 sayılı Borçlar Kanununun 13. maddesi uygulanmaz çünkü bu hüküm sözleşmesinin değiştirilmesi durumunda sözleşmenin tabi olduğu şekilde yapılması zorunlu tutmuştur. Ancak, ispat hukuku kuralları saklıdır⁸⁴.

Sulh sözleşmesi ile ikale (bozma) sözleşmesi benzeyen kurumlar olmakla beraber birbirinden farklı kurumlardır. Öncelikle sulh sözleşmesi ile taraflar aralarında mevcut bir hukuki ilişkiye ait şüpheyi ortadan kaldırırılar. İkale (bozma) sözleşmesinde ise taraflar aralarında geçerli hukuki ilişkiyi ortadan kaldırmaktadırlar. Bu sebeple, fakat ikale (bozma) sözleşmesinin yapılabilmesi için anlaşmazlık veya şüphe olmasına gerek yoktur⁸⁵. Sulh sözleşmesi ise niteliği itibari ile taraflar arasında çekişmeli veya şüpheli bir hukuki ilişkiyi sona erdirmek amacıyla yapılmaktadır. Ancak, sulh sözleşmesi ile taraflar şüpheli bir alacağı ortadan kaldırabilecekleri gibi çoğu zaman şüpheli olmayan

⁸³ TURANBOY, s. 36.

⁸⁴ OĞUZMAN/ÖZ, s. 427.

⁸⁵ AYDIN, Ufuk; İs Sözleşmesinin Anlaşma ile Sona Erdirilmesi, Çimento İşveren Dergisi, Mayıs 2004, C.18, S.3, s. 5; ERÇİN Ferhat, İkale Sözleşmeleri, Prof. Dr. Zahit İmre'ye Armağan, Der Yayınları, İstanbul, 2009, s. 134.

alacağı da ortadan kaldırılabirler. İşte böyle durumlarda sulh sözleşmesi bir alacağı ortadan kaldırmakla beraber bir ikaleyi (bozma) de içerebilir⁸⁶.

Sulh sözleşmesi ile ikale (bozma) sözleşme arasındaki bir diğer fark ise ikale sözleşmesinde daima iki ayrı sözleşme bulunmaktadır. İkale (bozma) sözleşmesinde geçerli bir hukuki ilişki ve bu ilişkiyi ortadan kaldıran sözleşme bulunmaktadır. Oysa sulh sözleşmesinde haksız fiilden kaynaklanan tazminata ilişkin sulh sözleşmesinde olduğu gibi her zaman iki ayrı sözleşme bulunmayabilir⁸⁷.

III. KONKORDATO SÖZLEŞMESİ

Konkordato kelime anlamı olarak anlaşmalı iflas anlamına gelmektedir. Herhangi bir dürüst borçlunun borçlarının daha uygun şartlarda (borçlarının bir kısmından kurtulması veya borçluya süre verilmesi), ödenmesi sağlama amacı taşıyan borçlunun ödeme planının alacaklıların nitelikli çoğunluğu ile kabul edilmesi ve yetkili mahkeme onayı ile gerçekleşen kuruma konkordato denir⁸⁸.

Konkordato bir icra-iflas hukuku kurumu olmasına karşın gerçek anlamda bir takip yolu niteliği taşımamaktadır. Çünkü, konkordato alacaklıların takip yollarına başvurmasını sağlayan değil alacaklıların takip yollarına başvurmasını engelleyen yani borçlunun iflasını önleyen bir kurumdur. Konkordato, iflasa benzeyen ancak alacaklıların eşit olarak tatmin edildiği ve hükümleri iflastan daha hafif bir cebri icra kurumudur. Türk Hukukunda da kabul edilen görüş budur⁸⁹. Konkordatonun amacı da zaten iflasın ağır sonuçlarından borçluyu kurtarmaktır.

İcra-İflas Kanunu m. 258 ve devamında konkordato düzenlenmiştir. Bu hükümlere göre konkordato iflas dışı konkordato (İİK m. 285) ve iflastan sonra konkordato (İİK m. 309) olmak üzere ikiye ayrılır. Konkordatolar ayrıca düzenlenme biçimine göre mahkeme içi konkordato ve mahkeme dışı konkordato olmak üzere ayrılır⁹⁰. İİK’ da düzenlenen konkordatolar, iflas dışı konkordato ve iflastan sonra konkordatonun ikisi de mahkeme içi konkordatodur.

⁸⁶ EREN, s. 1211.

⁸⁷ ERÇİN, s. 134.

⁸⁸ TANRIVER Süha/DEYNEKLİ Adnan, Konkordato Komiseri, Yetkin Yayınları, Ankara, 1993, s. 29.

⁸⁹ ERCAN İsmail, İcra ve İflas Hukuku, 5. Baskı, İstanbul, 2009, s. 398.

⁹⁰ TURANBOY, s. 49.

Mahkeme dışı konkordato, konkordato sürecine yetkili mercilerin hiçbirinin katılımı olmaksızın, borçlu ile alacaklılarının her birinin ayrı ayrı anlaşması sonucu ortaya çıkar. Mahkeme dışı konkordato kanunlarımızda düzenlenmemiş olmasına rağmen sözleşme hürriyeti ilkesi sonucu yapılabilir. Mahkeme dışı konkordato sözleşmesi ancak borçlu ile bu sözleşmeyi yapan alacaklılar arasında geçerli olmakla beraber diğer alacaklılar için bir bağlayıcılığı yoktur. Mahkeme dışı konkordato sözleşmesi Borçlar Kanunu hükümlerine tabidir. Ayrıca, bu sözleşme türünün açılmış veya açılacak takiplere herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Mahkeme dışı konkordato sözleşmesi herhangi bir kanunla düzenlenmediği için isimsiz sözleşme niteliğine sahiptir⁹¹.

Mahkeme içi konkordato ise İİK' e uygun biçimde borçlunun alacaklılara olan borcunun bir kısmını ödemeyi teklif etmesi, alacaklıların nitelikli çoğunluğunun (3/4) bunu kabul etmesi ve resmi makamların (icra mahkemesi, ticaret mahkemesi) da katılması ile olur. Mahkeme içi konkordato, mahkeme dışı konkordatonun aksine alacaklıların çoğunun kabul etmesi halinde diğer alacaklılar kabul etmese bile bu konkordatoyla bağlıdırlar. Bu sebeple, mahkeme içi konkordato sözleşmesi bir icra hukuku kurumudur. Oysa mahkeme dışı konkordato borçlar hukuku kurumu idi.

Mahkeme dışı konkordatoda da borçlunun kural olarak bütün alacaklılara eşit davranması gereklidir. Fakat borçlunun böyle bir zorunluluğu bulunmamaktadır. Mahkeme dışı konkordatoda borçlu alacaklılardan birine mahkeme dışı konkordato dışında herhangi bir özel menfaat sağlar ise diğer alacaklılar muvafakatlerinin geçersizliğini konkordatonun özel hukuk sözleşmesi olmasından dolayı BK hükümlerine göre ileri sürebilir⁹².

Konkordato sözleşmesi karşılıklı fedakârlıklar içermesi sebebiyle sulh sözleşmesine benzemekle beraber bu sözleşmeyi kabul etmeyen alacaklılar için bağlayıcı olmasından dolayı ona Alman Hukukunda cebri sulh denilmektedir. Her iki tür konkordatoda da borçlu ile alacaklılar arasındaki borç kısmi olarak sona erer. Bu sebeple konkordato bazen sulh bazen ibra fonksiyonuna sahip olabilir⁹³.

⁹¹ ERDEM Murat, Mahkeme Dışı Konkordato, Maltepe ÜHFD, 2005/1, s:225 vd.

⁹² TANRIVER/DEYNEKLİ, s. 37.

⁹³ KURU Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, İstanbul, 1990, s. 1231.

Sulh sözleşmesi konkordatoya benzer özellikler taşımasının yanı sıra şüphesiz konkordatodan farklı bir kurumdur. Çünkü, konkordato nihayetinde icra hukuku kurumudur. Ayrıca mahkeme içi konkordato, rızası olmayan alacaklılar için de bağlayıcı niteliğe sahip olmakla beraber sulh sözleşmesi sadece rızası olan taraflar için geçerlidir.

Sulh sözleşmesinin amacı, taraflar arasındaki uyuşmazlığı veya tereddüdü sona erdirmek iken konkordatonun amacı borçluyu iflasın ağır sonuçlarından koruma ve alacaklıların mümkün olduğunca eşit tatmin edilmesini sağlamaktır. Bir diğer fark ise sulh sözleşmesinin aksine konkordato sözleşmesinde birden fazla alacaklının bu sözleşmeye katılmalarıdır⁹⁴.

IV. MENFİ BORÇ İKRARI

Menfi borç ikrarı, borç ilişkisinin taraflarının aralarında mevcut bir borcun bulunmadığını karşılıklı olarak beyan etmeleri durumunda kurulan sözleşmedir⁹⁵. Menfi borç ikrarı Türk Borçlar Kanununda ve İsviçre Borçlar Kanununda düzenlenmemiştir. Ancak 818 sayılı Borçlar Kanununun 17. maddesinde ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 18. maddesinde müspet borç ikrarı düzenlenmiştir. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 18. maddesinde müspet borç ikrarı, “*borcun sebebini içermemiş olsa bile borç tanınması geçerlidir*” şeklinde hükme bağlanmıştır. Menfi borç ikrarı ile müspet borç ikrarı arasındaki fark mevcut bir borcun var olduğunun tanınmasıdır. Alman Medeni Kanununun 397. maddesinin 2. fıkrasında “alacaklının borçluyu bir sözleşme ile ibra etmesiyle borç ilişkisi sona erer. Alacaklının bir sözleşme ile borçluya borç ilişkisinin mevcut olmadığı hususunda ikrarda bulunması halinde aynı hüküm geçerlidir” denilmekle menfi borç ikrarının ibra ile aynı sonuçlar doğurabileceği düzenlenmiştir⁹⁶.

İbra sözleşmesi ile menfi borç ikrarı sözleşmesi birbirine benzeyen kurumlardır. Hatta menfi borç ikrarının bir ibra mahiyeti niteliğinde olabileceğinden ona “tahmini ibra” da denilmektedir. Ancak, menfi borç ikrarı sözleşmesi varlığı ihtilafı bir borcu ortadan kaldırmakla beraber ibra sözleşmesi ile alacaklı aralarında varlığı kesin olan

⁹⁴ TURANBOY, s. 48.

⁹⁵ SUNGURBEY İsmet, Borç İkrarı ve Borç Vaadi, İstanbul, 1957, s. 11.

⁹⁶ TURANBOY, s. 51.

borcu ortadan kaldırmaktadır. Bu farka rağmen menfi borç ikrarı ile ibranın aynı kurumlar oluşunun ileri süren görüşler bulunmaktadır. Bu görüşe göre menfi borç ikrarı ihtilafı olan bir alacağı da sona erdirse de sonuçta bir borcu sona erdirmektedir ve bu sebeple bir tür şartlı ibra olduğu ileri sürülmektedir⁹⁷.

Ticaret hukukumuzdaki ibra kavramı, tüzel kişinin yönetim kurulu üyelerinin yapmış olduğu işlemlerin hukuka ve işin gereğine uygun bulunduğu genel kurulca beyan edilmesidir. Bu da ticaret hukukunda yer alan ibra kavramı, sözleşme niteliğinde değil, şirketin yönetim kuruluna ve denetim kuruluna ibraya mevzu işler hakkında sorumluluk davası açılmasını engelleyen menfi borç ikrarı niteliği taşıyan bir karardır⁹⁸.

Menfi borç ikrar sözleşmesi ile şüpheli bir borca sona verilmesi itibarı ile sulh sözleşmesine benzemektedir. Şüphesiz sulh sözleşmesi uygulama alanı bakımından menfi borç ikrarı sözleşmesine göre daha geniş uygulama alanına sahiptir. Eğer, alacaklının menfi borç ikrarı karşılığında borçlu da birtakım fedakârlıklarda bulunmuşsa bu bir sulh sözleşmesidir⁹⁹.

Uygulamada, sulh sözleşmesi ile menfi borç ikrarı sözleşmesi birbirine girmiş şekilde düzenlenmektedir. Örneğin, iş hukuku uygulamalarında karşılaşılan ibra senedi işçi ve işveren arasında karşılıklı bir takım fedakârlıklar içermesi halinde sulh sözleşmesi niteliği taşıyabileceği gibi zaman zaman menfi borç ikrarı, ibra niteliği de taşıyabilmekle beraber bu sözleşme tiplerinin hepsini aynı anda içerebileceği kabul edilmektedir¹⁰⁰.

Taraflar menfi borç ikrarı sözleşmesi ile aralarında borcun mevcut olmadığı konusunda anlaşmaktadırlar. Menfi borç ikrarı sözleşmesi yapılması ile borç, geleceğe etkili olarak sona ermektedir¹⁰¹. Taraflar aralarında menfi borç ikrarı sözleşmesi

⁹⁷ ÇELİK Aydın, Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrası, Adalet Yayınevi, 2007, s. 36.

⁹⁸ ÇAMOĞLU Ersin, “Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrasının Sorumluluk Davalarına Etkileri”, İHFM 1971/1-4, C.XXXVI, s. 329. 11.HD 24.06.1976, E.1976/2890, K.1976/3333 ; “Anonim ortaklığın en yüksek organı tarafından verilen ibra kararı, yönetim kurulu ve denetçilerin yıllık raporlarını, kar-zarar hesabını içeren (menfi borç ikrarı) niteliğinde olup, ortaklığın o yıla ait işlemlerden dolayı hiçbir tazminat talebi kalmadığı, başka bir deyimle ilgili hesap dönemi sebebiyle anonim ortaklığın yönetim kurulu üyeleri haklarında artık tazminat davası açamayacağı sonucunu doğurur”.

⁹⁹ TUNÇOMAĞ, s. 344.

¹⁰⁰ TUNÇOMAĞ, s. 278.

¹⁰¹ TURANBOY, s. 51.

yaptıktan sonra aralarında şüpheli bulunan durumun aslında mevcut olduğunu ögrenseler bile artık sözleşmeden dönemezler¹⁰².

V. DAVAYI KABUL

Davayı kabul, davalının, davacının talep sonucuna kısmen veya tamamen muvafakat etmesidir (HUMK m. 92, HMK m. 308). Davalı, davacının asıl istemini kısmen veya tamamen kabul edebilir. Davalı, bu kabul işlemini mahkemeye sözlü yapabileceği gibi dilekçe ile de yapabilir.

Davayı kabul, davalı tarafından tek taraflı irade beyanı ile yapılırken geçerli olması için karşı tarafın yani davacının kabul beyanına da ihtiyaç yoktur. Davayı kabul davalı tarafından hüküm kesinleşinceye kadar yapılabilir.

Davayı kabul ikrara benzemekle beraber sonuçları ve konuları bakımından ikrardan farklıdır. Davayı kabul davacının talep sonucuna ilişkin iken, ikrar ileri sürülen olaylara ilişkindir. Kabul davayı sona erdirirken, ikrar davayı sona erdirmez sadece ikrar edilen olayların ispatına gerek kalmaz¹⁰³.

Usul hukuku açısından kabul, maddi hukuktaki kabulden farklıdır. Usul hukukundaki kabul tek taraflı bir işlem olup, kabulün konusu davacı tarafından ileri sürülen taleplerdir. Ayrıca maddi hukuktaki kabul ile usul hukukundaki kabulün etkisi ve şartları birbirinden farklıdır. Yeni 6100 sayılı HMK' ta kabul ile feragat hükümleri birbirine geçerli olacak şekilde düzenlenmiştir. Kabul ile feragatin zamanı, usulü, şekli ve sonuçları kanunda ikisine de uygulanacak şekilde düzenlenmiştir¹⁰⁴.

Davayı kabul kesin hüküm niteliğine sahiptir. Davayı kabul eden davalı, kabulden artık dönemez ancak usul hukuku kurallarına aykırı olmasından dolayı kanun yollarına başvurulabilir. Davanın kısmen kabul edilmesi halinde kabul edilen kısım icra edilebilirken kabul edilmeyen kısım için dava devam eder¹⁰⁵.

Davayı kabul, kanunda belirtilen şekilde yazılı ve sözlü yapılmalıdır (HUMK m. 93, HMK m. 309). Bu şekil şartı, geçerlilik şartı olup kanunda öngörülen şekilde

¹⁰² ÇELİK, s. 36.

¹⁰³ ERCAN, s. 338.

¹⁰⁴ PEKCANITEZ /ATALAY/ÖZEKES, s. 546.

¹⁰⁵ PEKCANITEZ /ATALAY/ÖZEKES, s. 547.

yapılmayan kabul geçerli değildir. Kabul yazılı olarak duruşma sırasında davalının mahkemeye vereceği bir dilekçe ile yapılabileceği gibi, duruşma veya keşif sırasında sözlü olarak yapılması, sözlü yapılan bu beyanın tutanağa geçirilmesi ve okunarak davalıya imzalatılması şeklinde yapılır (HUMK m. 150). Yargıtay bir kararında “kabulün, hukuki sonuçlar doğurabilmesi için, davacının davaya konu ettiği kesimin, davayı kabul eden tarafça bilinmesi gereklidir. Bu nedenle, mahkemece davalının duruşmadaki beyanına değer verilmeksizin keşif sırasında saptanan ve tutanağa geçirilen açıklamasına değer verilip hüküm kurulmasında bir isabetsizlik bulunmamaktadır” denilmektedir. Davalı vekilinin davayı kabul etmesi için vekâletname de özel olarak yetkilendirilmesi gerekir¹⁰⁶.

Davanın kabul edilmesi halinde HMK m. 312/1’e, davalı yargılama giderlerine katlanır. Ancak Harçlar Kanunu m. 22’e göre davalının katlanacağı miktar, karar ve ilam harcının üçte ikisidir. HMK m. 312/2’e göre davalı, davanın açılmasına kendi hâl ve davranışıyla sebebiyet vermemiş ve yargılamanın ilk duruşmasında da davacının talep sonucunu kabul etmiş ise yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilmez.

Mahkeme içi sulh ve davayı kabul birbirine usul hukuku bakımından birbirine benzeyen kurumlardır. Mahkeme içi sulh de davayı kabul gibi yapılabilmesi için vekilin özel olarak vekâletnamede yetkilendirilmesi gerekir. Mahkeme içi sulh de davayı kabul gibi davayı sona erdiren taraf işlemlerinden biridir. Ayrıca, mahkeme içi sulh ve kabul ikisi de hukuki niteliği itibari ile salt bir usul işlemi olmayıp çift yönlü hukuki işlemidir¹⁰⁷.

Mahkeme, sulh nedeniyle davanın sulh ile son ermesine veya davalının kabulü ile davanın kabulüne henüz karar vermemiş olsa bile davalı kabulden, taraflardan biri de mahkeme içi sulhtan dönemezler. Ancak, maddi hukuk işlemlerinde olduğu gibi irade fesadı hallerinin birinin varlığı halinde (hata, hile veya ikrah halinde) hem mahkeme içi sulh hem de kabul geçersiz kılınabilir.

Mahkeme içi sulh ile davayı kabul arasında bu kadar benzerlik bulunmakla beraber arasında şüphesiz farklılıklar bulunmaktadır. Mahkeme içi sulh, kısmi kabul ve

¹⁰⁶ KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 549.

¹⁰⁷ ERMENEK, İbrahim, Medeni Usul Hukukunda Davayı Kabul, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 34.

kısmi feragati içermektedir¹⁰⁸. Yani, açılmış bir davada tarafların aralarındaki uyuşmazlığı ve şüpheli durumu sona erdirmek amacıyla karşılıklı fedakârlıklarda bulunarak davayı sona erdirmek amacıyla yaptıkları sözleşmedir. Sulh sözleşme olması nedeni ile şarta bağlı olarak yapılabilir olmakla beraber kabul şarta bağlı olarak yapılamaz ancak şart ileri sürülmüş ise bu sulh teklifi olarak değerlendirilebilir¹⁰⁹.

VI. DAVADAN FERAGAT

Davadan feragat, davacının talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesine denir (HUMK m. 91, HMK m. 307). Davacının sadece bir usul hukuku işleminden vazgeçmiş olması davadan feragat anlamına gelmemektedir. Davadan feragat dava açıldıktan sonra hüküm kesinleşinceye kadar yapılabilir. Henüz dava konusu olmamış bir uyuşmazlıktan feragat söz konusu olmamakla beraber eğer dava açılmadan feragat yapılmış ise bu esas haktan feragat sayılır¹¹⁰.

Davadan feragat, tek taraflı irade beyanı ile sonuç doğurur ve karşı tarafın veya mahkemenin kabul beyanına ihtiyaç yoktur. Zaten, davadan feragat ile davanın geri alınması arasındaki en önemli fark da budur. Davanın geri alınmasında davalının olmasına ihtiyaç vardır. Bir diğer fark ise, davadan feragat halinde davanın geri açılması mümkün değil iken, davanın geri alınması halinde dava tekrar açılabilir¹¹¹. Yani tarafların, ileride dava açma hakkını saklı tutmak kaydıyla yaptıkları feragat niteliği itibariyle davayı geri almaz.

Usul hukukundaki feragat, maddi hukuktaki feragatten farklı olarak tek taraflı ve kimsenin iznine ihtiyaç duyulmadan yapılabilir. Maddi hukuktaki feragat, karşı tarafında kabulüne ihtiyaç duyulan çift taraflı sözleşmedir¹¹².

Davadan feragat, kanunun belirttiği şekilde yazılı dilekçe ile veya sözlü olarak duruşma ya da keşif sırasında yapılmalıdır. Sözlü olarak feragat; davalının yargılama sırasında, davacının feragat beyanının duruşma tutanağına yazılması ve bu beyanının davacıya okunarak, davacının imzalaması şeklinde yapılır. Yazılı dilekçe ile feragat,

¹⁰⁸ TANRIVER, s. 334.

¹⁰⁹ ERMENEK, s. 34.

¹¹⁰ ERCAN, s. 341.

¹¹¹ ERCAN, s. 341.

¹¹² PEKCANITEZ /ATALAY/ÖZEKES, s. 543.

davacının duruşmaya vereceği bir dilekçe ile yapılır. Sadece feragat dilekçisinin verildiğinin tutanağa yazılması yeterlidir. Ayrıca, dava dilekçesi mahkemeye verildikten sonra bunun duruşma tutanağına geçirilmesi, okunarak davacı tarafından imzalanması gerekmemektedir.

Feragatte, sulh gibi irade fesadı hallerinin birinin varlığı halinde (hata, hile veya ikrah) geçersiz kılınabilmektedir. Davadan feragat, maddi hukuk işlemi olan haktan vazgeçme olup davadan feragat ile taraflar arasında uyuşmazlık son bulur. Davacının feragat etmesi halinde dava, mahkeme kararı ile değil de tarafların iradeleri ile sona erdiğinden yani ortada bir mahkeme kararı olmadığından kanun yoluna başvurulamaz¹¹³.

Davacının feragat etmesi üzerine HMK m. 312'e göre davacı yargılama giderlerine mahkûm olur. Davacının ilk duruşmada davadan feragat etmesi halinde Harçlar Kanunu m. 22'e göre davacı karar ve ilam harcının üçte birini, daha sonra feragat etmesi halinde üçte ikisini öder¹¹⁴.

Davacı, davadan feragat etmiş ise mahkeme feragat dolayısıyla karar vermemiş olsa bile davacı feragatten dönemez. Yargıtay HGK "bir davada, taraflar sulh olduktan sonra, davacı davasından vazgeçtiğini bildirdiği takdirde, mahkeme vazgeçme sebebiyle davayı reddetmelidir. Sulh akdinin varlığı böylece ortadan kalkmış olmayacağından sulhtan yararlanan kimse ayrı bir dava ile veya ilamların yerine getirilmesinde uygulanan usul gereğince hakkını aramalıdır"¹¹⁵ demiştir. Bu karar sulhün taraflar arasındaki uyuşmazlığa zaten son vermesi dolayısıyla feragate gerek kalmadığı için eleştirilir¹¹⁶.

Sulh ve feragat birbirinden benzeyen kurumlar olmakla beraber birbirinden farklı kurumlardır. Feragat ile sulh arasındaki farklardan ilki feragat tek taraflı bir işlem iken sulh en az iki kişinin iradesi ile kurulan sözleşmedir. Yani feragat davacının tek taraflı iradesine dayanan bir usul işlemi iken sulh tarafların aralarındaki uyuşmazlıkları karşılıklı fedakârlıkta bulunmak suretiyle sona erdirdiği iki taraflı bir sözleşme olarak

¹¹³ KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 548.

¹¹⁴ PEKCANITEZ /ATALAY/ÖZEKES, s.545.

¹¹⁵ YARGITAY, 4. Hukuk Dairesi E. 6879, K. 3098, T. 10.06.1967.

¹¹⁶ TANDOĞAN, s. 16; ÖNEN, s. 137-138.

ortaya çıkmaktadır¹¹⁷. Bir diğer fark ise yargılama giderleri konusunda söz konusudur. Davacı davadan feragat etmesi halinde yargılama giderlerine kendisi katlanmakta iken, mahkeme içi sulhta taraflar yargılama giderleri konusunda anlaşılır ve o oranda taraflar yargılama giderlerine katılırlar. Ancak, anlaşma olmaz ise kabul ve feragat oranlarına göre davacı ve davalıyı yargılama giderlerine katlanırlar¹¹⁸.

Sulh sözleşmesi şartta bağlı yapılabiliyorken ve şartta bağlı bir sulh davayı sona erdirirken, davadan feragat şartta bağlı olarak yapılamaz¹¹⁹. Eğer davayı kabul ve davadan feragat şartta bağlı olarak yapılmış ise bunu sulh sözleşmesi teklifi olarak nitelendirilmesi lazımdır¹²⁰. Mahkeme önünde yapılan sulh, İİK m. 38 uyarınca ilam niteliğinde belge gibi icra edilebiliyorken iken feragatin böyle bir niteliği bulunmamaktadır. Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği davalarda sulh mümkün değil iken bu tür davalarda feragat mümkündür¹²¹.

¹¹⁷ ULUSAN, s. 169, ÖNEN, s. 27.

¹¹⁸ KURU, C. 4, s. 3766.

¹¹⁹ YARGITAY, 4. Hukuk Dairesi E. 2007/6583, K. 2007/7530, T. 02.07.2007 kararında“Feragat kati hükmün hukuki neticelerini doğurur ve yargılama süresince başka bir deyimle karar kesinleşinceye kadar her zaman feragat edilebilir. Koşullu feragat hukuken hüküm ifade etmez. Bilindiği üzere; feragat HUMK’ nun 95. maddesi uyarınca kati hükmün hukuki neticelerini doğurur ve yargılama süresince başka bir deyimle karar kesinleşinceye kadar her zaman feragat edilebilir. Oysa koşullu feragatin hukuken hüküm ifade etmeyeceği de tartışmasızdır. Buna göre, anılan belgenin taraflar arasında yapılmış bir sulh sözleşmesi olarak nitelendirilmesi gerekir”.

¹²⁰ TANDOĞAN, s. 15; ÖNEN, s. 58, ULUSAN, s. 190.

¹²¹ AKYOL ASLAN Leyla, Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragat, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011, s. 87.

İKİNCİ BÖLÜM

SULH SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ, KURULMASI, ŞEKLİ, TARAFLARI, TARAFLARIN EHLİYETİ VE SULH SÖZLEŞMESİNDE TEMSİL, HÜKÜMSÜZLÜK HALLERİ

Ş4. SULH SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

I. SULH SÖZLEŞMESİNİN KONUSU

Konusuna göre hukuki işlemler tabiri ile anlatılmak istenen hukuki ilişkinin konusunun hangi hukuk alanına girdiğini tespit edilmesidir. Hukuki işlemin konusu, özel hukuk ilişkilerinden borçlar hukuku, miras hukuku, eşya hukuku veya medeni hukuk olabilir. Örneğin bir borç ilişkisinin kurulması, değiştirilmesi veya ortadan kaldırılması söz konusu ise hukuki işlemin konusu borçlar hukuku alanına ait iken, bir aynı hak kurulması, değiştirilmesi ve ortadan kaldırılması söz konusu ise eşya hukuku alanına girer¹²².

Sulh sözleşmenin konusu belirli veya belirtebilir olmalıdır¹²³. Sulh sözleşmesinin konusu, özel hukuka ilişkin ve tarafların üzerinde tasarruf yetkilerinin bulunduğu konulardır. Taraflar üzerinde tasarruf yetkilerinin bulunmadığı konularda yaptıkları sulh sözleşmesi mahkeme dışında veya mahkeme içinde yapılmış olduğu fark etmeksizin geçersiz olur. Sulh sözleşmesi sadece borç ilişkisi kuran, değiştiren veya ortadan kaldıran borçlar hukukuna ait bir sözleşme olmayıp aynı zamanda eşya hukuku, aile ve şahsın hukuku, miras hukuku, ticaret hukuku ve icra-iflas hukuku alanında

¹²² EREN, s. 151.

¹²³ YARGITAY, 9. Hukuk Dairesi, E. 1967 / 2597, K. 1967/6490, T. 11.07.1967 bu kararında “Öbür yandan, maddi hukukça bir sözleşmeden ibaret olan sulhun geçerli olabilmesi, diğer sözleşmeler için olduğu gibi, konusunun belirli, ya da belirtilebilir olması ile mümkündür. Konusu, belirli veya belirtilebilir olmayan bir sulh sözleşmesi, geçerli sayılamaz. Anılan sulh sözleşmesinin konusunun ise belirli veya belirtilebilir nitelikte bulunmadığı, açıktır. O kadar ki, bu davanın davacısıyla birlikte diğer işçilerin haklarının belirlenmesi, sulhun işçiler bakımından tarafı olan avukata bırakılmıştır. O halde, biran için mahkeme dışındaki sulh akdinin davacıya son vereceği kabul edilse dahi, geçersiz olan sözü geçen sulhun bur hukuki sonucu husule getiremeyeceği açıktır. Diğer taraftan geçersizlik durumu, bir def’i değil, bir itiraz olup mahkemece doğrudan doğruya (re’sen) göz önünde tutulmak gerekir. Mahkemece, bu maddi ve hukuki olayların göz önünde tutulmaması da kezalik usule ve yasaya aykırıdır” demıştır.

yapılabilir. Bu yönüyle benzer sözleşmelerden ayrılmaktadır¹²⁴. Örneğin, ibra sözleşmesinin konu edindiği temel ilişki sadece borç ilişkisidir. Sulh sözleşmesinin geçerli olabilmesi için konusunun emredici hukuk kurallarına, ahlak ve adaba, kamu düzenine aykırı olmamalı ve konusu imkânsız olmamalıdır.

Tarafların mahkeme içinde yapacakları sulh sözleşmesinin konusu dava konusu olaya ilişkin olmasına gerek yoktur. Dava konusu bu uyuşmazlıklar sulh sözleşmesine şart olarak da eklenebilirler. Sulh sözleşmesi, konusu bakımından her türlü özel hukuk ilişkisinde yapılabilmeyle beraber tarafların üzerinde serbest tasarruf yetkilerinin bulunmadıkları alanlarda özellikle kamu düzeni ile alakalı özel hukuk ilişkilerinde yapılamaz. Özellikle aile hukuku ile ilgili konular kamu düzenine ilişkin olduğu için tarafların sulh sözleşmesi yapabilme yetkisi sınırlandırılmıştır. Örneğin taraflar evliliğin varlığı veya sona erdirilmesi gibi konularda sulh sözleşmesi yapamazlar veya sulh sözleşme ile evlenme akdi yapamazlar. Velayet, nesebin reddi, evlenmenin butlanı, boşanma, babalık gibi hususlarda taraflar sulh sözleşmesi yapamazlar¹²⁵.

Boşanmaya ilişkin sulh sözleşmesi yapılamazken boşanmanın yan sonuçlarına dair sulh sözleşmesi, hâkimin onaylanması ile yapılabilir (MK m. 150/5). Babalık davasında ise çocuğun menfaatlerine dokunmamak şartıyla nafaka konusunda sulh yapılabileceği düzenlenmiştir (MK m. 306/3).

Sulh sözleşmesi ile taraflar ölüme bağlı tasarrufta bulunmazlar. Sulh sözleşmesinin ölüme bağlı tasarruf açıklanmadan önce yapılması mümkün olmadığı gibi yine sulh sözleşmesi ile mirasçı olmayan birine miras hakkı verilemez¹²⁶. Taraflar taşınmazlar hakkında sulh sözleşmesi yapabilirler. Taşınmazlar hakkında yapılan mahkeme içi sulh sözleşmesi, maddi hukuk bakımından geçerlilik şartlarına uygun olmasa bile usul hukuku şartlarına uygun yapılmış ise geçerlidir.

Sulh sözleşmesi yapısı itibariyle iş hukuku alanında uygulaması oldukça geniştir. Özellikle işçi-işveren arasındaki uyuşmazlıklarda, “sulh ve ibraname” adında düzenlenen belgelere sıkça rastlanmaktadır. Ticaret hukukunda da sulh sözleşmesi

¹²⁴ TURANBOY, s. 42.

¹²⁵ TANDOĞAN, s. 18.

¹²⁶ ÖNEN, s. 47.

örneklerine rastlanmaktadır. Örneğin, Ticaret Kanunumuzda yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu kaldıran sebeplerden biri olarak sulh düzenlenmiştir.

II. SULH SÖZLEŞMESİNİN KENDİNE ÖZGÜ (SUI GENERİS) SÖZLEŞME OLMASI

A. KENDİNE ÖZGÜ YAPISI OLAN SÖZLEŞMELER (SUI GENERİS)

Borçlar hukukuna hâkim olan sözleşme özgürlüğü ilkesi sonucunda taraflar sadece kanunda düzenlenmiş sözleşme tipleri ile bağlı değildirler. Taraflar, ister kanunda düzenlenmiş sözleşmeleri unsurlarını bir araya getirerek isterse de kanunda düzenlenen sözleşmelerin unsurlarından tamamen farklı yeni bir sözleşme tipi oluşturabilirler. Bu sözleşmelere isimsiz sözleşmeler ya da atipik sözleşmeler denilir¹²⁷. Bu sözleşmelerinin düzenlememesinin nedeni sözleşmelerin kanun koyucu tarafından bilinmemesi veya düzenlenmeye gerek görülmemesidir. İsimsiz sözleşme kavramının kökeni Roma Hukukuna dayanmaktadır. Roma Hukukunda sözleşmeler sınırlı sayı ilkesi gereğince Roma kanunlarında usul ve esasları belirtilmiş sözleşmeler yapılabiliyordu ve bunlara “isimli sözleşmeler” deniliyordu¹²⁸.

Ayrıca, bir sözleşmenin kanunlarda sadece ismi belirtilmiş fakat unsurları düzenlenmemiş ise o sözleşmeyi isimli saymak doğru değildir. Örnek olarak BK m. 22 (YTBK m. 29) ön sözleşme, MK m. 781 taşınmaz rehin sözleşmesi gösterilebilir¹²⁹. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi sulh kavramına kanunlarımızda birden çok defa değinilmiştir. Ancak 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunda (m. 313, 314, 315) mahkeme içi sulhe sadece değinilmemiş ayrı bir kurum olarak ele alınmış, unsurları ayrıntılı bir biçimde açıklanmış ve mahkeme içi sulhün bir sözleşme olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple 6100 sayılı HMK’ un yürürlüğe girmesi ile mahkeme içi sulh sözleşmesi artık isimsiz bir sözleşme olmaktan çıkacaktır. Ancak mahkeme dışı sulh sözleşmesi, ne 818 sayılı Borçlar Kanunda ne 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunda da

¹²⁷ “Atipik sözleşme ile kendine özgü (sui generis) sözleşmelerin aynı anlamda gelmektedir. Buna karşın isimsiz sözleşme ile atipik sözleşme kavramları aynı özellikleri ihtiva etmemektedir.” KUNTALP Erden, Karışık Muhtevalı Akit, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1971, s. 10-11.

¹²⁸ HATEMİ Hüseyin/SEROZAN Rona/ARPACI Abdülkadir, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992, s.35.

¹²⁹ ARAL, s. 49.

düzenlenmediği için hala isimsiz sözleşme niteliği taşımaya devam edecektir. Kanun koyucunun sulh sözleşmesini düzenlenmemesinin nedeni çok bilinen bir kurum olması ve tarafların arasındaki uyuşmazlığı karşılıklı fedakârlıkta bulunarak ortadan kaldırması gibi diğer sözleşmelerden farklı özelliğe sahip olmasındandır¹³⁰.

İsimsiz sözleşmeler, kendi içinde kendine özgü sözleşmeler, karma sözleşmeler ve bileşik sözleşmeler olmak üzere üç gruba ayrılır. Kendine özgü yapısı olan sözleşmeler, unsurları kanunda kısmen veya tamamen kanunun öngördüğü sözleşme tiplerinden hiçbirine mevcut olmayan unsurlardan oluşmaktadır¹³¹.

Kendine özgü (sui generis) sözleşmelere günümüzde ticaret hayatının gelişmesi ve kanunların bu sözleşme tipini düzenlemeye mümkün kılması sonucunda oldukça fazla karşılaşılmaktadır. Bu sözleşmelere örnek olarak, sulh sözleşmesi, tahkim, garanti sözleşmesi, factoring sözleşmesi, tek satıcılık sözleşmesi gibi birçok örnek gösterilebilir¹³².

Kendine özgü sözleşmelerin kanunda düzenlenmemiş olması belli sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Bunlardan başlıca olarak, taraflar arasındaki uyuşmazlıkta uygulanacak hüküm, tabi olacağı şekil sorunu, sebebe bağlı olup olmaması sayılabilir.

B. KENDİNE ÖZGÜ SÖZLEŞMELERE UYGULANACAK HUKUK

Kendine özgü sözleşmelerin unsurları kanunda düzenlenmediği için uygulanacak hukuk iyi niyet kurallarına göre ve o işlerde geçerli olan teamüllere uygun bir şekilde yorumlanır veya tamamlanır¹³³.

İsimsiz sözleşmeler yorumlanması bakımından kanunda düzenlenmiş sözleşmelerden herhangi bir farkı bulunmamaktadır. İsimsiz sözleşmeler yorumlanırken tarafların iradelerinin, makul ve dürüst muhatabın beyana vermesi gerekli anlama göre

¹³⁰ ULUSAN, s. 156.

¹³¹ TANDOĞAN Haluk, s.13; ARAL Fahrettin, s.52; ZEVKLİLER Aydın/GÖLKAYA Emre, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 11. Baskı, Turhan Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 11; YAVUZ Cevdet, Türk Borçlar Hukuku (Özel Hükümler), 6. Bası, Beta Basım, İstanbul, 2010, s.23-24.

¹³² YAVUZ, s. 23-35; ARAL, s. 52.

¹³³ ZEVKLİLER/GÖLKAYA, s. 11.

yorumlamalı yani güven ilkesi çerçevesinde yorumlanmalıdır¹³⁴. Borçlar Kanununda düzenlenmiş, kendilerine benzeyen sözleşme tiplerine ilişkin hükümlerin mahiyetleri uygun düştüğü ölçüde bu sözleşmelere kıyas yoluyla uygulanabileceği belirtilmiştir. Bu tip bir sözleşme olmaması halinde Borçlar Kanunun genel hükümlerin uygulanabileceği kabul edilmektedir.

Bu sözleşme tiplerinde hâkim, büyük çoğunlukla mahkeme içtihatları ile konulmuş adet hukukuna göre karar verir. Sulh sözleşmesi de hakkında birçok mahkeme içtihadı bulunan ve kuralları bu içtihatlarla konulmuş sözleşmelerdendir.

Hâkim eğer adet hukukunda da bir hüküm bulamazsa ise o zaman kendini kanun koyucu yerine koyacak MK m. 1/2'e göre hukuk yaratarak bu sorunu çözer¹³⁵.

III. İVAZLI SÖZLEŞME OLMASI

Hukuki işlemler, bir edim karşılığında yani ivaz karşılığında yapılmış ise hukuki işlemin ivazlı olmasından bahsedilir. Satım, kira, vekâlet sözleşmesi ivazlı sözleşmelere örnek olarak gösterilebilir. Eğer hukuki işlem herhangi bir karşı edim olmaksızın yapılmışsa bu hukuki işlem ivazsız hukuki işlemdir. İvazsız hukuki işlemlere örnek olarak ise vasiyetname ve bağışlama taahhüdü gösterilebilir¹³⁶.

Sulh sözleşmesinde tarafların arasında karşılıklı fedakârlığın bulunması esastır. Sulh sözleşmesinde tarafların edimlerinin karşılıklı olmaması halinde bu sözleşme ibra, feragat, bağışlama, borç ikrarı olabilir.

İvazlı hukuki işlemlerde, karşılıklı edimlerin birbirine eşit olmasa da birbirine uygun değerde olması gerekir. Eğer edimler birbirine uygun olmazsa yani açık bir nispetsizlik olursa burada bir karma bağışlamanın varlığından söz edilir. Örnek olarak 100.000 TL değerindeki arabanın 10.000 TL'ye satılması gösterilebilir.

Karma bağışlama ile edimin bir kısmı ivazlı olurken diğer kısmı ivazsız şekilde yani bağışlama sebebi "causa donandi" söz konusu olur. Sadece edimlerin arasında aşırı

¹³⁴ ARAL, s. 55.

¹³⁵ TANDOĞAN, s. 13; ZEVKLİLER/GÖLKAYA, s. 11; FEYZİOĞLU Necmeddin Feyzi, Borçlar Hukuku (İkinci Kısım-Akden Muhtelif Nevileri), C. I, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları (Yay. No:560), İstanbul, 1978, s. 38.

¹³⁶ AKINCI, s. 61.

nispetsizlik olması karma bağışlama için geçerli değildir. Aynı zamanda ivazlar arasındaki nispetsizliği karşı tarafa bağış olarak verilmesi ve karşı tarafın bunu zımnen veya açık bir şekilde kabul etmesi gerekir veya bu amaçla yapıldığını bilmesi gerekir¹³⁷.

Sulh sözleşmesi olabilmesi için iki tarafın karşılıklı fedakârlıkları olması gerekir; aksi takdirde sulh sözleşmesinden farklı bir sözleşme tipi meydana gelir. Karşılıklı fedakârlıkların değer olarak birbirlerine eşit olması şart değildir. Ancak, karşılıklı fedakârlıklar arasında büyük nispetsizlik bulunmaması gerekir¹³⁸.

Sulh sözleşmesinde yüklenilen edimler, yapılan karşılıklı fedakârlık daima maddi bir değer taşımayabilir. Örneğin, birinin muaccel olan alacağını ertelemesi için borçlu, belli bir miktar para vermek şeklinde fedakârlıkta bulunabilir ve burada alacaklının yapmış olduğu fedakârlık herhangi bir maddi değeri olmayan fedakârlık olacağı için sulh sözleşmesi her zaman maddi anlamda ivazlı bir sözleşme değildir¹³⁹. Örneğin, sulh sözleşmesi bir tarafın yapacağı fedakârlık bir miktar para olabilirken diğer tarafın yapacağı fedakârlık edimin yapılacağı yer ve zaman konusunda olabilir. Bu fedakârlıkların değeri para ile ifade edilebilir değerler değildir.

IV. SULH SÖZLEŞMESİNİN MALVARLIĞINA YAPTIĞI ETKİYE GÖRE NİTELİĞİ

A. SULH SÖZLEŞMESİNİN TASARRUF/BORÇLANDIRICI İŞLEMLER ARASINDAKİ YERİ

Hukuki işlemler malvarlığına yaptığı etkiye göre kazandırıcı işlemler, borçtan kurtarıcı işlemler, taahhüt işlemleri ve tasarruf işlemleri olarak dört grupta toplanır. Tasarruf işlemi, bir hakkı veya hukuki ilişkiyi doğrudan etki eden, onu değiştiren, sınırlayan, içeriğini değiştiren, ortadan kaldıran hukuki işlemlerdir. Borçlandırıcı işlem

¹³⁷ EREN, s. 155.

¹³⁸ KUNTALP, s. 148; “Burada sözleşme, aynı zamanda başka bir akit tipi olarak görünen bir unsur taşımaktadır. Bunun başlıca örneği karışık bağışlamadır. Fakat bundan başka, sulh akdinin bir satımı - meselâ bir kimse tartışmalı olan alacağından, diğer tarafın atını kendisine düşük fiyatla satması halinde vazgeçer yahut bir hizmet akdinin bir şirket akdini -meselâ bir kimse bir tüccarın defterlerini tutmağı, tüccarın onu şirketine ortak etmesi şartıyla, yüklenir- ihtiva etmesi halleri de bu gruba dâhildirler”.

¹³⁹ SEVİĞ, s. 146; Karşı görüş; ULUSAN, s. 153; “Sulhte, kazandırıcı işlemlerden farklı olarak güdülen amaç, taraflar arasındaki ihtilafı veya kuşkulu hukuki ilişkiye, tarafların güttükleri maksatlarından karşılıklı müsaade altında vazgeçmeleri aracılığıyla yeni bir düzen vermeleridir. Bu düzenin oluşumu için gerekli olan fedakârlık az da olsa geçerlidir”.

ise borçlu ile alacaklı arasında borç ilişkisi kuran fakat hakkın karşı taraf geçmesi sonucu doğurmayan, belli bir davranışı yerine getirme yükümlülüğümü altına sokan işlemlerdir¹⁴⁰. Hakkın eğer karşı taraf geçirilmesi isteniyorsa bir tasarruf işlemi yapılmalıdır.

Sulh sözleşmesinin malvarlığına yaptığı etkiye sadece borçlandırıcı işlem olduğunu iddia eden görüşe göre sulh sözleşmesi sadece tarafların kararlaştırdıkları fedakârlıkları yerine getirme yükümlülüğü altına sokan bir sebep işlem niteliğinde olup sulhün temelinde yapılan ibra, temlik gibi işlemleri ayrıca yapmak gerekir¹⁴¹. Artık terk edilen bu görüşe göre sulh sözleşmesi sadece borçlandırıcı işlem olarak yapılabildiği için tarafların tasarruf işlemi yapabilmesi için mutlaka ibra veya borç ikrarı yapmaları gerekirdi¹⁴². Sulh sözleşmesinin sadece borçlandırıcı işlem olarak değerlendirilmesinin doğal sonucu olarak sulh sözleşmesinin hükümsüzlüğü veya yokluğu halinde bu sözleşmesinin temelindeki işlemler bundan zarar görmeyecek ve tasarruflar ancak sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre istenebilecektir¹⁴³.

Günümüzde sulh sözleşmesinin hem tasarruf işlemi hem borçlandırıcı işlem olduğu kabul edilmektedir. Sulh sözleşmesi, maddi hukuk bakımından borcu sona erdiren sebeplerdendir. Bu niteliği itibarı ile bir hakkı ortadan kaldırmakta ve tasarruf işlemi niteliğine sahiptir. Ayrıca alacak hakkını kaybedilmesi durumunda, karşı taraf için malvarlığının pasifinde azalmaya neden olduğu için borçtan kurtarıcı işlemdir. Eğer taraflar arasında yapılan sulh sözleşmeyi bir ibrayı içeriyorsa o zaman borçlandırıcı işlem ile tasarruf işlemi aynı anda bulunuyor ve borç sözleşme kurulduğu anda sona eriyor demektir¹⁴⁴.

Sulh sözleşmesi tasarruf işlemi niteliği taşımakla beraber her zaman için tasarruf işlemi niteliğinde değildir¹⁴⁵. Çünkü sulh sözleşmesi, taraflar arasında mevcut uyumsuzluklar için yapılabiliyorken aynı zamanda bugün için mevcut olmayan ama

¹⁴⁰ EREN, s. 160; AKINCI, s. 69; ATAAY Aytekin, Borçlar Hukuku Genel Teorisi, İstanbul, 1982, s. 152; Ayrıntılı bilgi için bkz. AYİTER, Kudret; Medeni Hukukta Tasarruf Muameleleri, Ankara, 1953.

¹⁴¹ ULUSAN, s. 157.

¹⁴² TURANBOY, s. 131.

¹⁴³ ULUSAN, s. 157.

¹⁴⁴ TURANBOY, s. 101.

¹⁴⁵ ULUSAN, s. 158; “Sulh sözleşmesi şüphe veya çekişmeyi ortadan kaldırıcı amacına ulaşmak için eski hukuki ilişki üzerine yenileyici bir etki yapmamakla birlikte borçlandırıcı ve tasarrufi etkiyi aynı anda barındıran BGB 305.ci paragraf anlamında borç ilişkisinin kapsamını değiştiren sözleşmeye benzetilmektedir (Inhaltsandernder Vertrag)”.

ilerde çıkabilecek uyuşmazlıklar içinde yapılabilir. Böyle bir durumda sulh sözleşmesi ile taraflar arasındaki hukuki ilişki, birbiriyle karışmış şekilde olur ve taraflar daha oluşmamış ama ilerde çıkabileceğine muhtemel gözle bakılan uyuşmazlığı sona erdirirken, aynı zamanda geleceğe ilişkin bir takım taahhütler altında girmektedirler. Bu yönüyle sulh sözleşmesi borçlandırıcı işlem niteliği de taşır¹⁴⁶. Sulh sözleşmesi, zaten tarafların aralarındaki uyuşmazlıkları sona erdirdiği ve ilerde nasıl davranmaları gerektiğini içerdiği için borçlandırıcı işlem niteliği taşır.

B. TASARRUF YETKİSİ

Tasarruf işlemi yapabilmek için yani bir hakkın doğması, ortadan kalkması, içeriğinin değiştirilmesi ve sınırlandırılması için tasarruf yapıldığı anda bulunması gereken yetkiye tasarruf yetkisi denir.

Tasarruf yetkisi, tasarruf yapıldığı andan bulunmalıdır. Taahhüt işlemi yapılırken tasarruf yetkisine sahip olup daha sonra tasarruf işlemi yapılırken bu yetki ortadan kalkmışsa tasarruf yetkisinin var olduğu söylenemez. Elinde bulunmayan bir malla ilgili borçlandırıcı işlem yapılabilirken tasarruf işlemi yapılabilmesi için mala sahip olunmalı veya o malı satmaya yetkili olunmalı yani tasarruf yetkisine sahip olunması gerekir¹⁴⁷. Örneğin, iştirak halinde mülkiyete konu taşınmazla ilgili yapılan sulh akdine ortaklardan birinin iştirak etmemesi halinde yapılan sulh akdi geçersiz olur.

Sulh sözleşmesi, tasarruf işlemi niteliği taşımakla beraber her zaman için tasarruf işlemi niteliğine haiz değildir. Ancak, sulh sözleşmesi tasarruf işlemi niteliği taşıdığı durumlarda tasarruf yetkisinin bulunması gerekir. Ayrıca, sulh aynı zamanda bir sözleşme olduğu için sözleşmenin taraflarının sözleşme ehliyetine de sahip olması gerekir. Yargıtay'da bu konuda "söz konusu sulh anlaşmasıyla davacı ile davaya dahil olmayan paydaşlar arasında iştirak halinde bulunan bir taşınmazın kullanma hakkı altı yıllığına davalıya bırakılarak bunun karşılığında davalı da evvelce davacı aleyhine almış olduğu, tescil ilâmını tapuda infaz ettirme hakkından vazgeçmiş ise de faydalanma hakkı davalıya bırakılan taşınmaz iştirak halinde olduğundan ve paydaşlardan B. 'in sulh anlaşmasında ismi ve imzası bulunmadığından bu anlaşma geçersizdir. Kaldı ki davacı

¹⁴⁶ TURANBOY, s. 45.

¹⁴⁷ EREN, s. 164; AKINCI, s. 70; DOĞAN Murat, Tapu Sicilinde Tasarruf Yetkisinin Kısıtlanmasının Şerhi, Ankara, 2004, s. 23.

davalıya gönderdiği 27.9.1971 günlü ihtarname ile davalıya bırakılan tarlayı geri istemiştir. Bu durumda davacının sulh akdine dayanma olanağı bulunmadığından, davalının tescil ilâmına dayanarak tapuda tesis ettirdiği kayıtların iptalini isteyemez”¹⁴⁸ demiştir.

Sahip olunan hak üzerinde tasarruf edilebileceği esas olmakla beraber hukuk düzeni bazı hallerde tasarruf yetkisini sınırlandırabilir veya tamamen ortadan kaldırabilir. Fakat tasarruf yetkisi yalnızca sadece kanunla sınırlandırılabilir herhangi bir hukuki işlemle sınırlandırılması mümkün değildir. Eğer bir hukuki işlemle tasarruf yetkisi sınırlandırılmışsa bu ancak borçlandırıcı nitelikte sayılıp tasarruf işlemi yapılmasını engellemez.

Sulh sözleşmesinde de taraflar ancak üzerinde tasarruf edebilecekleri konularda tasarruf edebilirler. Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemedikleri konularda ve kamu düzeni ilişkin kuralarda sulh sözleşmesi yapılamaz. Örneğin, tarafların evlenme, nesebin reddi, velayet, evliliğin butlanı, boşanma, babalık davası gibi konularda tasarruf yetkileri sınırlandırılmıştır. MK m. 184’e göre boşanmaya ilişkin sulh sözleşmesi yapılamasa da boşanmanın yan sonuçlarına ilişkin sulh sözleşmesi yapılabilir¹⁴⁹. Aynı zamanda çocukların nafaka alacakları konusunda sulh sözleşmesi yapılamaz. Babalık davasında ise çocukların menfaatine zarar verilmemek şartıyla sulh yapılabilir.

Sulh sözleşmesinde temsilci aracılığıyla tasarrufta bulunmakta mümkündür. Ancak, 818 sayılı BK m. 388’e (YTBK m. 504) göre sulh sözleşmesi yapılabilmesi için iradi temsilcinin özel yetkilendirilmesi gerekir¹⁵⁰. Vesayet halinde ise MK m. 462 b. 8’e göre sulh yapılabilmesi için sulh mahkemesinin iznine ihtiyaç vardır.

¹⁴⁸ YARGITAY, Hukuk Genel Kurulu, E. 1977/14-15, K. 1977/77, T. 28.01.1977.

¹⁴⁹ TANDOĞAN, s. 18; BİLGE Necip, Özel Borç Münasebetleri, Ankara, 1971, s. 7; ZEVKLİLER/ GÖLKAYA, s. 13.

¹⁵⁰ YARGITAY E. 2005/6161,K. 2005/10688,T. 26.10.2005 tarihli kararında “hükme esas alınan protokolü vekil sıfatıyla imzalayan Av. Tolga Balkaya'nın vekâletinin 9.6.2004 tarihli açıklama dilekçesinde belirtilen davalılara ilişkin olduğu, diğer davalılar yönünden vekâletname sunulmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda anılan vekilin imzaladığı ve hükme esas alınan protokolün diğer davalıları bağlamayacağı düşünülmeden mahkemece onlar yönünden de söz konusu protokole göre hüküm kurulması doğru değildir”.

V. BAĞIMLI SÖZLEŞME OLMASI

Sözleşmeler genelde herhangi bir sözleşmeye bağlı olmadan kurulmakla birlikte bazı durumlarda daha önceki bir hukuki ilişkiye veya sözleşmeye bağlı olarak kurulabilirler. İşte böyle durumda kurulan yani başka bir hukuki işleme veya sözleşmeyi temel alarak yapılan sözleşmelere bağımlı sözleşmeler denir¹⁵¹. Bağımlı sözleşmelere örnek olarak erteleme sözleşmesi, ibra, bozma (ikale) sözleşmesi örnek olarak gösterilebilir. Çünkü bu sözleşmeler daha önceki bir hukuki ilişkiyi ortadan kaldırmakta veya taraflar arasındaki borç ilişkisine son vermektedir.

Bağımsız sözleşmeler ise mevcut bir hukuki ilişkiye dayanmadan yapılan ve herhangi bir sözleşme ile ilişkili olmayan sözleşmelerdir. Genelde sözleşmeler herhangi bir sözleşmeye bağımlı olmadan yani bağımsız olarak kurulmaktadır. Hizmet sözleşmesi, eser sözleşmesi, kira sözleşmesi, bağışlama sözleşmesi, ariyet sözleşmesi bağımlı sözleşmelere örnek olarak gösterilebilir.

Sulh sözleşmesi bağımlı bir sözleşmedir. Çünkü sulh sözleşmesi tarafların aralarında önceden var olan hukuki ilişkiye dayanmaktadır. Zaten bu özellik sulh sözleşmesinin unsurlarından birisidir. Mevcut hukuki ilişkide tarafların uyuşmazlığa veya şüpheye düşmüş olmaları gerekir. Bu uyuşmazlık ve şüphe ise tarafların aralarında yapacakları sulh sözleşmesi ile sona erdirilir. Yani, taraflar mevcut bir hukuki ilişkiden kaynaklanan uyuşmazlık veya tereddüt nedeniyle yeni bir hukuki ilişkiye girmektedirler, bu da sulh sözleşmesinin bağımlı sözleşme olduğunu gösterir.

VI. TAM İKİ TARAFAYA BORÇ YÜKLEYEN SÖZLEŞME OLMASI

Sözleşmeler, edim ilişkilerine göre iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler ve tek tarafa borç yükleyen sözleşmeler olmak üzere ikiye ayrılır. İki tarafa borç yükleyen sözleşmeler kendi aralarında tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler ve eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler olarak ikiye ayrılır¹⁵². Tek tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflardan yalnızca biri borç altına girmekte iken iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde sözleşmenin iki tarafı da borç altına girmektedir.

¹⁵¹ EREN, s. 190.

¹⁵² OĞUZMAN/ÖZ, s. 41.

Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde tarafların edimleri arasında karşılıklı (synallagma) vardır. Yani iki tarafın edimlerinden biri doğmamışsa diğer edimde doğmaz, edimlerden biri ortadan kalkarsa diğer edimde ortadan kalkar. Eksik iki tarafa borç yükleyen edimler ise tarafların edimleri arasında karşılıklı ilişkisi yoktur. Yani, tam iki tarafa borç yükleyen akitlerde asli edim yükümlülüğü varken, eksik iki tarafa borç yükleyen akitlerde bir taraf için asli edim yükümlülüğü varken diğer taraf için tali edim yükümlülüğü bulunmaktadır¹⁵³.

Sulh sözleşmesinde taraflar arasındaki uyuşmazlığı veya tereddüdü karşılıklı fedakârlıkta bulunarak sona erdirirler. Sulh sözleşmesi bu yönüyle tam iki tarafa borç yükleyen akit¹⁵⁴. Zaten iki tarafa borç yükleyen akitlerde karşılıklı edimler vardır. Yargıtay da bu konuda “karşılıklı yükümlülükleri içeren bir sözleşme niteliğinde olan sulh sözleşmesinde, ödememenin bir fesih sebebi olamayacağı ve vadesi gelen alacağın ödenmemesi halinde icra takibi yolu ile tahsil edileceği hakkında kabul eden şart geçerli olur” demiştir¹⁵⁵.

Tarafları karşılıklı edimler üstlendikleri için sulh sözleşmesinin tam iki tarafa borç (synallagmatik) yükleyen sözleşme olduğu kabul edilir. Ancak, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde edimlerin birbirlerine karşı ivaz oluşturması gerekirken sulh sözleşmesinde edimler arasında böyle karşılıklı ivaz ilişkisi söz konusu değildir¹⁵⁶.

Sulh sözleşmesinde taraflar karşılıklı edimler üstlenmektedir. Ancak bu edimler mameleki değer taşımak zorunda değildir. Edim ile kazandırıcı işlem arasındaki en önemli fark edimin mameleki değer taşımak zorunda olmamasıdır. Ayrıca sulh sözleşmesinde tarafların edimleri şüphesiz karşılıklı ve bir edim diğer edimin sebebidir.

Sulh sözleşmesine tam iki tarafa borç yükleyen akit olmasından dolayı BK m. 106'da düzenlenen (YTBK m. 123, 125) “*karşılıklı taahhütleri havi olan bir akitte iki taraftan biri mütemerrit olduğu takdirde, diğeri borcun ifa edilmesi için münasip bir mehil tayin veya münasip bir mehilin tayinini hâkimden isteyebilir. Bu mehil zarfında borç ifa edilmemiş bulunduğu surette alacaklı her zaman onun ifasını talep ve teahhür sebebi ile zarar ve ziyan davası ikame eylemek hakkını haizdir; birde aktin icrasından*

¹⁵³ EREN, s. 194.

¹⁵⁴ ULUSAN, s. 154; ÖNEN, s. 27; TANDOĞAN, s. 14.

¹⁵⁵ YARGITAY 4. HD. 22.03.1979, E. 7457, K. 3808; bkz. TANDOĞAN, s. 14.

¹⁵⁶ ULUSAN, s. 154.

ve teahhürü sebebiyle zarar ve ziyan talebinden vazgeçtiğini derhal beyan ederek borcun ifa edilmemesinden mütevellit zarar ve ziyarı talep veya akdi fesih edebilir” şeklindeki temerrüdün sonuçları ve seçimlik haklar uygulanır.

Sulh sözleşmesinde bazen taraflardan birinin borcunu daha önce ifa etmesi gerekebilir. Kanun koyucu bazen borcu hangisinin daha önce ifa etmesi gerektiğini kararlaştırmış olabilir. Örneğin, BK m. 326 (YTBK m. 406)’a göre hizmet akdinde önce işçinin işi görmesi gerektiği hususu düzenlenmiştir¹⁵⁷. Taraflar aralarında borcu kimin önce ifa etmesi gerektiğini kararlaştırabilir. Bazı durumlarda işin mahiyeti icabı veya teamül gereği diğerinin daha önce ifa etmesi gerekebilir.

Yine BK m. 117 (YTBK m. 136)’de düzenlenmeye göre; sulh sözleşmesinde borçlu imkânsızlıktan sorumlu değil ise borcundan kurtulmaktadır. İfa imkânsızlığı borçlunun kusurundan ileri gelmişse o zaman borç sona ermez ve imkânsız olan alacağın yerine borçlu alacaklının zararını karşılama yükümlülüğü altına girer¹⁵⁸. Ve yine karşılıklı borç yükleyen sözleşmelere ilişkin BK m. 81-82 (YTBK m. 97-98)’de sulh sözleşmesine uygulanması gerekir. Yani sulh sözleşmesinin taraflardan birinin diğerinin ifasını isteyebilmesi için kendisinin ya borcunu ifa etmiş ya da usulüne uygun ifayı teklif etmiş olması gerekir.

VII. SULH SÖZLEŞMESİNDE SEBEBE BAĞLI-SOYUT HUKUKİ İŞLEM AYRIMI

A. SEBEP KAVRAMI

Hukuki işlemler özellikle kazandırıcı işlemler, sebebe bağlı olup olmamalarına göre yani işleminin geçerliliğinin hukuki işlemin sebebinin varlığına ve geçerliliğine bağlı olup olmamasına göre sebebe bağlı hukuki işlemler ve soyut hukuki işlemler ikiye ayrılırlar.

Her hukuki işlemin sebebi vardır. Sebep (causa), hukuki işlemin taraflarının bu hukuki işlemlerle varmak istedikleri amaca denir. Hukuki işleme uygulanacak hukuk, hukuki işlemin sebebine göre tayin edilir. Hukuki işlemin sebebi BK m. 19-20 (YTBK

¹⁵⁷ OĞUZMAN/ÖZ, s. 266.

¹⁵⁸ OĞUZMAN/ÖZ, s. 310.

m. 27) aykırı olmamalıdır. Roma Hukukuna göre hukuki işlemin sebebi, ifa sebebi (causa solvendi), alacak sebebi (causa credendi), bağışlama sebebi (causa donandi) olmak üzere üçe ayrılır. Modern hukukta ise kazandırıcı işlemin sebebi; alacak sebebi, ifa sebebi, bağışlama sebebi, teminat sebebi olmak üzere dörde ayrılır¹⁵⁹.

Hukuki işlemin geçerliliği hukuki işlemin temelinde yatan sebebin varlık ve geçerliliğine bağlı ise sebebe bağlı hukuki işlem vardır. Sebebe bağlı hukuki işlemlerde hukuki işlemin sebebi üzerinde tarafların anlaşmaları gerekir eğer taraflar anlaşamazlarsa sebep olmadığından yani sebep geçersiz olduğundan hukuki işlem de geçersizdir¹⁶⁰.

Hukuki işlem ile sebep arasındaki bağ hukuk düzeni tarafından çözülmüş ise yani hukuki işlemin sebebi geçersiz olsa veya sebebi olmasa bile hukuki işlem sebepten bağımsız olarak hüküm ve sonuç doğuruyorsa soyut (sebebe bağlı olmayan) hukuki işlemden bahsedilir. Soyut hukuki işlemler, kişilere bir hakkı kazanırken daha önceki hak sahibinin geçerli bir sebebe dayanarak hak elde edip etmediğini araştırma gereksinimini kaldırdığından hukuki ilişkinin taraflarına güven verir¹⁶¹.

Kazandırıcı işlem ile kazananın malvarlığında mameleki değer taşıyan bir artış olur. Kazandırıcı işlemler, tasarruf işlemi ve borçlandırıcı işlemlerdir. Borçlandırıcı işlemler genelde tasarruf işleminin sebebinin oluşturur. Yani borçlandırıcı işlemlerdeki sebep geçersiz ise tasarruf işleminin sebebe bağlı olması halinde tasarruf işlemi geçersizdir. Ancak, tasarruf işlemin geçersizliği hiçbir şekilde borçlandırıcı işlemin geçerliliğine etki etmemektedir¹⁶².

B. SULH SÖZLEŞMESİNİN SEBEBİ

Sulh sözleşmesinin de her hukuki işlem gibi sebebi vardır. Sebep kavramı özellikle kendini kazandırıcı işlemlerde yani tasarruf işlemleri ve borçlandırıcı işlemlerde gösterir. Sulh sözleşmesi tasarruf işlemi niteliğindedir. Ancak her zaman için tasarruf işlemi niteliğinde değildir bazen sadece borçlandırıcı işlem niteliği taşır.

¹⁵⁹ EREN, s. 170; TURANBOY, s. 97.

¹⁶⁰ REİSOĞLU, s. 97; EREN, s. 174; ATAAY, s. 184; AKINCI, s. 72.

¹⁶¹ EREN, s. 174-175; AKINCI, s. 73.

¹⁶² EREN, s. 194.

Sulh sözleşmesi çoğu sözleşmenin aksine birden fazla sebep taşıyabilir. Sulh sözleşmesi iki tarafa borç yükleyen akit olmasından dolayı ifa sebebi ve alacak sebebi aynı anda mevcuttur. Örneğin, satım sözleşmesine dayanarak bir bedel ödenmesi ifa sebebidir (causa solvendi). Sulh sözleşmesi ile borç sona erdirilirse, sulh sözleşmesi temelinde bir ibra içeriyorsa bu ibranın sebebi bir alacak sebebi (causa credendi) olabilir¹⁶³.

Sulh sözleşmesinin temelinde teminat sebebi de olabilir. Tarafların aralarında yaptıkları satım sözleşmesine ilişkin uyuşmalıkta satıcının malın bedelini düşürmesi ve karşılığında alıcının da indirimli bedeli bir rehin vermek suretiyle teminat altına alması halinde yapılan sulh sözleşmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir¹⁶⁴. Sulh sözleşmesi temelinde kısmi ibra veya tam ibrayı da içerebilir. Örneğin A elindeki senetlerden birini B'ye verir ve burada bir bağışlama sebebi (causa donandi) olabilir.

Alman Medeni Hukukunda tasarruf işlemler soyut, borçlandırıcı işlemler sebebe bağlı iken Türk Medeni Hukuku ve Borçlar Hukukunda tasarruf işlemleri ve borçlandırıcı işlemler sebebe bağlı hukuki işlemlerdir. Ancak, Borçlar Kanunda alacağın temlik gibi istisnalar vardır¹⁶⁵. Sulh sözleşmesinin kazandırıcı bir işlem olması sebebiyle bir hukuki sebebi olmalıdır. Sulh sözleşmesi tasarruf işlemi niteliğini haiz olmakla beraber aynı zamanda borçlandırıcı işlem olarak yapılabilir. Türk hukukunda tasarruf işlemleri ve borçlandırıcı işlemler sebebe bağlı olduğuna göre sulh sözleşmesi de sebebe bağlıdır. Hukuki işlemin sebebinin geçersiz olması halinde sulh sözleşmesi de geçersizdir.

§5. SULH SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI

I. İCAP

Sözleşmeler, tarafların karşılıklı irade beyanlarının birbirlerine uygun olması ile kurulurlar. İcap, sözleşmelerin kurulması amacı ile yapılan karşılıklı irade beyanlarından önce yapılan, tek taraflı ve karşı tarafın kabulü ile sözleşmesinin kurulması sonucu doğuran irade beyanıdır¹⁶⁶. Eğer zaman bakımından önce irade

¹⁶³ TURANBOY, s. 97.

¹⁶⁴ SEVİĞ, s. 154.

¹⁶⁵ EREN, s. 176.

¹⁶⁶ EREN, s. 219; OĞUZMAN/ÖZ, s. 56.

beyanında bulunan taraf bir sözleşme kurmak değil de sözleşme müzakerelerine girişmek niyetinde ise o zaman bu icap değil icaba davettir. Örneğin televizyon reklâmları ve internetteki satım ilanları da icaba davettir¹⁶⁷.

İcap, BK m. 11 (YTBK m. 12)'e göre şekil serbestisi ilkesi gereğince herhangi şekle tabi değildir. Ancak kanun ya da icapçı tarafından herhangi bir şekil şartı geçerlilik şartı olarak kararlaştırılmış ise icap bu şekilde yapılması halinde geçerlidir. Mesela, tapu sicil memuru önünde yapılmayan icap geçersizdir¹⁶⁸.

Sulh sözleşmesinde icapta bulunacak kişiler, aralarında mevcut bir hukuki ilişki olan ve bu ilişkiden dolayı aralarında tereddüt veya uyuşmazlık bulunan ve bu uyuşmazlığa son vermek amacıyla sulh sözleşmesi yapmak isteyen taraflardır. Sulh sözleşmesinde icabı aralarında hukuki ilişki bulunan tarafların her biri yapabilir.

Sulh sözleşmesinin tarafları icabı açık yapabilecekleri gibi örtülü de yapabilirler. İcabın açık veya örtülü şekilde yapılmasının sonuçları bakımından bir farkı bulunmamaktadır¹⁶⁹. Örneğin aralarında miktar konusunda çekişmeli bir alacak bulunan kişilerden alacaklı, borcun 1000 lira olduğunu, borçlu ise borcun 400 lira olduğunu iddia etmektedir. Borçlunun bu durumda alacaklıya 800 lira uzatması sulh sözleşmesi yapmak konusundaki iradesini örtülü şekilde açıklamış olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Ayrıca yapılacak icap sulh sözleşmesinin esaslı noktalarını içermelidir. Onun için icapta bulunan karşı tarafa ne miktarda veya nasıl bir fedakârlıkta bulunacağını belirtmelidir. Bir diğer husus ise icap belirli ve kesin olmalıdır.

Sulh sözleşmesinde icabı bir kişi yapabileceği gibi birden fazla kişi de yapabilmektedir. Ayrıca icap sahibi belli bir süre için geçerli olmak üzere veya şarta bağlı olarak icap yapabilir¹⁷⁰. Tarafların temsilci aracılığıyla icap yapmaları mümkündür. Tarafların temsilcilerinin aracılığıyla veya aracısız doğrudan muhataba yapılan icaplar hazırlar arasında icap sayılmaktadır.

¹⁶⁷ OĞUZMAN/ÖZ, s. 56.

¹⁶⁸ EREN, s. 221.

¹⁶⁹ TURANBOY, s. 58.

¹⁷⁰ EREN, s. 219.

Sulh sözleşmesinde icapta bulunacak kişi ayrıca hukuki işlem ehliyetine sahip olmalıdır¹⁷¹. Tasarruf edemeyeceği konularda yapılan icap geçerli değildir. İcabın sonuçlarından birisi de icap sahibinin icabı ile bağlı olmasıdır. Ancak BK m. 7'e göre icap sahibi icabı ile bağlı olmadığını belirtirse veya böyle bir niyeti işin niteliğinden anlaşılakta ise icabı ile bağlı değildir. Yine icap yapan kabul beyanı gelinceye kadar icabından dönme hakkını saklı tutmuş ise icabından dönebilir. Ayrıca hazırlar arasında icap söz konusu ise muhatap derhal kabul etmezse icap sahibi icabı ile bağlı değildir. Hazır olmayanlar arasında icapta bir süre öngörülmüşse sürenin dolması halinde taraflar icabı ile bağlı değildir¹⁷².

II. KABUL

Kabul, muhatap tarafından icaba uygun bir şekilde yapılan ve sözleşmenin kurulması sonucunu doğuran tek taraflı irade beyanıdır. Kabul beyanı sonucunda sözleşme kurulduğu için aynı zamanda kurucu yenilik doğuran haktır¹⁷³. Kabul beyanın oluşmasında muhatapın iradesinin sakatlığa uğramamış olması gerekir.

BK m. 1/2 (YTBK m. 1/2)'e göre; sözleşmenin kurulmasında irade açıklamaları açık olabileceği gibi zımni de olabilir. Yani kabul beyanı da icap gibi açık olabileceği gibi örtülü de olabilir. Sulh sözleşmesinde yapılan kabul beyanı da örtülü bir şekilde yapılabilmektedir. Örneğin, kiracısı ile bir yıllık kira sözleşmesi olan ev sahibinin, kiracısının ikinci ay sonunda evden çıkmak istemesi ve iki aylık kira parası yanında fazladan bir ayda oturmadığı ayın kira parasını ev sahibinin hesabına yatırması halinde, ev sahibinin kira sözleşmesini yırtması aktif bir davranış ile örtülü bir irade beyanıdır. Bu durumda örtülü bir irade beyanı ile sulh sözleşmesi kurulmuş olur.

Kabul beyanı açık veya örtülü şekilde yapılabilmekle beraber susmanın niteliğinin ne olacağı tartışmalıdır. Muhatapın, icap karşısında susması kural olarak kabul niteliğinde olmamakla beraber bazı durumlarda kanun koyucu muhatapın hemen reddetmesi halinde kabul etmiş sayılacağını düzenlemiştir. İşte bu gibi durumda susma, kabul olarak değerlendirilir. Muhatap BK m. 6'a göre "İşin hususi mahiyeti" veya "hal

¹⁷¹ OĞUZMAN/ÖZ, s. 60.

¹⁷² AKINCI, s. 80, 81.

¹⁷³ TEKİNAY Selahattin Sulhi /AKMAN Sermet /BURCUOĞLU Haluk /ALTOP Atilla, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Yedinci Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 1993, s. 93; REİSOĞLU, s. 59.

ve mevkiin icabı”, icaba cevap vermeyi gerekli kılıyorsa, muhatap cevap vermezse susma kabul olarak değerlendirilir¹⁷⁴.

Sulh sözleşmesinde kabul beyanı, icaba uygun olması gerektiği gibi sözleşme yapma isteğini kesin bir biçimde belirtmelidir. Yani taraflardan birinin sulh sözleşmesi için icapta bulunması halinde karşı tarafın bu sözleşmeyi yapmak veya yapmamak istediğini belirtir şekilde kabul beyanı yapılmalıdır. Kabul, kural olarak şekle bağlı olmamakla beraber kanun veya taraflar bunun aksini kararlaştırabilirler.

Sulh sözleşmesi yapmak için kabul beyanında bulunan tarafın bu beyanı, geçerli süre içerisinde icap yapana ulaşmamış ise bu yeni bir icap olarak değerlendirilebilir¹⁷⁵.

Ş6. SULH SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ

I. ŞEKİL KAVRAMI

Her irade beyanı, ister yazılı ister sözlü ister başka davranışla olsun mutlaka bir şekli vardır. Şekil, irade beyanın dışa aktarılırken ortaya çıkma biçimine denir. Eğer irade beyanının dışa aktarılması sırasında istenen şekil, hukuki işlemin sonuç doğurup doğurmamasına etki ediyorsa şekle bağlı olan hukuki işlemde bahsedilir. Ancak, şekil eğer hukuki işlemin geçerliliğine herhangi bir etkisi olmuyorsa o zaman şekle bağlı olmayan hukuki işlemde bahsedilir¹⁷⁶.

Hukuki işlemlere şekil şartının konulması sözleşmeye hukuki bir güvenlik sağladığı gibi tarafları sözleşme yaparken düşünmeye sevk eder. Ayrıca taraflar arasında oluşabilecek uyuşmazlıklarda ispat kolaylığı ve aleniyet sağlayacağı da şüphesizdir¹⁷⁷. Fakat şekil şartının bu gibi faydaları yanında ekonomik külfet, zaman ve usule esastan daha fazla önem verilmesi gibi olumsuz yönleri de bulunmaktadır¹⁷⁸.

BK m. 11/1’de (YTBK m. 12/1) “akdin sıhhati, kanunda sarahat olmadıkça hiçbir şekle tabi değildir” denilmektedir. Yani, borçlar hukukumuzda kural olarak şekil serbestîsi bulunmakla beraber istisnai hallerde şekil mecburiyeti de bulunmaktadır. Bu

¹⁷⁴ TEKİNAY/ AKMAN/ BURCUOĞLU/ ALTOP, s. 66; AKYOL Şener, Borçlar Hukuku Genel Hükümler I, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1995, s.90.

¹⁷⁵ AKINCI, s. 80, 81.

¹⁷⁶ OĞUZMAN/ÖZ, s. 116.

¹⁷⁷ EREN, s. 237.

¹⁷⁸ TUĞ Adnan, Türk Özel Hukukunda Şekil, 2. Baskı, Konya, 1994, s. 46.

durumda, kanun bazı sözleşmelerin geçerliliği için belirli bir şekle uyulmuş olmasını şart koşmuş olabilir. Bazen de kanunda öngörülen bu şekil şartı, geçerlilik şartı değil ispat şartı olabilir.

Kanun koyucunun bazen sözleşmenin geçerli olması için belirli bir şekil şartı araması halinde bu geçerlilik şartına “kanuni şekil” denir. Kanun bu geçerlilik şartlarını sözleşmenin bütünü veya bir kısmı için öngörebileceği gibi bazen de kanun koyucu başka hükümler koymak suretiyle şekil şartına uymamanın geçersizlik sebebi olmasını kaldırmıştır. Örneğin, evlendirmeye yetkili memur önünde yapılan evlendirmenin diğer şekil şartlarına uyulmasa bile geçerli olmasıdır¹⁷⁹.

Bizim hukukumuzda kanuni şekil, adi yazılı şekil ve resmi şekil olmak üzere iki türdür. Ancak bunun dışında kanun öngördüğü diğer özel şekiller de bulunmaktadır¹⁸⁰. Adi yazılı şekil beyan sahibinin iradesini metne yazıp imzalanmasıdır. Sözleşmede borç altına girmeyen taraf irade beyanını sözlü yapabiliyorken sadece borç altına giren tarafın metnini imzalaması kâfidir¹⁸¹. Resmi yazılı şekil ise kanunumuzda tanımlanmamakla beraber, kanunların öngördüğü usulde resmi memurların katılması ile gerçekleşen hukuki işlemlerdir.

Tarafların, aralarında kanunun öngörmediği halde kendilerinin şekil şartı kararlaştırmaları halinde “iradi şekil” söz konusudur. BK m. 16’a (YTBK m. 17) göre; kanunun şekil şartı koymadığı bir sözleşmeyi eğer taraflar aralarında bir şekil şartına bağlı olarak yapılmasını kararlaştırmışlarsa artık sözleşme bu şekil şartına uygun bir biçimde yapılmadığı takdirde tarafları bağlamaz.

Kanunun geçerlilik şartı olarak bir şekle bağladığı sözleşme eğer bu şekle uyulmadan yapılmış ise bu sözleşmenin tabi olacağı hüküm mutlak butlandır (kesin hükümsüzlük). Şekil eksikliği nedeniyle hükümsüz olan sözleşme baştan itibaren hüküm doğurmaz. Doktrinde ileri sürülen görüşe göre, şekle aykırılığın müeyyidesi kendine özgü geçersizlik durumudur. Bu duruma göre, geçersizlik taraflar arasındadır, herkes tarafından ileri sürülemez ve sonradan düzeltilebilmektedir¹⁸². Tarafların iradi olarak şekle tabi tuttıkları sözleşmeler ancak tarafların kararlaştırdıkları şekilde

¹⁷⁹ AKINCI, s. 94.

¹⁸⁰ OĞUZMAN/ÖZ, s. 118.

¹⁸¹ EREN, s. 246.

¹⁸² EREN, s. 260-261.

yapılması halinde geçerli olur. Ancak taraflar bu şekli ispat kolaylığı için kararlaştırmaları halinde o zaman BK m. 16/1 (YTBK m. 17/1) söz konusu değildir¹⁸³.

II. SULH SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ

Sulh sözleşmesi, Borçlar Kanunda düzenlenmemiş bir sözleşme olduğu için herhangi bir şekil şartı konulmuş değildir¹⁸⁴. Sulh sözleşmesinin kurulması sırasında BK m. 11'e (YTBK m. 12) göre kanunda aksine bir hüküm bulunmadığı için herhangi bir şekil şartına uymaya gerek yoktur. Ancak taraflar aralarında, BK m. 16'a (YTBK m. 17) göre sulh sözleşmesi için iradi olarak şekil şartı olmasını kararlaştırılabilir.

Şekle bağlı olan bir sözleşmenin değiştirilmesi veya ortadan kaldırılması amacıyla sulh sözleşmesi yapılması halinde yapılan bu sulh sözleşmesinin şekle bağlı olup olmayacağı konusu gündeme gelmektedir. BK m. 12'de (YTBK m. 13) kanunen şekle bağlı olarak yapılan sözleşmenin değiştirilmesi de şekle bağlı hükme bağlanmıştır. Taşınmazlara ilişkin mahkeme dışı sulh sözleşmesi, BK m. 213 (YTBK m. 237) ve Noterlik Kanununun 60/b. 3 maddelerinin öngördüğü resmi şekilde yapılması gereklidir¹⁸⁵.

Mahkeme içinde yapılan sulh sözleşmesi, maddi hukuk açısından kanunda öngörülmuş geçerlilik şartlarına uygun olarak yapılmasa bile eğer usul hukuku açısından geçerli şekil şartlarına uygun olarak yapılırsa bu sulh geçerli olur¹⁸⁶.

¹⁸³ OĞUZMAN/ÖZ, s. 130, EREN, s. 243, AKINCI, s. 94, TUĞ, s. 34.

¹⁸⁴ TANDOĞAN, s. 15; YAVUZ, s. 36, ULUSAN, s. 161.

¹⁸⁵ YARGITAY, 13. Hukuk Dairesi, E. 1997/8014, K. 1997/872, T. 4.11.1997 kararında; "taraflar arasında düzenlenen 29.8.1990 günlü sulh sözleşmesi, ortak miras bırakandan intikal eden taşınmazın özel parselasyona tabi tutulmak suretiyle mirasçılar arasında taksim edilmesine ve her bir bölümün mülkiyetinin orada öngörülen şekilde devrine ilişkin bulunmaktadır. Sözleşmeye konu taşınmazın ortak miras bırakan H adına tapuya kayıtlı iken, onun 1982 yılında ölümünden sonra 11.3.1985 tarihinde mirasçıları adına ve hakları oranında tescil edilmiş olduğu böylece sulh sözleşmesinin düzenlendiği 29.8.1990 tarihi itibarıyla taşınmaz üzerindeki iştirakin çözülmüş ve müşterek mal haline gelmiş bulunduğu dosyadaki tapu kaydından anlaşılmaktadır. İştirakin çözülmesi nedeniyle tereke malı olmaktan çıkan bir taşınmazın Medeni Kanununun 611. maddesinde gösterilen şekilde taksime konu edilmesi mümkün değildir. Anılan sözleşme tapuda kayıtlı taşınmaz üzerindeki mülkiyeti nakledici nitelik taşıdığından geçerliliği ancak resmi şekilde yapılmış olmasına bağlıdır. (Medeni Kanun m. 634, Borçlar Kanunu m. 213, Noterlik Kanunu 60/3, Tapu Kanunu md.26). Bu durumda davacının dayandığı sözleşmenin resmi şekil şartını ihtiva etmemesi nedeniyle geçersiz bulunduğu kuşku ve duraksamaya yer olmamalıdır" demek suretiyle sulh sözleşmesinin şekle uygun olmadığı için geçersiz olduğunu belirtmiştir.

¹⁸⁶ YARGITAY, 4. Hukuk Dairesi, E. 1978/7457, K. 1978/3808; karara konu olan olayda "Mahkeme önünde yapılan sulh sözleşmesi tapulu taşınmaz mallara ilişkin olsa bile şekil yönünden geçerlidir.

Diğer bir görüş ise eğer sulh sözleşmesi bir borcu ortadan kaldırıyor veya borcun miktarını azalmasına neden oluyor ise bu sulh sözleşmesi BK m. 12’de (YTBK m. 13) bahsedilen sözleşmeyi değiştirmek kapsamında değildir. Taraflar iradi olarak şekil şartları kararlaştırsalar bile sözleşme ortadan kaldırılması sırasında herhangi bir şekle tabi değildir¹⁸⁷. BK m. 12’e (YTBK m. 13) göre kanunen şekle bağlı sözleşmelerin değiştirilmesi ve kaldırılması şekle tabidir. Ancak taraflar kanunen şekle bağlı olmayan bir sözleşmeyi kendi iradeleri ile şekle tabi hale getirmişlerse ve bu şekilde akdetmiş olsalar bile bu sözleşmenin değiştirilmesi için herhangi bir şekil şartı aranmaz.

İsviçre Borçlar Kanununun 115. maddesine göre sulh sözleşmesi ile eğer borç sona eriyorsa, bu sözleşme şekle bağlı değildir. Bu hükme göre sulh sözleşmesini temelinde yatan hukuki ilişki şekle bağlı olarak yapılsa bile sulh sözleşmesinin şekle bağlı yapılmasına gerek yoktur¹⁸⁸. Alman Medeni Kanununun 780 ve 781’nci paragrafına göre yazılı şekilde yapılması gereken borç vaadi ve borç ikrarı eğer sulh sözleşmesi şeklinde yapılması halinde şekle tabi değildir. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu şufa hakkından feragat ilişkin aldığı bir kararda İsviçre Borçlar Kanununun 115. maddesinin Türk Hukukunda uygulama imkânı olmadığını ileri sürmüştür. Aynı zamanda İsviçre Borçlar Kanununun 115. maddesinin aynı kanunun 12. maddesi ile çeliştiği için kanunumuza alınmadığı iddia edilmektedir¹⁸⁹.

İsviçre Federal Mahkemesi, borçlar hukuku hükümlerine ait mahkeme dışı sulh sözleşmesinin ilke olarak şekle tabi olmadığı fakat tarafların sulhta kararlaştırdıkları

Bilindiği gibi, HUMK.’nın da sulh müessesesi düzenlenmiş değildir. Ancak, sulh konusunda muhtelif yasalarda bazı hükümler mevcuttur. Gerek uygulamada ve gerekse bilimsel görüşlerde ittifakla kabul edilen görüşe göre; sulh bir sözleşmedir. Sulh sözleşmesi, o sözleşme ile ilgili bulunan tarafların arasında meydana gelmiş uyuşmazlığın taraflardan her birinin bazı haklarından fedakârlarının birleşmesidir. Bu itibarla mahkeme huzurunda yapılan sulh sözleşmesi konusunun taşınır ve taşınmaz mal olması arasında herhangi bir fark gözetilmemiştir. Bu itibarla mahkeme önünde yapılan sulh sözleşmesi tapulu taşınmaz mallara ilişkin olsa dahi şekil bakımından geçerlidir. (HGM. 18.11.1964 gün, 5/565 E.-647 K.). Şüyuun izalesine ilişkin dosyalar incelendikte; taraflar arasındaki bu sulhun keşif sırasında yapıldığı, keşif tutanağına geçirildiği ve okunarak imza ettirildiği (HUMK. 151/5) ve ayrıca duruşma sırasında 6. oturumda ikinci kez imzaları tahtında taraflarca teyit edildiği anlaşılmaktadır. Uygulamada, keşif sırasında yapılan sulhun, mahkeme huzurunda yapılan sulh niteliğinde olduğu kabul edilmektedir. Şu halde, taraflar arasındaki sulhun her yönü ile geçerli olduğunda kuşku yoktur. Hal böyle olunca, taraflar arasındaki bu sulhun İİK’ nun 38. maddesi hükmünce ilam niteliğinde bir belge olduğu kuşkusuzdur” denilmektedir.

¹⁸⁷ EREN, s. 259; TURANBOY, s. 86.

¹⁸⁸ ULUSAN, s. 161; TURANBOY, s. 84.

¹⁸⁹ YİBK E. 1949 6-19, K. 1951/3, T. 16.5.1951 kararında “ İsviçre Borçlar Kanununun 115. Maddesinde yer alan şekle bağlı sözleşmelerin şekil şartı olmaksızın ortadan kaldırılmasını içeren düzenlemenin Türk Hukukunda uygulama imkânının olmadığı görüşünü kabul etmiştir”. Ayrıntılı tahlil için, bkz. TURANBOY, s. 86.

şartın şekle bağlı olması halinde sulh sözleşmesinin o şekilde yapılması gerektiğini belirtmiştir¹⁹⁰.

Sulh sözleşmesinin iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olması ve tarafların birbirlerine karşı edimler üstlenmiş olduğu için bu durumda BK' un 12. (YTBK m. 13) maddesinin hükmü uygulanmalıdır. Mesela YTBK m. 132'e göre ibra sözleşmesi ile borcun tamamen ve kısmen ortadan kaldırılması halinde herhangi bir şekil şartına gerek olmasa bile sulh sözleşmenin temelinde bir ibra sözleşmesi yapılması halinde, sulh sözleşmesi iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğu için BK m. 12 (YTBK m. 13) hükmü uygulanmaktadır¹⁹¹.

Ş7. SULH SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI, TARAFLARIN EHLİYETİ VE SULH SÖZLEŞMESİNDE TEMSİL

I. SULH SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI VE TARAFLARIN EHLİYETİ

Sulh sözleşmesinin tarafları, aralarındaki hukuki ilişkiden dolayı tereddüde veya şüpheye düşmüş kimselerdir. Sulh sözleşmesinin tarafları gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişiler de olabilmektedir. Sulhün bir sözleşme olması dolayısı ile birden çok kişi bu sözleşmenin tarafıdır. Mahkeme içinde bir sulh söz konusu ise o zaman sulhün tarafları davalı ve davacı olmaktadır¹⁹².

Sulhün bir sözleşme olması ve iki tarafa borç yüklemesi nedeniyle bu sözleşmenin taraflarının hukuki işlem ehliyetine sahip olmaları gerekir. Ancak evlenme, ölüme bağlı tasarruflar gibi bazı önemli durumlarda kanun koyucu hukuki işlem ehliyetin yanında özel ehliyet şartları da düzenlemiştir¹⁹³. Ayrıca mahkeme içinde yapılan sulh sözleşmesinin usul hukuku karakterinden dolayı şüphesiz tarafların hem sözleşme yapma ehliyetine hem de taraf olma ehliyetine sahip olmaları da gereklidir.

Tam ehliyetlilerin, tasarruf yetkisine sahip olduğu konularda sulh sözleşmesi yapma ehliyetine sahip oldukları şüphesizdir. Tam ehliyetsizlerin yaptıkları işlemlerin

¹⁹⁰ KANETİ Selim, İsviçre Federal Mahkemesinin Borçlar Hukuku Kararları 1955-1964, C. II, s.158.

¹⁹¹ TURANBOY, s. 87.

¹⁹² ÖNEN, s. 62.

¹⁹³ ÖZTAN Bilge, Medeni Hukukun Temel Kavramı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010, s. 237.

sonuçlarını kavramadan yoksun buldukları için geçerli bir irade beyanında bulunmaları söz konusu değildir. Bu yüzden tam ehliyetlilerin lehlerine ve aleyhlerine hukuki işlemlerde bulunma ehliyetleri yoktur. Bu durumda tam ehliyetsizlerin sulh sözleşmesi yapma ehliyetine sahip olmadığı da aşikârdır. Bir diğer husus ise ayırt etme gücüne sahip olmayan kişiler, davalarda davacı veya davalı sıfatıyla bulunamazlar. Buna göre tam ehliyetsizlerin taraf ehliyetleri bulunmadığı için mahkeme önünde sulh yapmaları da mümkün değildir.¹⁹⁴

Sınırlı ehliyetsizler, kendi menfaatlerine, kendileri aleyhlerine borç doğurmayacak işlemleri kendi başlarına yapabilecekleri kabul edilmekle beraber kendilerini borç altına sokan işlemleri ancak yasal temsilcileri tarafından yapılabilir. Sınırlı ehliyetsizler MK m. 16'da sayılan işlemler kendi başlarına yapabilirler. Bunlar, karşılıksız kazandırmalar, serbest mallarıyla ilgili işlemler, bir meslek veya sanatla uğraşmasına izin verilmiş ise onunla ilgili işlemlerde, başka birinin temsilcisi olması halinde ve kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanırken bu konularda yasal temsilcisi olmadan tek başına tasarrufta bulunabilirler¹⁹⁵. Örneğin, ayırt etme yeteneğine sahip olan küçük, serbest malları ile ilgili sulh sözleşmesi yapılabilir. Bazı işlemleri ise ne sınırlı ehliyetsiz ne de onun yasal temsilcisi tarafından yapılamaz. Bunlar, vakıf kurma, kefil olma, önemli bağışlamada bulunma ve BK m. 348/3 (YTBK m. 441/1)'e göre rekabet yasağı yükleniminde bulunmadır. Örneğin, sınırlı ehliyetsiz ne kendisi ne yasal temsilci aracılığıyla sulh sözleşmesi yoluyla vakıf kuramaz. Sınırlı ehliyetsizler tek başlarına yapabilecekleri işlemlerle ilgili olarak davacı olabilecekleri gibi davalı sıfatı ile de mahkeme de bulunabilirler¹⁹⁶.

Sınırlı ehliyetliler, kural olarak tam ehliyetli olmakla beraber bazı durumlarda yaptıkları işlemin geçerli olması için başka birinin rızasına veya olumlu görüşüne ihtiyaç duyan kimselerdir. Örneğin evli kimselerin boşanmanın ferî sonuçlarına ilişkin yaptıkları sulh sözleşmesi hâkim onaylamadıkça geçerli olmaz veya paylı mülkiyet konusu ortak mallarda diğer eşin rızası olmadan sulh sözleşmesi ile tasarrufta bulunamazlar. Kendilerine yasal danışman atanan kimseler ise MK m. 429'un birinci fıkrasına göre; dava açmaları ve sulh olmaları ancak yasal danışmanın olumlu onayı ile

¹⁹⁴ AKİPEK G. Jale/AKINTÜRK Turgut/ATEŞ KARAMAN Derya, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Beta Yayınları, 7. Baskı, 2009, s. 306.

¹⁹⁵ ÖZTAN, s. 268, 269.

¹⁹⁶ AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ KARAMAN, s. 333.

mümkündür. Yasal danışmanın olumlu görüşü olmadan yapılan sözleşmeler, karşı taraf için bağlı nitelikte iken yasal danışmanı olmayan taraf için bağlayıcı nitelikte değildir. Bağlayıcı nitelik kazanması için yasal temsilcisinin sonradan icazet vermesi lazımdır¹⁹⁷.

II. SULH SÖZLEŞMESİNDE TEMSİL

A. SULH SÖZLEŞMESİNDE KANUNİ TEMSİL

Temsil, bir kimsenin başka bir kimse adına ve hesabına hukuki işlem yapmasına denilmektedir. Temsil yetkisi bazen kişilerin kendi durumlardan dolayı ve kendileri tarafından iradi şekilde verilirken (iradi temsil), bazen de kanun bir kimsenin hukuki işlemlerinin başka biri tarafından yapılmasını uygun görmüş (kanuni temsil) olabilir¹⁹⁸. Sulh sözleşmesi, yasal temsilci aracılığıyla yapılabileceği gibi iradi temsilci aracılığıyla da yapılabilir.

Ayırt etme gücüne sahip olmayanların her türlü hukuki işlemlerini kanuni temsilci aracılığıyla yapabilecekleri kabul edilir. Bu kanuni temsilciler velileri yani anne ve babaları olabileceği gibi mahkeme kararı ile kendilerine vasi olarak atanmış kimselerde olabilir. Tam ehliyetsizlerin sözleşme ehliyetleri ve taraf ehliyetleri olmadığı için onlar adına her türlü işlem kanuni temsilcileri tarafından yapılmaktadır. Yani tam ehliyetsizler adına her türlü hukuki işlemi yapan kanuni temsilciler aynı zamanda davalarda da ayırt etme gücünden yoksun olanları temsil ederler¹⁹⁹.

Sulh sözleşmesini sınırlı ehliyetsizler yani ayırt etme gücüne sahip küçükler ve ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar, fiil ehliyetine tam sahip olmadıkları için hukuki işlemleri ancak kanuni temsilcilerin aracılığı ile yapabilirler. Sınırlı ehliyetsizi yükümlülük altına sokan işlemler ya kanuni temsilci aracılığıyla ya da sınırlı ehliyetsizin bizzat kendi tarafından sonradan kanuni temsilcinin sonradan izni alınmak suretiyle yapılabilir²⁰⁰. Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin MK m. 335'e göre velileri anne ve babasıdır. Anne babası olmayan küçüklere mahkeme tarafından vasi tayin edilir. Sınırlı ehliyetsiz, sulh sözleşmesini kanuni temsilcinin izni olmadan yaparsa

¹⁹⁷ AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ KARAMAN, s. 337.

¹⁹⁸ AKYOL Şener, Türk Medeni Hukukunda Temsil, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 320.

¹⁹⁹ KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 247.

²⁰⁰ ÖZTAN, s. 266.

sınırlı ehliyetsiz bu sözleşme ile bağlayıcı değildir²⁰¹. Kanuni temsilci sonradan sınırlı ehliyetsizin yaptığı işleme onay verebilir ve bu durumda sözleşmenin tarafları bu işlemle ile bağlıdırlar. Ancak MK m. 449'ta sayılan hallerde; sınırlı ehliyetsizin kendisi yapamayacağı gibi kanuni temsilcisi de yapamaz.

Bazı durumlarda kanun koyucu, fiil ehliyetine tam olarak sahip olan kişilerin kısıtlanması için yeterli sebep olmadığı halde önemli sonuçlar doğuran işlemleri ancak hâkim tarafından atanan kanuni danışmanlarının olumlu görüşü ile yapmalarını kararlaştırmıştır. İşte böyle bir durumda kendilerine kanuni danışman atanmış kişiler için MK m. 429'da sayılan önemli işlerden biri de sulh olmaktır²⁰². Yani bu tür sınırlı ehliyetli ancak kanuni danışmanın olumlu görüşü ile sulh olabilirler. Ancak kanuni danışmanlık kurumu kanuni temsilcilik kurumu ile karıştırmamak gerekir. Eğer sınırlı ehliyetlinin kanuni danışmanın onayı olmadan sulh sözleşmesi yapması halinde sınırlı ehliyetli bu sözleşme ile bağlı değildir. Ancak kanuni danışman sınırlı ehliyetlinin yaptığı sulh sözleşmesi sonradan onay vermesi halinde sınırlı ehliyetli bu sözleşme ile bağlıdır.

B. SULH SÖZLEŞMESİNDE İRADİ TEMSİL

Sulh sözleşmesi kanuni temsilci aracılığıyla yapılabileceği gibi iradi temsilci aracılığıyla da yapılabilir. Bu durumda, sulh sözleşmesi temsil olunanın iradesine dayanarak yapılmış olur. Sulh sözleşmesinin bir vekâlet sözleşmesine dayanarak vekil tarafından da yapılabilir. BK m. 386 (YTBK m. 502)'de "vekâlet, bir akittirki onunla vekil, mukavele dairesinde kendisine tahmil olunan işin idaresini veya takabbül eylediği hizmetin ifasını iltizam eyler" şeklinde tanımlanmıştır. BK m. 388/3 (YTBK m. 504/3)'de "hususî bir salâhiyeti haiz olmadıkça vekil, dava ikame edemez, sulh olamaz, tahkim edemez, kambiyo taahhüdünde bulunamaz, hibe edemez, bir gayrimenkulü temlik veya bir hak ile takyit edemez" denilmektedir. Bu maddeye göre, vekilin bazı önemli işleri yapabilmesi için genel vekâletnameyi yeterli görmemiş bu önemli işler için vekilin özel olarak yetkilendirmesi gerektiğine karar vermiştir. Sulhta, kanunumuzda genel vekâletname ile yapılamayacak işlerdir. Sulhün mahkeme içinde veya mahkeme dışında yapılırsa da özel vekâletname gereklidir. Sulh yetkisi birden çok vekile verilir ise

²⁰¹ İNCEOĞLU Murat, Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil, 12 Levha Yayınları, İstanbul, 2009, s. 358.

²⁰² AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ KARAMAN, s. 338.

bu vekillerden her biri sulh olmaya yetkilidir. Sulh için yetkisi olmayan vekilin yaptığı sulh, müvekkili bağlamaz²⁰³.

Ticaret hukukunda tacir yardımcıları temsil yetkisine sahiptir. Temsil yetkisine sahip olan tacir yardımcılarında ilki ticari mümessillerdir. Ticari mümessillerin temsil yetkileri oldukça geniştir. Ticari mümessiller temsil yetkileri kapsamında sulh sözleşmesi yapmaya yetkilidirler. Ticari mümessiller özel olarak yetkilendirilmedikçe işletmeyi devredemez, işletme üzerinde rehin hakkı kuramaz, müvekkili olan tacirin iflasını isteyemez, ticarin işletmenin türünü değiştiremez²⁰⁴. Ticari mümessilin temsil yetkisi iki şekilde sınırlandırılır. Bunlar birlikte imza ve şube bakımından sınırlandırmadır. Eğer ticari mümessiller şube bakımından sınırlandırılmış ise sınırlı oldukları şube içinde sulh sözleşmesi yapabilmektedirler. Ancak eğer ticari mümessiller birlikte imza atma şeklinde sınırlandırılmış ise o zaman ticari mümessillerin birlikte sulh sözleşmesi yapmaları gerekir²⁰⁵.

Ticari vekiller ise ticari mümessiller kadar geniş yetkilere sahip değildir. Ticari vekiller sadece olağan işleri yapmak ile görevli kimseler olup ancak özel olarak yetkilendirilirlerse sulh sözleşmesi yapabilirler. Ancak özel olarak yetkilendirilmedikçe sulh sözleşmesi yapamazlar²⁰⁶. Seyyar tüccar memurları ticari işletmenin dışında tacir adına işlem yapan kimselerdir. Bunların da sulh sözleşmesi yapma yetkileri bulunmamaktadır²⁰⁷.

§8. SULH SÖZLEŞMESİNDE HÜKÜMSÜZLÜK HALLERİ

Sulh sözleşmesi herhangi bir özel hukuk sözleşmesi gibi şartların oluşması halinde hükümsüz kılınabilir. Ancak mahkeme içi sulh, hem maddi hukuk hem de usul hukuku karakterli bir kurum olması sebebiyle hem maddi hukuka özgü hem de usul hukukuna özgü hükümsüzlük sebeplerine sahiptir. Ancak biz usul hukukuna özgü hükümsüzlük yollarına değil maddi hukuk sözleşmesi olan sulhün, maddi hukuk açısından geçersizlik sebeplerini inceleyeceğiz. Sulhün maddi hukuk bakımından hükümsüzlüğünün etkisi usul hukuku bakımından geçersizliğine nazaran daha etkilidir.

²⁰³ ÖNEN, s. 76.

²⁰⁴ POROY Reha/YASAMAN Hamdi, Ticari İşletme Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 240.

²⁰⁵ AYHAN Rıza, Ticari İşletme Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007, s. 585.

²⁰⁶ POROY/YASAMAN, s. 242.

²⁰⁷ BOZKURT Tamer, Ticaret Hukuku, İkinci Sayfa Dizisi, 4. Baskı, İstanbul, 2010, s. 201.

Çünkü usul hukuku bakımından geçersiz olan mahkeme içi sulh, maddi hukuk bakımından sulh sözleşmesi olarak geçerlidir²⁰⁸.

Hükümsüz olan sulhün iptali istenilene kadar sulh sözleşmesi taraflar için bağlayıcılığını sürdürmektedir. Sulh sözleşmesinin belli bir kısmının hükümsüz olması da mümkündür. Sulh sözleşmesinin kısmi olarak hükümsüz olması için tarafların karşılıklı fedakârlıkta bulunarak yaptıkları sulhün tamamını etkileyici nitelikte olmamalıdır.

Sulh sözleşmesi maddi hukuk kurumu olması sebebiyle mahkeme içinde veya mahkeme dışında yapıldığı fark etmeksizin maddi hukukun hükümsüzlüğüne ilişkin hükümler uygulanabilmektedir. Buna göre, sulh sözleşmesi irade fesadı halleri ve butlan sebebiyle hükümsüz kılınabilmektedir. Alman Medeni Kanunda (BGB 797) sulhün hükümsüzlüğüne ilişkin bir madde düzenlenmiştir.

I. SULH SÖZLEŞMESİNİN BUTLANI (KESİN HÜKÜMSÜZLÜK)

Sözleşmelerin, emredici hukuk kurallarına, kişilik haklarına, ahlak ve abada aykırı olması ve konusunun imkânsız olması veya kanunda düzenlenmiş şekil şartına uymadan yapılması, ayırt etme gücü sahip olmayan kişiler tarafından yapılması ve muvazaalı işlemler butlan hükmüne tabidir. Sulh sözleşmesinin de yukarıda sayılan hususları taşıması halinde butlan müeyyidesine tabi olmaktadır²⁰⁹. Butlan hükmüne tabi olan bir sulh sözleşmesi geçerlilik unsurlarını taşımadığı için kurulduğu andan itibaren geçersiz olup daha sonra sözleşmenin butlanına neden olan sebep ortadan kalksa dahi sözleşme geçerlilik kazanmaz.

Sulh sözleşmesinin kısımlarından bazılarının BK m. 20 (YTBK m. 27)'e aykırı olması halinde eğer aykırı olan kısım olmadan da sözleşme yapılabiliyor olması halinde sadece sözleşmenin aykırı olan bölümleri batıl olur. Ancak, butlan hükmüne tabi bu bölümler olmasaydı eğer taraflar bu sözleşmeyi yapmayacaklarsa, sulh sözleşmesi tamamen batıldır.

²⁰⁸ ÖNEN, s. 173.

²⁰⁹ ÖNEN, s. 174.

II. SULH SÖZLEŞMESİNDE İRADE BOZUKLUĞU HALLERİ

Sulh sözleşmesi ister mahkeme içinde ister mahkeme dışında yapılmış olsun irade bozukluğu hallerinin olması halinde sözleşmenin geçersiz olduğu ileri sürülebilir²¹⁰. Buna göre, sulh sözleşmesi şartları oluşmuş ise BK m. 23-27 (YTBK m. 30-35 yanılma) hükümlerine göre hata, BK m. 28 (YTBK m. 36 aldatma) hükmüne göre hile, BK m. 29-30'a (YTBK m. 37 korkutma) göre tehdit hükümleri ile iptal edilebilir.

Yargıtay, zabınameye geçirilmek suretiyle yapılan mahkeme içi sulh ile son bulan uyuşmazlığı, “bu sulh sadece usulü bir muamele olmayıp aynı zamanda özel hukuk kaidelerine tabi bir muamele olduğu için her hukuki muamele gibi rıza fesadı, ehliyetsizlik, salahiyetsizlik sebeplerinden dolayı ayrı bir dava ile iptal edilebilir²¹¹” demiştir. Ancak mahkeme içi sulh sözleşmesinde uyuşmazlık veya tereddüdün bir mahkeme kararı ile son bulduğundan dolayı bu tür sulh sözleşmesinin ancak HUMK’ da öngörülen kanunu yolları ile iptal edilebileceğini savunan Yargıtay kararları da bulunmaktadır. Ancak ilerde de ayrıntılı bir şekilde açıklanacak olacak görüşe göre mahkeme içi sulh sözleşmesi davayı sona erdiren taraf işlemlerinden olup mahkemenin ayrıca karar vermesine gerek yoktur. Bu konuda Yargıtay’ın içtihadı birleştirme kararı almasına ihtiyaç bulunmaktadır²¹².

A. HATA (YANILMA)

Hata, kişinin tasavvur ettikleri ile ortaya çıkan sonuçlar arasında uygunsuzluktur. Sulh, diğer özel hukuk sözleşmeleri gibi sözleşme olduğu için mahkeme içi veya mahkeme dışında yapıldığı fark etmeksizin hata sebebiyle iptal edilebilmektedir.

²¹⁰ YARGITAY, 4. Hukuk Dairesi E. 1978/7457, K. 1978/3808, T. 22.03.1979 kararında “HUMK.’nunda sulh müessesesi düzenlenmiş değildir. Ancak, sulh konusunda muhtelif yasalarda bazı hükümler mevcuttur. Gerek uygulamada ve gerekse bilimsel görüşlerde ittifakla kabul edilen görüşe göre; sulh bir sözleşmedir. Sulh sözleşmesi, o sözleşme ile ilgili bulunan tarafların arasında meydana gelmiş uyuşmazlığın taraflardan her birinin bazı haklarından fedakârlarının birleşmesidir. Bu itibarla mahkeme huzurunda yapılan sulh sözleşmesi konusunun taşınır ve taşınmaz mal olması arasında herhangi bir fark gözetilmemiştir. Bu itibarla mahkeme önünde yapılan sulh sözleşmesi tapulu taşınmaz mallara ilişkin olsa dahi şekil bakımından geçerlidir. Taraflar arasındaki bu sulhun İİK.nun 38. maddesi hükmünce ilam niteliğinde bir belge olduğu kuşkusuzdur. Ancak her sözleşmede olduğu gibi sulh sözleşmesinin de iradeyi bozan sebeplere dayanılarak iptali istenilebilir. Fakat davacı bu davada sözleşmenin iradelere dayanılarak iptali istenilebilir” denmektedir.

²¹¹ TANDOĞAN, s. 16.

²¹² YAVUZ, s. 27.

Ancak, kanun koyucu, BK m. 23'te (YTBK m. 30) esaslı hata-esaslı olmayan hata ayrımı yapmıştır. Yani, esaslı hataya düşen kişi sulh sözleşmesinin iptalini isteyebiliyorken, esaslı olmayan hatalarda sözleşme geçerli olup iptali istenemez. Sulh sözleşmesi yapılırken meydana gelen BK m. 24'de (YTBK m. 31) yer alan adi saik hatası veya esaslı olmayan beyan hatasına dayanılarak sözleşmenin iptali istenemez²¹³.

Hata türleri Borçlar Kanunumuzun 24. maddesinde sayılmış ve hangilerinin esaslı olup olmadığı belirtilmiştir²¹⁴. Buna göre hukuki işlemin niteliğinde düşülen hata esaslı hata sayılmıştır. Örneğin sulh sözleşmesi yapmak isteyen alacaklının sadece borçluyu ibra etmiş olması durumunda sözleşmenin mahiyetinde hata vardır. İşte böyle bir durumda sözleşme iptal edebilir. Sulh sözleşmesinde karşı tarafın kimliğinde hataya düşen kişi sözleşmeyi hata sebebiyle iptal edebilir. Şahısta hata her zaman için esaslı hata olmadığı hususunu belirtmek gerekir. Fakat kira, hizmet gibi sözleşmelerde karşı tarafın kimliği önemli olduğu için bu tür sözleşmelerde esaslı hata sayılmıştır²¹⁵. Sulh sözleşmesinde de karşı tarafın şahsı önemlidir. Çünkü sulh sözleşmesi zaten tarafların aralarında mevcut bir hukuki ilişkiye dayanmaktadır. Taraflardan birinin, aralarında mevcut bir hukuki ilişki olan kişi ile değil de başka bir kişi ile sulh sözleşmesi yapması halinde zaten sulh sözleşmesinin unsurları oluşmamış olur.

Sulh sözleşmesinde taraflar karşılıklı edimler üstlenmektedirler. Eğer sözleşme ile kararlaştırılan edimlerden bir kısmı, sözleşmenin taraflarından birinin düşündüğünden bir hayli fazla olması durumunda bu edimin miktarındaki hata da esaslı hata sayılır ve iptal edilebilirlik müeyyidesine tabi tutulur. Bir diğer hata türü, kişinin gerçekte istediği eşya için değil de başka bir eşya için irade beyanında bulunmasıdır. İşte bu durumda düşülen hata yani hukuki işlemin konusunda düşülen hata da esaslı hatadır ve iptal edilebilir²¹⁶. Ancak, hukuki işlemin konusunu belirleyen temel noktalarda hata olması halinde hataya düşen kişi ancak hatanın esaslı olması halinde sözleşmeyi iptal edebilir. Örneğin, imar izni verileceğini düşünerek arazi alınması halinde esaslı hatadır ve iptal edilebilir.

²¹³ EREN, s. 340.

²¹⁴ 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununun 31. maddesinde esaslı yanılma hallerine bir fıkra daha eklenmiştir. Ancak 818 sayılı Borçlar Kanununun 24. maddesinin aksine yeni kanunda esaslı yanılma halleri sınırlayıcı değil örnekleyici niteliktedir.

²¹⁵ AKINCI, s. 104 vd.

²¹⁶ OĞUZMAN/ÖZ, s. 82.

Sulh sözleşmesinin konusu oluşturan ve sulh sözleşmesinin yapılmasında temel olarak kabul edilen fiili durum gerçeğe uymuyorsa yani fiili olay üzerinde bir hata yapılmış ise o zaman yapılan sulh sözleşmesi batıl olur. Örneğin, tarafların kendilerinin malik olduklarını iddia ettikleri malın, üçüncü bir kişinin olduğunun ortaya çıkması sonucunda böyle bir durum söz konusudur²¹⁷. Ayrıca, sulh sözleşmesi ile sona erdirilmek istenen şüphe veya tereddüt hali, hata olmaması halinde doğmayacak ise sulh yine hükümsüzdür.

Sulh sözleşmesinde tarafların hata iddiası her zaman dinlenmez. Tarafların şüpheli veya çekişmeli konular üzerindeki hata iddiaları dinlenmez. Çünkü sulhün amacı zaten bu çekişme ve şüpheye son vermektir. Tarafların üzerinde şüphe veya tereddüt bulunmayan durumlarda hataya düşmelerine sulhe esas teşkil eden vakalarda hata denilmektedir. Ve bu tür hatalar olması halinde sulh sözleşmesinin iptali istenebilir²¹⁸.

Mahkeme önünde yapılan sulh sözleşmesi davayı sona erdiren taraf işlemlerinden olup, aynı zamanda maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder. İşte maddi anlamda kesin hüküm teşkil eden sulhta, irade sakatlığı hallerinin bulunması halinde yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilmeksizin yeni bir dava ile hükümsüzlük ileri sürülebilir²¹⁹.

Türk ve İsviçre Borçlar Kanununun aksine Alman Medeni Kanununun (BGB) 119. maddesinde sadece beyan hatası halleri düzenlendiği için aynı kanunun sulhe ilişkin olan 779. maddesine sözleşmenin temelinde hata olması halinde yani çekişmesiz ve tereddütsüz olarak sulhe kaynak olarak kabul ettikleri fiili durum gerçeğe uymuyorsa sulh hükümsüz olacaktır²²⁰. Buna göre varlığı şüphesiz ve çekişmesiz olarak kabul edilen hukuki ilişkinin aslında gerçek duruma uygun olmadığı ortaya çıkması halinde Alman Medeni Kanuna göre butlan, Türk ve İsviçre Borçlar Kanuna göre iptal edilebilirlik müeyyidesine tabidir²²¹.

²¹⁷ ARIK, s. 147; SEVİG, s. 146.

²¹⁸ ÖNEN, s. 175; TANDOĞAN, s. 17; ARIK, s. 147-148.

²¹⁹ ANSAY, s. 209.

²²⁰ ULUSAN, s. 165.

²²¹ ULUSAN, s. 165

Sulh sözleşmesinin, hata sebebi ile bir yıllık süre içinde iptal edilmesi gereklidir. Bu bir yıllık süre sulh sözleşmesinde hatanın öğrenildiği tarihten itibaren başlar. Ancak hatanın ileri sürülmesi dürüstlük kuralına aykırı olmamalıdır. Örneğin sulh sözleşmesi yapılmış ve taraflar üzerine düşen borçları ifa etmişler ve sözleşmenin yapılmasının üzerinden uzun zaman geçmiş ise sözleşmeyi hata sebebiyle iptal etmek dürüstlük kuralına aykırılık teşkil eder.

B. HİLE (ALDATMA)

Hile, kişinin zihin dünyasında aldatma amacıyla yanlış kanaatler oluşmasını sağlayarak, kişiye gerçekte yapmayacağı bir hukuki işlemi yaptırmaktır. Hukuki işlemin hile sebebiyle iptal edilmesi için aldatma fiili, aldatma kastı ve bunların arasında uygun illiyet bağı olması gerekir²²².

Sulh sözleşmesi yapılırken taraflardan birinin karşı tarafın düşüncesinde yanlış kanaatler oluşturacak beyanlarda bulunması veya karşı tarafın zihninde oluşan yanlış beyanı fark edip onun düzeltmek yerine sessiz kalması halinde de aldatma fiili gerçekleşmiş olur ve hile hükümlerine başvurulabilir.

Sulh sözleşmesinde tarafların şüpheli veya çekişmeli oldukları konularda hata iddiası dinlenilmediğini belirtmiştik. Ancak tarafların şüpheli veya çekişmeli konularda hatanın aksine hile iddiaları dinlenebilir ve taraflar bu nedenle sözleşmeyi feshedilir²²³.

BK m. 28'e (YTBK m. 36) göre hileli davranışa maruz kalan taraf hukuki işlemi iptal edebilir. Diğer sözleşmelerde olduğu gibi sulh sözleşmesinde de sözleşmenin hile sebebiyle iptal edilmesi ile akit geçmişe etkili olarak ortadan kalkar. Ancak, sulh sözleşmesinde hileye maruz kalan taraf eğer hileli davranış yapılsa bile yine de bu sözleşmeyi yapardı deniyorsa, bu durumda hile sebebiyle sözleşmenin iptali istenemez²²⁴.

²²² AKINCI, s. 111.

²²³ ULUSAN, s. 166.

²²⁴ EREN, s. 361.

Hile ile yapılan sulh sözleşmesinde, hileli fiile maruz kalan kişi uğradığı menfi zararları talep edebileceği gibi, hakkaniyet gereği menfi zararı aşan müspet zararları da talep edebilir²²⁵.

Üçüncü kişinin hilesi durumunda, BK m. 28/2'e (YTBK m. 36/2) göre, sözleşmenin karşı tarafının üçüncü kişinin hilesinin biliyor veya bilmesi gerekiyorsa hileye maruz kalan kişi sözleşmeyi iptal edilebilir. Bu durumda hileyi yapan üçüncü kişi ile sözleşmenin tarafı ortaya çıkan zararlardan müteselsilen sorumludurlar. Eğer, üçüncü kişinin hilesini sözleşmenin karşı tarafı bilmiyorsa veya bilmesi gerekmiyorsa hile sebebiyle sözleşme iptal edilemez ancak şartları oluşmuş ise hata hükümlerine başvurulabilir.

BK m. 31/1'e (YTBK m. 39/1) göre sulh sözleşmesinde hileye maruz kalan taraf 1 yıl içinde sözleşmeyi iptal edebilir. 1 yıllık süre, hileye maruz kalan tarafın hileyi öğrendiği tarihten itibaren başlar.

C. İKRAH (KORKUTMA)

İkrah, bir kimsenin hukuka aykırı bir şekilde diğer tarafı korkutmak suretiyle zorla bir sözleşme yaptırmasıdır. İkrah halinde hür ve bağımsız bir irade oluşmadığı için iradenin oluşumunda bir sakatlık bulunmaktadır. İkrahta bir cebir bulunmaktadır. Ancak BK m. 29-30'da bahsedilen cebir manevi cebirdir. Yani, kişinin zihin dünyasında korku oluşturarak yapılan manevi cebir sebebiyle hukuki işlem iptal edilebilirken, kişiye maddi cebir uygulayarak yani elini tutarak zorla imza attırılması halinde sözleşme kurulmamış olduğundan iptal edilmesine gerek yoktur²²⁶.

BK m. 29'a (YTBK m. 37/2) göre üçüncü kişinin ikrahında, üçüncü kişinin hilesinden farklı olarak karşı tarafın bilmesi ve biliyor olmasına gerek kalmaksızın sözleşme iptal edilebilir.

Sulh sözleşmesinin ikrah sebebiyle iptal edilmesi için hukuka aykırı bir korkutma olması gerekmektedir. Ancak hukuka uygun şekilde istenilmiş olan bu rağmen karşı tarafta bir korkuya neden olmuş ise bu sözleşme iptal edilmez. Çünkü geçerli bir sebebe dayanan bir hakkın kullanılması borcun sıhhatini etkilemez. Yalnız bu

²²⁵ AKINCI, s. 112.

²²⁶ ESENER Turhan, Borç Hukuku, Ankara, 1969, s. 152; EREN, s. 364.

hukuka uygun hakkın kullanılması sırasında borcun miktarından aşırı bir menfaat elde edilmiş ise hakkın kullanılması tehdidi ikrah olarak kabul edilir²²⁷. Örneğin, taraflardan birinin borcunu ödememesi üzerine icra yolu ile tahsil edeceğini belirten alacaklının, borçludan ileri bir tarihte borcundan fahiş miktarda ödemede bulunmasını isteyip karşılığında da kendisinin yani alacaklının icraya koymaktan vazgeçip, ifa için bir miktar süre verilmesi şeklinde yapılan sulh sözleşmesinde böyle bir durum söz konusudur.

Sulh sözleşmesinin, ikrah sebebi ile iptal edilebilmesi için BK m. 31'e (YTBK m. 39/1) göre bir yıllık süre içinde dava açılması gereklidir. Bu bir yıllık süre sulh sözleşmesinde korkunun ortadan kalktığı andan itibaren başlar.

III. SULH SÖZLEŞMESİNDE GABİN (AŞIRI YARARLANMA)

İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, bir kimsenin hiffetinden, tecrübesizliğinden ya da müzayaka halinden yararlanmak suretiyle yapılan sözleşmenin edimleri arasında açık bir dengesizlik olması halinde gabin söz konusudur. Gabin hükümlerine başvurulması için sadece edimler arasında açık nispetsizlik bulunması yeterli olmayıp aynı zamanda kişinin içinde bulunduğu hiffetsizliği, tecrübesizliği ya da müzayaka halini karşı tarafın bilmesi ve bu durumu kullanarak sömürme kastı ile sözleşme yapmış olması gerekir²²⁸.

Bizim hukukumuzda gabin hükümlerine başvurularak sulh sözleşmesi iptal edilebilmektedir. Ancak, Fransız Medeni Kanunu 2052'inci maddesinin 1. fıkrasında sulhün, taraflar arasında yapılmış ve kesin hüküm niteliği taşıyor olduğundan bahsedilmektedir. İkinci fıkrasında sulh sözleşmelerinin gabin sebebiyle sona erdirilemeyeceği düzenlenmiştir²²⁹.

Sulh sözleşmesi iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olup sözleşmenin tarafları karşılıklı fedakârlıkta bulunmak suretiyle birbirlerine karşı edimler üstlenmişlerdir. İşte

²²⁷ SEVİG, s. 154.

²²⁸ ANSAY, s. 203.

²²⁹ ELBİR, Halit Kemal, Fransız Hukukunda Gabin Hakkında Bir İnceleme, A. Samim Gönensay'a Armağan, İstanbul 1995, s. 513-525; KÜÇÜKGÜNGÖR Erkan/EMİROĞLU Haluk, Roma Hukukunda ve Bazı Çağdaş Hukuk Düzenlerinde *Laesio Enormis* (Gabin); s. 84.

sulh sözleşmesinde tarafların üstlendikleri karşılıklı edimlerin arasında nispetlilik bulunup bulunmadığının tespit edilmesinde tarafların arasında sulh sözleşmesi yapılmadan önce mevcut bulunan objektif hukuki ilişki dikkate alınmalıdır²³⁰.

Gabinin iptal edilmesi için gabine maruz kalan kişi bir yıl içinde bu hakkını kullanmalıdır. Gabinde süre sulh sözleşmesinin yapıldığı tarihten itibaren başlar. YTBK m. 28/2'e göre gabine maruz kalan bu durum ortadan kalktığı tarihten itibaren bir yıl ve herhalde sözleşmenin yapıldığı tarihten itibaren beş yıl içinde sözleşme ile bağlı olmadığını diğer tarafa bildirerek ediminin geri verilmesini ya da sözleşmeye bağlı kalarak edimler arasındaki oransızlığın giderilmesini istemelidir.

Gabine maruz kalan kişinin bu işlemi iptal etmesi halinde edimlerin iade edilmesi gerekir. Ancak, sulh sözleşmesinde tarafların karşılıklı edimlerinin iadesi bazı durumlarda mümkün olmayabilir. Örneğin sulh sözleşmesinde taraflardan biri yer konusunda fedakârlık yapmış, diğer taraf ise fahiş bir miktar ödemek zorunda kalmış ise fahiş miktar ödeyen kişi o miktarı iade edebilirken yer konusunda fedakârlık yapan kişinin iade borcunun tespiti mümkün değildir. Böyle bir durumda BK m. 20/2 (YTBK m. 27/2) kıyasla uygulanır ve sulh sözleşmesinin aşırı menfaat sağlayan kısmı iptal edilir ve sözleşme ayakta tutulur.

²³⁰ ÖNEN, s. 176.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SULH SÖZLEŞMESİNİN SONUÇLARI, FERİ HAKLARA ETKİSİ, MÜTESELSİL BORÇLULARA VE ALACAKLILARA ETKİSİ, ŞARTA VE VADEYE BAĞLI SÖZLEŞMELER, SULH SÖZLEŞMESİNDEN DÖNME VE SULH SÖZLEŞMESİNİN İKALE YOLUYLA SONA ERMESİ

§9. SULH SÖZLEŞMESİNİN SONUÇLARI

I. MADDİ HUKUK BAKIMINDAN SONUÇLARI

A. GENEL OLARAK

Sulh sözleşmenin amacı taraflar arasındaki uyuşmazlığı veya tereddüdü ortadan kaldırmaktadır. Buna göre sulh sözleşmesinin yapılması ile taraflar arasındaki uyuşmazlık veya tereddüt hali ortadan kalkarken yerine subjektif bir kesinlik ortaya çıkar²³¹. Sulh sözleşmesi ile taraflar aralarında uyuşmazlığa ve şüpheye düşmüş oldukları konularda karşılıklı feragat içerebileceği gibi hukuki ilişkinin geleceği hakkında bir anlaşma şeklinde de yapılabilir. Sulh sözleşmesinde tarafların düştüğü uyuşmazlığın hukuki konularda olabileceği gibi filli konularda da olabilir. Sulh sözleşmesinin yapılması için uyuşmazlık olması şart değil tarafların tereddüde düşmüş olmaları dahi yeterlidir. Bu tereddüdün subjektif, her iki taraf içinde geçerli ve sulhün yapıldığı anda olması gerekir²³².

Sulh sözleşmesi konu bakımından çok geniş alanlarda yapılabilmektedir. Sulh sözleşmesi konu bakımından sadece borçlar hukuku alanında değil aynı zamanda icra-iflas hukuku, miras hukuku, aile hukuku, ticaret hukuku alanlarında da yapılabilir. Sulh

²³¹ ULUSAN, s. 162.

²³² ÖNEN, s. 25-26.

sözleşmesi bu yönüyle ibra gibi benzer kurumlardan ayrılır²³³. Sulh sözleşmesinin bir borç ilişkisini konu edinmesi halinde sulh sözleşmesi borcu sona erdirebilir.

B. BORCUN SONA ERMESİ KAVRAMI VE SULHÜN ETKİSİ

Borcun sona ermesi kavramının farklı görünüşleri vardır. Dar anlamda borcun sona ermesi kavramı, borcun geleceğe etkili olarak bir daha ortaya çıkmamasıdır. Geniş anlamda borcun sona ermesi kavramı ise borç ilişkisinin dayandığı sözleşmeyi ortadan kalkmasıdır.

Borcu sona erdiren en doğal sebep BK m. 67' de (YTBK m. 83 vb.) düzenlenmiş ifadadır. Borç ilişkisi, borçlunun edimiyle alacaklının tatmin etmek amacıyla yapılır. İfa ile ani edimli borç ilişkisi sona ererken sürekli edimli borç ilişkisi sona ermez. Sadece sürekli borç ilişkisine konu edimlerden biri sona erer²³⁴.

Borcu sona erdiren en doğal sebep ifa olmakla beraber Borçlar Kanunumuzda düzenlenmiş borcu sona erdiren diğer sebeplerde bulunmaktadır. Bunlar, kusursuz imkânsızlık²³⁵, yenileme (tecdit), alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi, takas ve zamanaşımıdır²³⁶. Borç ilişkisini sona erdiren sebepler, ifa, ikale, fesih, dönme, geri alma ve iptaldir. Borçlar Kanunumuzda düzenlenmemiş olmakla beraber borcu sona erdiği kabul edilen ibra, ikale, sulh ve konkordato gibi sebepler de vardır. İbra, YTBK m. 132'de "borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabılır" şeklinde düzenlenmiştir.

Borcu sona erdiren diğer özel sebepler de bulunmaktadır. Örneğin, ölüm şahsi edimli borç ilişkilerinde borcu sona erdirir. Belli bir süreli borç ilişkisinde sürenin dolması da borcu sona erdirir. Ya da bozucu şartla bağlı sözleşmelerde şartın

²³³ TURANBOY, s. 22-23.

²³⁴ TURANBOY, s. 23.

²³⁵ AKINCI, s. 294, " Borçlar Kanunda borçların sukutu başlığında düzenlenmiş olmakla beraber aslında zamanaşımı borcu sona erdiren sebep değildir. Zamanaşımı sadece alacaklının alacağını dava ve cebri icra yoluyla talep etme yetkisini ortadan kaldırır. Alacaklı zamanaşımına uğradıktan sonra borçlunun ileri süreceği zamanaşımı defii ile borç eksik borç haline döner".

²³⁶ REİSOĞLU, s. 369 vd. , "Borçlar Kanununda, m.125/140 ile düzenlenen zamanaşımına uğramış bir borç ödenebilir niteliğini kaybetmemekte, ifası zorlanamayan eksik bir borca dönüşmektedir. Kısacası, zamanaşımına uğramış bir borç sona ermez; yalnızca alacaklı dava yoluyla alacağını elde etme olanağından yoksun kalır".

gerçekleşmesi veya BK m. 290'da (YTBK m. 370) kiracının iflası halinde sözleşme sona erer²³⁷.

Tarafların aralarında yaptıkları sulh sözleşmesi temelinde bir ibrayı içermek suretiyle borcu sona erdirebilir. Sulh sözleşmesi niteliği itibari ile bazen erteleme, yenileme, borcun kabulü gibi özellikler taşıyabilir²³⁸. Bir borç ilişkisini konu olan sulh sözleşmesi eğer bir borcun yenilenmesi özelliği taşıyor ise eski borç sona erer yerine yeni bir borç doğar.

Sulh sözleşmesi tarafların aralarındaki mevcut bir hukuki ilişkiyi ortadan kaldırıyor ise ikale (bozma) sözleşmesi de içerebilir. Böyle bir durumda sulh sözleşmesi ile taraflar hem karşılıklı fedakârlıklarda bulunmuş hem de sulh sözleşmesi ile aralarında mevcut borç ilişkisini ortadan kaldırmışlardır.

II. USUL HUKUKU BAKIMINDAN SONUÇLARI

Sulhün usul hukuku açısından en önemli özellikleri davaya son verdiren taraf işlemlerinden olması ve İİK m. 38'e göre icra edilebilir olmasıdır. Sulh sözleşmesinin usul hukuku bakımından sonuç doğurabilmesi için ya mahkeme içinde yapılması veya mahkeme dışında yapılan sulh sözleşmesinin mahkeme içi sulhe dönüştürülmesi gerekmektedir.

Mahkeme dışında yapılan sulhların icra edebilme kabiliyeti olmadığı için ve kesin hüküm teşkil etmediği için mahkeme dışında yapılan sulhün icra edilebilmesi için yeni bir dava açılmalı ve bu dava sonunda alınacak ilam ile icra edilmelidir²³⁹. Ya da mahkeme dışında yapılan sulh sözleşmesi, tarafların sulh olduğu tutanağa geçirilmesi ve taraflarca imzalanmak suretiyle mahkeme içi sulhe dönüştürülmelidir.

Doktrinde mahkeme içi sulhün davayı kendiliğinden sona erdirdiğini savunan görüşler bulunmakla birlikte mahkeme içi sulhün kendiliğinden değil de sulhe uygun olarak mahkemenin vereceği bir kararla davanın sona ereceğini kabul eden görüşler de bulunmaktadır. Ancak kabul gören görüşe göre, mahkeme içi sulh davayı sona erdiren işlemlerden olup ayrıca mahkemenin karar vermesine gerek yoktur. Mahkemenin

²³⁷ EREN, s. 1210.

²³⁸ TURANBOY, s. 44.

²³⁹ ANSAY, s. 208.

vereceği karar değil sadece tarafların dava konusu üzerinde artık bir çekişmelerinin olmadığı tespitidir²⁴⁰. 6100 sayılı HMK m. 315/2’de ise “mahkeme, taraflar sulhe göre karar verilmesini isterlerse, sulh sözleşmesine göre; sulhe göre karar verilmesini istemezlerse, karar verilmesine yer olmadığına karar verir” şeklinde düzenlenmiştir.

A. KESİN HÜKÜM NİTELİĞİNDE OLMASI

Mahkeme içinde yapılan sulh kesin hüküm niteliği taşımaktadır. 6100 sayılı HMK m. 315’te “sulh, ilgili bulunduğu davayı sona erdirir ve kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur” denilmektedir. Mahkeme içi sulh yapılması şekli anlamda kesin hüküm içerir. Çünkü maddi anlamda kesin hüküm ancak mahkeme kararı ile verilmiş kararlara özgü bir durumdur oysa sulh bir taraf işlemidir. Ayrıca mahkeme içinde yapılan sulh, irade sakatlığı halinde iptal edilebilirlik müeyyidesine sahiptir²⁴¹. HUMK m. 95’te “Feragat ve kabul, kati bir hükmün hukuki neticelerini hâsıl eder. Bilbeyyine hükme raptı kanunen mecburi olan hallerde müddeaaaleyh müddeinin netice talebini kabul ederse müddeaaaleyhin davada devamı huzuru mecburi değildir ve bu kabul bundan başka hukuki bir netice husule getirmez.” denilmektedir. Bu düzenlemedeki kabul ve feragat için geçerli olan hususlar kıyas yolu ile sulhe da uygulanmaktadır. Ancak kanun koyucu burada kanunda “kazıyei muhkeme” değil de “kati hüküm” terimin kullanmıştır²⁴².

Mahkeme içinde yapılan sulh şarta bağlı olarak yapılmamışsa, taraflar mahkemeden sadece mahkeme içi sulhün onaylanması isteyebilirler. Böyle bir durumda mahkeme sadece sulhu tutanağa geçirir ve karar verilmediğine gerek olmadığına karar verir. Bu şekilde yapılan sulh şekli anlamda kesin hüküm niteliği taşır. Diğer durumda ise taraflar mahkemeden sulh anlaşmasına göre karar vermesini isteyebilir ve mahkeme sulh anlaşmasına uygun bir hüküm verir. Bu durumda ise sulh maddi anlamda kesin hüküm niteliğine sahiptir²⁴³.

²⁴⁰ ANSAY, s. 206, TANRIVER, s. 343, ÖNEN, s. 134, ULUSAN, s. 195.

²⁴¹ ÖNEN, s. 149.

²⁴² ÖNEN, s. 149.

²⁴³ KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 556. “Şarta bağlı olmayan sulh, maddi anlamda kesin hüküm olup mahkeme ilamı gibi icra edilir. O halde maddi anlamda kesin hüküm niteliğindeki sulhun tespitine ilişkin kararlar taraflar arasındaki kira ilişkisinin sona erdiği kabul edilir. Yukarıdan beri açıklanan maddi ve hukuki olgular dikkate alınarak tahliye taahhüt tarihi olan 15.11.1996 ile eylemli tahliye tarihi olan 10.01.1997 arasındaki zaman dilimi için ecrimisile hükmedilmek gerekirken, taraflar arasındaki sulhun kesin karar oluşturamayacağı ve bu nedenle de kira ilişkisinin tahliye tarihine kadar sürmesi gerektiği

B. İCRA EDİLEBİLMESİ

Daha önce de bahsettiğimiz gibi sulhün usul hukuku açısından sonuçlarından biri de İİK 38'e göre ilam gibi icra edilebilmesidir. Mahkeme içinde yapılan sulh ancak icra edilebilirlik özelliğine sahiptir. Sulhün geçerli olması için gerekli usul hukuku şartlarına uygun olarak yapılmaması halinde bu sulh icra edilemez. Usul hukuku açısından geçerli şekil şartlarına uygun olarak yapılan sulh, ancak muhtevasının uygun olması halinde icra edilir. Muhtevası itibari ile icra edilemeyen yani bir edimin ifası değil de bir hukuki ilişkinin tespitini içeren sulh cebri icraya elverişli değildir²⁴⁴.

Mahkeme içi sulh, mahkeme ilamları gibi icra edilebilir. Ancak, sulh icra edilebilirlik yönünden mahkeme ilamlarına benzemekle beraber irade sakatlığı hallerinde iptal edilebilmesi ve şarta bağlı olarak yapılabilmesi özelliği sulhu mahkeme ilamlarından ayırır.

Sulh, mahkeme içinde veya dışında yapıldığı fark etmeksizin bir özel hukuk sözleşmesidir. Aynı zamanda sulh tarafların karşılıklı fedakârlıklarını içermesi nedeniyle bu sözleşmenin tarafları karşılıklı yükümlülükler altına girer. Sulh sözleşmesi bu yönüyle tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerdendir. Sulh sözleşmesine bu yüzden iki tarafa borç yükleyen sözleşmelere uygulanan BK m. 81 (YTBK m. 97) “mütekabil taahhütleri muhtevi olan bir akdin ifasını talep eden kimse, akdin şartlarına ve mahiyetine nazaran bir ecelden istifade hakkını haiz olmadıkça kendi borcunu ifa etmiş veya ifasını teklif eylemiş olmak lazımdır” hükmü uygulanması gerekir. Ancak, mahkeme içi sulhün kendine özgü yapısı ile nedeniyle BK m. 81 (YTBK m. 97) hükmü uygulanmaz. Sözleşmenin her iki tarafı kendi lehlerine yapılması gereken edimlerin icrasını ayrı ayrı talep edebilir. İcra takibi yapılan taraf, takibi yapan taraf kendi üzerine düşen edimleri yerine getirmede için takip konusu edimleri yerine getirmekten kaçınamaz²⁴⁵.

Taraflar uyuşmazlığın tamamı üzerinde sulh olabilecekleri gibi söz konusu uyuşmazlığın belli bir kısmında da sulh olmaları mümkündür. İşte böyle bir durumda

gereğesiyle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir” Yargıtay 3. HD 22.04.1999 3451/4087, YKD 2000/2 s. 194, ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 466.

²⁴⁴ ÖNEN, s. 157.

²⁴⁵ TANRIVER, s. 345

tarafklar mahkeme önünde uyuşmazlığın belli bir kısmında sulh olmuşlar yani kısmi sulh sözleşmesi yapmışlar ise uyuşmazlığın sona erdiği kısım icra edilebilir²⁴⁶.

§10. SULH SÖZLEŞMESİNİN FERİ HAKLARA ETKİSİ

Feri haklar, alacak hakkını genişletmek veya garanti altına almak için yapılan, doğumu ve sona ermesi asıl alacağa bağılı olan haklardır. Alacak hakkını genişleten haklara örnek olarak faiz, cezai şart ve gecikme teminatı iken; alacak hakkını teminat altına alan haklar ise kefalet, hapis hakkı, rehin ve bir yönüyle cezai şarttır²⁴⁷.

Sulh sözleşmesinde kural olarak BK m. 113'e (YTBK m. 131) göre, asıl alacak hakkı sona ermesi ile birlikte ferî haklarda sona erer. Ancak sözleşmenin tarafları bu hususun aksini kararlaştırabilirler. Sulh sözleşmesinin tarafları, sözleşmede işlemiş faiz gibi ferî hakkı saklı tutmuşsa asıl alacak sona erse bile bu hak sona ermez. Sulh sözleşmesinin taraflarının aralarındaki sözleşme ile ferî hakkı sona erdirmeleri halinde asıl alacak sona ermez. BK m. 113/3'de (YTBK m. 131/3) taşınmaz rehni, kıymetli evrak ve konkordatoya ilişkin hükümlerin saklı olduğu belirtilmiştir. Örneğin MK. 798'e göre ipotek borcun sona ermesi ile değil ipotekli taşınmazın terkinini ile sona erer²⁴⁸.

Ferî hakların doğumu asıl alacağa bağılı olduğu için asıl alacak doğmamışsa ferî hakta doğmuş sayılmaz. Yargıtay da kararında²⁴⁹ "sulh sözleşmesi tapuda kayıtlı taşınmaz üzerindeki mülkiyeti nakledici nitelik taşıdığından geçerliliği ancak resmi şekilde yapılmış olmasına bağılıdır (Medeni Kanun m. 634, Borçlar Kanunu m. 213, Noterlik Kanunu m. 60/3, Tapu Kanunu m. 26). Bu durumda davacının dayandığı sözleşmenin resmi şekil şartını ihtiva etmemesi nedeniyle geçersiz bulunduğu kuşku ve duraksamaya yer olmamalıdır. Davada talep edilen tazminatın asıl borcu kuvvetlendirici nitelikte ferî bir borç olarak öngörüldüğü de sözleşme içeriğinden açıkça anlaşılmaktadır. Ferî borçlar, ancak asıl borca ilişkin sözleşmenin geçerli bulunması halinde hüküm ifade ederler. Sulh sözleşmesinin geçersiz olmakla bu sözleşmede öngörülen tazminat niteliğindeki ferî borç da geçersizdir" demektedir.

²⁴⁶ TANRIVER, s. 346.

²⁴⁷ AKINCI, s. 44.

²⁴⁸ EREN, s. 1256.

²⁴⁹ YARGITAY, 13. Hukuk Dairesi, E. 1997/8014, K. 1997/872, T. 4.11.1997.

§11. SULH SÖZLEŞMESİNİN MÜTESELSİL BORÇLULARA VE ALACAKLILARA ETKİSİ

I. MÜTESELSİL BORÇ KAVRAMI

Bir borç ilişkisinde kanundan veya sözleşmeden kaynaklanan sebeplerle alacaklı ve borçlu taraflarında birden fazla kişi bulunabilir. Bir borç ilişkisinde eğer alacaklı, birden çok olan borçluların her birinden borcun ifa edilmesini talep edebiliyor ve birden çok olan borçluların her biri borç ifa edinceye kadar borcun tamamından sorumlu oluyor ve borçlulardan herhangi birinin borcu ifa etmesi ile diğer borçlular içinde borç sona eriyor ise müteselsil borçluluk söz konusudur.

Müteselsil borç kavramının tarafları arasındaki ilişkiler iç ilişki ve dış ilişki olmak üzere ikiye ayrılır. Müteselsil borçluların alacaklı ile aralarındaki ilişkiye dış ilişki denilmekte iken müteselsil borçluların kendileri aralarındaki ilişkilere iç ilişki denilmektedir. Müteselsil borç alacaklı ile borçlular arasındaki dış ilişkide söz konusu olmaktadır. Borç ifa edildikten sonra borçluların kendi aralarındaki iç ilişkide müteselsil borç yoktur²⁵⁰.

BK m. 142'e (YTBK m. 163) göre alacaklı, borcun tamamını veya bir kısmını borçluların birinden isteyebildiği gibi hepsinden de isteyebilmektedir. Müteselsil borçluların kendi aralarında yaptıkları borçlulardan bazılarının borçtan sorumlu olmayacaklarına ilişkin veya borcun ne kadarından sorumlu olacaklarına ilişkin sözleşmeler borçlu ile alacaklı arasında değil ancak borçluların kendi aralarında etkilidir²⁵¹. Müteselsil borcun sona ermesi için alacaklının tatmin edilmesi (BK m. 145/1'e göre ifa ve takas) veya borcu sona erdiren ibra, zamanaşımı, sulh, kusursuz sonraki imkânsızlık vb. sebeplerin olması halinde alacaklı tatmin edilmeksizin borç sona erer. Ancak, ifa dışındaki borcu sona erdiren sebeplerden birinin olması halinde diğer borçluların borçların devam edeceği kabul edilmekle birlikte BK m. 145/2'e (YTBK m. 166/2) göre diğer borçlularında halin veya borcun mahiyetinin elverdiği ölçüde istifade edebileceklerini düzenlemiştir. Ayrıca YTBK m. 166/3'de de

²⁵⁰ EREN, s. 1162.

²⁵¹ CANYÜREK Murat, Müteselsil Borçlulukta İç ve Dış İlişkiler, İstanbul, 1.Baskı, 2003, s.35.

“alacaklının borçlulardan biriyle yaptığı ibra sözleşmesi, diğer borçluları da ibra edilen borçlunun iç ilişkideki borca katılma payı oranında borçtan kurtarır” denilmiştir.

BK m. 146’ a (YTBK m. 167) göre borcun mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça müteselsil borçlular alacaklıya yapılan ifadan eşit miktarda sorumludur. Taraflar, BK m. 146 (YTBK m. 167) emredici hukuk kuralı olmadığı için aksini kararlaştırabilirler. BK m. 146/2’ e (YTBK m. 167/2) göre ise borçlulardan biri eğer alacaklıya kendisine düşen paydan fazlasını ifa etmiş ise ifa ettiği fazla miktarı her bir borçluya payı oranında rucü edebilir. Ayrıca, müteselsil borçlulardan kendi payına düşen borçtan daha fazlasını ifa eden borçlu, diğer BK m. 147/1’ e (YTBK m. 168/1) göre alacaklının haklarına halef olur.

II. SULH SÖZLEŞMESİNİN MÜTESELSİL BORÇLULARA ETKİSİ

Sulh, tarafların aralarındaki şüpheli veya çekişmeli bir konuyu karşılıklı fedakârlıklarda bulunarak sona erdirmeleridir. Alacaklı ile müteselsil borçlulardan birinin sulh sözleşmesi yapması halinde diğer müteselsil borçlulara da sulh sözleşmesinin etki edip etmeyeceği konusu ve alacaklı ile müteselsil borçlulardan birinin yaptığı sulh diğer müteselsil borçluların rucü hakkını ortadan kaldırmadığı konusu gündeme gelmektedir.

Eren’e göre, müteselsil borçlu ile alacaklı arasında bir ivaz karşılığında yapılan sulh sözleşmesi diğer müteselsil borçlulara etki eder²⁵². Genel kabul gören görüşe göre de, müteselsil borçlulardan biri sulh sözleşmesi ile alacaklıyı tatmin etmiş ise sulh sözleşmesi, diğer müteselsil borçlulara da etki eder²⁵³. Ancak, müteselsil borçlulardan biri ile alacaklı arasında yapılmış olan sulh, sözleşmeden aksi anlaşılmıyorsa diğer borçluların borçlarına etki etmez. Yani, alacaklının tatmini olmaksızın alacaklı ile müteselsil borçlulardan biri ile yapılan sulh sözleşmesi sadece sözleşmenin tarafları arasında geçerlidir. Yargıtay bir kararında “*haksız fiili ika eden şoför ile davacıların yapmış oldukları sulh sözleşmesinden, aracın sahibi ve işletici olması sebebiyle aralarında müteselsil sorumluluk ilişki bulunan araç sahibinin de yararlanacağını ve bunun BK m. 145/2’de bahsedilen halin özelliği ve borcun niteliği kapsamına*

²⁵² EREN, s. 1165.

²⁵³ CANYÜREK Murat, Müteselsil Borçlulukta İç ve Dış İlişkiler, İstanbul, 1.Baskı, 2003, s. 47.

girdiğini”²⁵⁴ kabul etmiştir. Alacaklı ile borçlulardan biri arasında yapılan sulh sözleşmesi, sözleşmenin tarafı olmayan diğer borçlulara sadece müteselsil borçlular arasındaki iç ilişkide, sulh sözleşmesinin tarafı olan borçlunun payına düşen miktarda borçtan kurtulmak suretiyle etki eder²⁵⁵.

Alacaklı, müteselsil borçlulardan biri ile yaptığı sulh sözleşmesi ile sözleşmeye taraf olmayan diğer borçlulara karşı sözleşmeyi yapan borçluyu borcundan kurtaramaz. Çünkü alacaklı kendisinin yabancı olduğu bir ilişkiye tesir edemez. Alacaklı ile borçlu arasında imzalanan sulh sözleşmesi karşılığında müteselsil borçlu kendi payına düşen miktardan fazla bir miktarda fedakârlıkta bulunmuş ise ödediği fazla miktar için diğer borçlulara başvuramaz²⁵⁶. Ayrıca, alacaklı ile borçlu aralarında bir sulh sözleşmesi yaparak alacaklıyı tatmin eden diğer müteselsil borçlunun rucü hakkını ortadan kaldırmak isterlerse, BK m. 147/2’ e (YTBK m. 168/2) göre diğer müteselsil borçluların zararına sözleşmenin tarafı müteselsil borçlunun durumunu iyileştiremez hükmü devreye girer. Bu durumda alacaklı diğer müteselsil borçluların aleyhine böyle bir iyileştirme yapmışsa ortaya çıkan duruma kendisini katlanır²⁵⁷.

III. MÜTESELSİL ALACAK KAVRAMI

Borç ilişkisinde birden çok alacaklılardan her birinin diğer alacaklılardan bağımsız bir şekilde, borçludan borcun tamamının kendisine ifa edilmesini isteyebilme hakkına sahip olduğu ve borçlunun da alacaklılardan birine borcunu ifa etmekle borçtan kurtulduğu alacağa müteselsil alacak denir²⁵⁸. BK’ un 148. maddesinde (YTBK m. 169) düzenlenmiş olan müteselsil alacaklılık, borcun tamamını alacaklılardan her birinin isteme hakkı tanığı ve bazı durumlarda kanunun müteselsil alacaklılık tanıdığı durumlarda bulunur. Yani müteselsil alacaklılıkta sözleşmeden doğabileceği kanunda da doğabilir.

Müteselsil alacaklılıkta, dış ilişki müteselsil alacaklılar ile borçlu arasındaki ilişkiyi ifade eder. Müteselsil alacaklılıkta alacaklılar, borçludan alacağın ifa edilmesini

²⁵⁴ YARGITAY 4. Hukuk Dairesi, E. 1978/8214, K. 1979/2031, 16.02.1979.

²⁵⁵ AKINTÜRK Turgut, s. 194.

²⁵⁶ BIGAT Şevket Günay, Teselsülde Dış İlişkide Borçluların Defileri, <http://bigat.av.tr/makaleler/Teselsulde.pdf>, e.t. 02.04.2011.

²⁵⁷ GÜRSOY Kemal Tahir, Birden Fazla Kimsenin Aynı Zarardan Sorumluluğu, AÜHF Dergisi, 1973, s. 74.

²⁵⁸ TEKİNAY /AKMAN/BURCUOĞLU /ALTOP, s. 327; EREN, s. 1169.

sağlamak için ortak ifa yararı etrafında toplanmışlardır²⁵⁹. Müteselsil alacaklılıklar arasında alacağın niteliği gereği müteselsil borçlulukta olduğu gibi bir iç ilişki bulunmamaktadır. Zaten, kanunumuzda da böyle bir ilişki düzenlenmemiştir. Ancak, Yeni Türk Borçlar Kanununun 169. Maddesine “Aksi kararlaştırılmadıkça veya alacaklılar arasındaki hukukî ilişkinin niteliğinden anlaşılmadıkça, alacaklılardan her birinin edim üzerindeki hakları eşittir. Kendisine düşen paydan fazlasını elde eden alacaklı, bu fazlalığı payını alamamış olan diğer alacaklılara ödemekle yükümlüdür” şeklinde iki yeni fıkra eklenmiştir.

Müteselsil alacaklılıkta, borçlunun alacaklılardan birini seçerek ona borcunu ifa etmekle borcundan kurtulur. Ancak, borçluya tanınan bu seçme yetkisinin BK m. 148/3’e (YTBK m. 169/3) göre alacaklılardan biri icraya veya mahkemeye müracaat ettiğinden haberi olunca sona ereceği düzenlenmiştir. Borçlu bu saatten sonra kendisinden icra veya mahkeme yoluyla ifa talebinde bulunan alacaklıya ifa etmek zorundadır. BK m. 144’e (YTBK m. 165) göre müteselsil borçlulardan biri, diğer borçluların durumunu ağırlaştırıcı davranışlarda bulunamıyorlardı. Ancak kanunda müteselsil alacaklılar için böyle bir düzenleme olmamasına rağmen BK m. 144’ün (YTBK m. 165) kıyas yoluyla uygulanacağı savunulmaktadır²⁶⁰.

Müteselsil borçlulukta olduğu gibi müteselsil alacaklılıkta da borç, ifa ve takas gibi sebepler dışında alacaklıyı tatmin etmeksizin sona erebilir. Alacaklı tatmin edilmeksizin borcu sona erdiren sebeplere örnek olarak sulh, ibra, kusursuz sonraki imkânsızlık, alacaklı ile borçlu sıfatlarının birleşmesi, hak düşürücü süreler örnek gösterilebilir.

IV. SULH SÖZLEŞMESİNİN MÜTESELSİL ALACAKLILARA ETKİSİ

Müteselsil alacaklıların borçlu ile yaptıkları sulh sözleşmesi alacaklıyı tatmin etmeksizin borcu sona erdiren sebep niteliğindedir. Sulh ve ibra gibi sözleşmeleri yapacak olan müteselsil alacaklıların tasarruf yetkisine sahip olmaları gerekmektedir.

²⁵⁹ ACAR Faruk, Türk-İsviçre Medeni Hukukunda Alacaklılar Arası Teselsül, Ankara, 2003, s. 235.

²⁶⁰ EREN, s. 1173.

Tasarruf yetkisine sahip alacaklı bizzat yapabileceği gibi kanuni ve iradi temsilci aracılığıyla da yapabilir ve yapılmış sözleşmeye sonradan icazet verebilir²⁶¹.

Müteselsil alacaklılıkta, alacaklılardan birinin yaptığı sulh sözleşmesinin diğer müteselsil alacaklılara da etki edip etmeyeceği konusu gündeme gelmektedir²⁶². Genel olarak kabul edilen görüşe göre, müteselsil alacaklılardan biri ile borçlu arasında yapılan sulh sözleşmesi, sadece bu sözleşmenin tarafı olan alacaklıya karşı alacak sona erdirir. Ancak, müteselsil alacaklılar tarafından temsil yetkisi verilen alacaklılardan biri veya bir kaçısı sulh sözleşmesi yapması halinde bu sözleşme bütün alacaklılar için alacağı sona erdirir²⁶³.

Müteselsil alacaklılardan biri, müteselsil borçlular için geçerli olan BK m. 144 (YTBK m. 165) hükmünün kıyasen uygulanması ile diğer müteselsil alacaklıların durumunu ağırlaştırıcı eylem ve işlemlerde bulunamayacaklardır.

YTBK m. 166/3'te "Alacaklının borçlulardan biriyle yaptığı ibra sözleşmesi, diğer borçluları da ibra edilen borçlunun iç ilişkideki borca katılma payı oranında borçtan kurtarır" denilmektedir. Bu düzenleme ile ibra edilen borçlunun, borçluların kendi aralarındaki ilişkideki sorumluluğu oranında diğer borçluların da borçtan kurtulabileceklerinin düzenlenmiştir. Kanun koyucunun yaptığı ibra ile borçtan kurtulacağına ilişkin bu düzenlemenin ibra benzeri kurumlara uygulanıp uygulanamayacağı tartışmaya neden olacaktır²⁶⁴.

²⁶¹ EREN, s. 1171.

²⁶² "İsviçre hukukunda, konu hakkında farklı yazarlar tarafından ortaya atılan görüşler mevcuttur. **Becker**, müteselsil alacaklılığın kurulmasındaki amacın önem arzettiğini, şayet bu amaç tüm alacaklılara tam etki etmesini gerektiriyorsa toplu etkinin kabul edilmesi gerektiği görüşündedir. **Keller, Schöbi**, böyle bir sözleşmenin bireysel etki göstereceğini kabul etmekten, **Schwenzer** ise sulh sözleşmesinin bütün borç ilişkisi üzerinde tasarruf etmekle yetkilendirilen müteselsil alacaklı tarafından yapılması şartıyla toplu etkiye sahip olabileceği, Oser ve **Schönenberger** ise, "halin veya borcun mahiyetinin icap ettiği nispette" toplu etkiye sahip olacağını, düşüncesindedir"; BIGAT Şevket Günay, Teselsülde Dış İlişkide Borçluların Defileri, s. 22; e.t. 02.04.2011.

²⁶³ ACAR, s. 262.

²⁶⁴ ACAR, Faruk, Borçlar Kanunu ve Borçlar Kanunu Tasarısı Çerçevesinde Müteselsil Borçluluğa Toplu Bakış (BK m.141-147), www.e-akademi.org, Sayı 60, Şubat 2007, paragraf 50.

§12. ŞARTA VEYA VADEYE BAĞLI SÖZLEŞMELER

I. ŞART VE VADE KAVRAMI

A. ŞART KAVRAMI

Hukuki olarak şart kelimesi değişik anlamlarda kullanılmaktadır. Örneğin geçerlilik şartı denilirken o şekilde yapılmazsa hukuki işlemin geçersiz olacağını ifade etmektedir veya BK m. 1'in başlığı "umumi şartlar" terimi sözleşmenin kurulması için lüzum anlamında kullanılır. Şartın bir diğer anlamı ise işlemin gelecekte olması şüpheli olaylara bağlanmasıdır²⁶⁵.

Taraflar bir hukuki ilişkinin sonuçlarının doğmasını ve hüküm ihtiva etmesini veya ortadan kalkmasını gelecekte gerçekleşmesi şüpheli bir olaya bağlamışlarsa şarta bağlı hukuki ilişki söz konusudur²⁶⁶. Bir hukuk işleme şart eklenmesi sözleşme özgürlüğü ilkesinin uzantısıdır. Taraflar isterlerse bir sözleşmenin geçerliliğini şarta bağlayabilirler. Hukuki işleme eklenen şart, geçerli olabilmesi için emredici kanun hükümlerine, ahlak ve abada, kamu düzenine aykırı ve imkânsız olmamalıdır. Örneğin evlenme, nişanlanma gibi hukuki işlemlerin kanun koyucu şarta bağlı olarak yapılamayacağını kararlaştırmışlardır²⁶⁷. Hukuki işlemin bağlandığı şart kesin olarak gerçekleşecek bir olay değil gerçekleşmesi şüpheli bir olay olmalıdır. Bir diğer husus ise şart, geçmişte olmuş ve hala devam eden bir olaya ilişkin değil de geleceğe yönelik olmalıdır.

Bir hukuki işlem kurulmuş ancak hüküm ve sonuçlarını ilerde gerçekleşecek bir olaya bağlanmış ise "taliki (erteleyici) şart" söz konusu iken baştan itibaren hüküm ve sonuç doğuran bir sözleşmenin ilerde gerçekleşecek şartla ortadan kalkması halinde "infisahi (bozucu) şarttan" bahsedilir. Örneğin, "okulu dört senede bitirirsen sana araba alacağım" denilmişse burada taliki şart var iken "okulu dört senede bitiremezsen hediye ettiğim arabayı senden alacağım" denildiğinde infisahi şart söz konusudur. Taliki şart söz konusu ise hüküm ve sonuç doğurana kadar hukuki işlemin ne olacağı belli değildir. Infisahi şartta ise şartın gerçekleşmesi ile hukuki işlem hüküm ve sonuçları ile ortadan

²⁶⁵ TURANBOY, s. 89.

²⁶⁶ SEROZAN Rona, Medeni Hukuk, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s. 348.

²⁶⁷ EREN, s. 1121.

kalkar fakat infisahi şartın gerçekleşmesi hukuki ilişkiyi geçmişe etkili olarak ortadan kalkmaz. Şartın gerçekleşmeyeceğinin kesin olması durumunda infisahi şarta bağlı sözleşme şart yokmuş gibi hüküm ihtiva etmeye devam ederken, taliki şarta bağlanmış ise hukuki işlem kendiliğinden ortadan kalkar²⁶⁸.

B. VADE KAVRAMI

Bir hukuki ilişkide taraflar, hukuki ilişkinin hüküm ve sonuç doğurmasını veya ortadan kalkmasını belli bir vadeye bağlamışlarsa burada “vadeye bağlı hukuki ilişki” söz konusudur. Vade ve süre kavramı birbirlerinden farklı kavramlardır. Süre bir zaman dilimi veya dönemini ifade ederken vade kavramı ilerde gerçekleşecek ve borçlunun ifa etmekle yükümlü olduğu tarihi ifade eder²⁶⁹.

Şart ile vade arasındaki en önemli fark vadenin gelecekte olması şüpheli değil kesin ve belirli bir olaya ait olmasıdır. Örneğin birinin ölmesine bağlanmış hukuki işlemde vade söz konusudur. Ancak belli bir süre belirtilip o süre içinde ölmesi kararlaştırılmış ise örneğin iki yıl içinde ölürse diye burada şart söz konusudur²⁷⁰.

Sürelili sözleşmeler için vade sona erme sebebi olarak kabul edilir. Taraflar sözleşme serbestisi ilkesine dayanarak her sözleşme için vade kararlaştırabilirler. Vadede şart gibi kurulmuş ancak hüküm ve sonuçlarını ilerde gerçekleşecek bir olaya bağlanmış ise “taliki (erteleyici) vade”, hüküm ve sonuç doğuran geçerli bir sözleşmenin ilerde gerçekleşecek olayla ortadan kalkması halinde “infisahi (bozucu) vade” olmak üzere ikiye ayrılır²⁷¹.

²⁶⁸ AKINCI, s. 267.

²⁶⁹ SEROZAN, s. 350.

²⁷⁰ OĞUZMAN/ÖZ, s. 877.

²⁷¹ EREN, s. 1119.

II. SULH SÖZLEŞMESİNİN ŞARTA VEYA VADEYE BAĞLANMASI

A. SULH SÖZLEŞMESİNİN ŞARTA BAĞLANMASI

Sulh sözleşmesi, ister mahkeme içinde ister mahkeme dışında yapılsın bir özel hukuk sözleşmesidir. Özel hukukta sözleşmeler, konusunu imkânsız olmadıkça, emredici hukuk kurallarına, ahlak ve abada, kamu düzenine aykırı olmadıkça şarta bağlanabilmektedir. Sulh sözleşmesi de yapısı itibariyle tarafların karşılıklı fedakârlıklarını içeren bir sözleşmedir. Sulh sözleşmesinin edimleri tek tek şarta bağlanabileceği gibi sulh sözleşmesinin tamamı da şarta bağlanabilmektedir. Sulh sözleşmenin edimlerin her biri taliki şarta veya infisahi şarta bağlanabilmekle beraber edimlerin bir kısmı taliki, bir kısmı infisahi şarta da bağlanabilmektedir²⁷².

Sulh sözleşmesinin davayı son erdiren diğer taraf işlemleri olan kabul ve feragatten farklarından biri de şarta bağlanabiliyor olmasıdır. Ancak sulh sözleşmesinin şarta bağlanabileceği kabul edilmekle beraber mahkeme içi sulh sözleşmesinin aynı zamanda usul hukuku karakteri bakımından ne taliki şarta bağlı yapılabileceğini ne de infisahi şarta bağlı yapılabileceğini ileri süren görüşler bulunmaktadır. Yargıtay da bir kararında “sulh şartları kesin ve davayı hemen sonuçlandırarak nitelikte olmalıdır. Taliki bir şartın ileri sürülmesi halinde hüküm tesisi o şartın gerçekleşmesine bağlı olacağından ve davanın hemen sonuçlanması mümkün olmadığından taliki şarta bağlı sulh sözleşmesi yapılmaz” demektedir²⁷³.

Ancak şüphesiz sulh sözleşmesi, bir özel hukuk sözleşmesi olmasından dolayı taliki ve infisahi şarta bağlı olarak yapılabilmektedir²⁷⁴. Yargıtay da daha sonra bu görüşe uygun kararlar vermiştir. Sulh sözleşmesinin infisahi şarta bağlanması halinde sözleşmenin hüküm ve sonuçları doğmuş ve taraflar sözleşmeye uygun olarak edimlerini karşılıklı olarak yerine getirmeleri gerekirken, sulh sözleşmenin taliki şarta bağlanmış olması halinde sulh sözleşmesi ancak taliki şartın gerçekleşmesi halinde hüküm ve sonuç doğurur.

²⁷² ÖNEN, s. 58.

²⁷³ YARGITAY İİD 24.01.1957, E. 197 K. 617; bkz. ÖNEN, s. 60.

²⁷⁴ ANSAY, Usul, s. 198; TANDOĞAN, s. 18; ULUSAN, s. 170.

Şarta bağılı olarak tarafların yapmış oldukları yaptıkları mahkeme içi sulhta, mahkeme esas hakkında karar veremez. Yargıtay da bir kararında “sulh anlaşmasının şarta bağılı olarak yapılmış olması halinde, mahkemenin böyle bir sulh anlaşmasına dayanarak esas hakkında karar vermesi imkânsızdır. Çünkü şarta bağılı hüküm verilemez. Yanlar aralarında vaki sulh uyarınca hüküm kurulmasını talep etmişlerdir. Mahkemece tespit edilen hadiseye hukuk kaideleri tatbik edilerek her türlü tereddütten uzak uyuşmazlığın esasını çözen şekilde infazı kabil hüküm verilmesi gerekir” demiştir²⁷⁵. Bir diğere husus ise şarta bağılı yapılan mahkeme içi sulhün icra edilip edilemeyeceğı hususudur. Mahkeme içi sulhün, şarta bağılı olarak yapılması halinde icra edilip edilemeyeceğı konusunda faklı görüşler olmakla beraber bu tür sulhün, şarta bağılı olarak yapılabildiğıne göre icrası da edilebilmektedir. Mahkeme içi sulh eğer taliki şarta bağılı olarak yapılmış ise ancak şart gerçekleşir ise icra edilebiliyor iken infisahi şarta bağılı olarak yapılan mahkeme içi sulh derhal icra edilebilir²⁷⁶.

B. SULH SÖZLEŞMESİNİN VADEYE BAĞLANMASI

Sulh sözleşmesi şarta bağılı yapılabildiğı gibi ecele yani vadeye de bağılı olarak yapılabilmektedir. Sulh sözleşmesinin yapısı itibariyle taraflar karşılıklı edimler üstlenmişlerdir. Sulh sözleşmesinin infisahi (bozucu) bir vadeye bağlanmış olması halinde, hüküm ve sonuç doğurmaya başlamış olan sulh sözleşmesi vadenin sonunda kendiliğinden sona ermektedir. Ya da sulh sözleşmesinin taliki (erteleyici) olarak vadeye bağlanması halinde sulh sözleşmesi, kesin ve belirli olayın gerçekleşmesi ile hüküm ve sonuç doğurmaya başlayacaktır.

Sulh sözleşmesinde birden çok edim söz konusu olduğu için edimlerin tümü vadeye bağlanabileceğı gibi her bir edim için ayrı ayrı vade belirlenebilir. Bir sözleşmenin vadeye bağlanması halinde vadenin dolması borç ile değil borç ilişkisinin süresi ile ilgilidir²⁷⁷.

²⁷⁵ YARGITAY 15. HD, E. 2003 /3511, K. 2003 /4414, T. 30.09.2003.

²⁷⁶ TANRIVER, s. 346.

²⁷⁷ TURANBOY, s. 95.

§13. SULH SÖZLEŞMESİNDEN DÖNME VE SULH SÖZLEŞMESİNİN İKALE YOLUYLA SONA ERMESİ

I. SULH SÖZLEŞMESİNDEN DÖNME

Sözleşmeden dönme terim olarak, iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde karşılıklı edimlerin ifa edilmediği durumlarda sözleşmeden dönme hakkı veren bozucu yenilik doğuran haklardandır²⁷⁸. Borçlar Kanunumuzda borçlunun temerrüdü (BK m. 106, YTBK m. 125) ve ifanın borçlunun aczi nedeniyle sıkıntıya girmesi halinde alacaklıya sözleşmeden hakkı (BK m. 82, YTBK m. 98) verilmiştir. Borçluya ise alacaklının temerrüdü (BK m. 94, YTBK m. 110) ve borcun ifasına mani diğer sebepler olması halinde sözleşmeden dönme hakkı tanınmıştır.

Rücu ilke olarak sözleşmeyi geçmişe etkili olarak ortadan kaldırmakta, bu hakkın kullanılması ile ifa edilmiş edimler geri istenebilirken, ifa edilmemiş edimler sona ermektedir²⁷⁹. Türk ve İsviçre Hukukundaki sözleşmeden dönme geçmişe etkili olarak bozucu yenilik doğuran hak olması nedeniyle daha önce sözleşmeye dayanarak iktisap edilenler sebepsiz zenginleşme kapsamında istenebilecek ve sözleşmeden dönen taraf, sözleşmenin dönme beyanını karşı tarafa ulaştırdıktan sonra iade yükümlüsü sebepsiz zenginleştiğini öğrenecektir²⁸⁰. Sözleşmeden dönme, kanunu olabileceği gibi iradi de olabilir yani taraflar kendi iradeleri ile rücu hakkı kararlaştırabilirler.

Sulh sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme olması nedeniyle tarafların karşılıklı edimleri söz konusudur. Taraflar kanunu ve iradi olarak belirledikleri sebepler gerçekleşmiş ise sözleşmeden dönebilecekleri gibi geleceğe etkili olarak sözleşmeyi feshedilirler²⁸¹. Zaten Borçlar Kanunumuzda, sözleşmeden dönme kavramından, kimi yerlerde rücu kimi yerlerde fesih olarak bahsedilmiştir. Ancak taraflar dürüstlük kuralına aykırı olarak sulh sözleşmesinden dönemezler.

²⁷⁸ AKINCI, s. 289.

²⁷⁹ OĞUZMAN/ÖZ, s. 411.

²⁸⁰ ÖZ Turgut, İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi, İstanbul, 1989, s. 257, 258.

²⁸¹ ULUSAN, s. 163; “Sulh sözleşmelerine gecikme hallerinde diğer tarafın dönmesini kolaylaştırmak üzere genellikle bir dönme şartı eklenir. Bu tür bir şartın bozucu bir nitelik taşıyıp taşımayacağı tartışmalıdır. Alman ve İsviçre Hukukunda baskın fikir konulan bu dönme şartının bir sonucu olarak gecikme gerçekleştiği anda buna dayanan tarafın otomatik olarak sözleşmeden dönemeyeceğidir. 107. Madde dışında bu halde dahi gecikmeye düşen tarafa diğer taraf BK 106. madde uyarınca ifa için uygun bir süre tanımak zorundadır”.

Sulh sözleşmesinde taraflardan biri sözleşmeden kaynaklanan edimlerini yerine getirmez ise diğer taraf şartları oluşması halinde sulh sözleşmesini iki tarafa borç yükleyen sözleşme olmasından dolayı sözleşmeden rücu edebilir veya sözleşmeyi fesih edebilir. Ancak, mahkeme içinde yapılan sulhün kesin hüküm teşkil etmesi nedeniyle tarafların bu tür sulhtan dönüp dönemeyeceği konusu tartışmalıdır.

Sulh mahkeme içinde yapılmış olsa dahi sulhün özel hukuk sözleşmesi olmasından dolayı taraflar gerekli şartların oluşması halinde sulh sözleşmesinden dönebilir²⁸². Taraflar mahkeme dışında yapılan sulh sözleşmesinden rücu edebiliyor iken mahkeme içinde yapılan sulh sözleşmesinden onun icra edilebilir bir işlem olmasından dolayı rücu edilemeyeceği görüşünü savunanlar da bulunmaktadır²⁸³.

Yargıtay da kararında “mahkeme huzurunda vuku bulan sulhlar alelittlak muteberdir. Mahkemece zabtedilmiş bulunan sulhnameye nazaran ferağdan evvel müşteri gayrı menkulün bedelini tesviye etmeği kabul ve taahhüt etmiş olup bunu verdikten sonra bayiin tescil için tahrir itasından imtinayı halinde mezkûr sulhname mucibince tescil için icra emri talep etmekte müşteri muhtardır. Mahkeme huzurunda yapılan bu akdi resmî addetmek istemeyen Temyiz müstedisinin bu itirazı ve sulhtan rücu kabule şayan değildir” demektedir²⁸⁴.

II. SULH SÖZLEŞMESİNİN İKALE (BOZMA) SÖZLEŞMESİ İLE SONA ERDİRİLMESİ

Tarafların aralarındaki mevcut sözleşmeyi, sözleşme özgürlüğü ilkesine dayanarak yeni bir sözleşme ile ortadan kaldırmalarına ikale sözleşmesi denir. Sulhün maddi hukuk sözleşmesi karakterinden dolayı şüphesiz taraflar anlaşarak yaptıkları sulh sözleşmesini ortadan kaldırabilirler. Sulh sözleşmesinin bozma sözleşmesi ile kural olarak geçmişe etkili olarak ortadan kaldırılabilir. Ancak taraflar aralarında bunun aksini kararlaştırabilir.

²⁸² ANSAY, Usul, s. 184, 187; DİNÇER Selami/KAZANCI Sadi/ERSOY Rıfat: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ankara 1954, s. 130; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, E. 242, K. 2143, 28.4.1953, “Hâkim huzurunda yapılan sulh muteber olup davalının muvafakati olmaksızın bundan rücu olunamaz. Kanunî sebeplerin vücudu halinde sulh akdinin ayrıca iptali dava edilebilir”.

²⁸³ ÖNEN, s. 192, 193.

²⁸⁴ YARGITAY İİD, E. 714 K. 835T. 10.02.1934. ANSAY, s. 202, 203; “Temyiz Hukuk Umumi Heyetinin 27.02.935 tarihli bir kararında da, hâkim huzurunda vaki imza ile teşvik edilmiş sulhtan rücu kanunen caiz olmadığını beyan edilmiştir”; ayrıntılı bilgi bkz. ÖNEN, s. 193.

Mahkeme içi sulh kesin hüküm niteliğinde olması ve icra edilebiliyor olması sebebiyle tarafların iradeleriyle mahkeme önünde yaptıkları sulhu kaldırıp kaldıramayacakları konusu gündeme gelmektedir. Taraflar mahkeme içi sulh sözleşmesini kaldırmak için ikale sözleşmesi yapabilirler ancak bu sözleşme özel hukuk bakımından sulhe etki ederken usul hukuku açısından sulhün sonuçlarına etkisi yoktur. Yani mahkeme içinde yapılan sulh sözleşmesinin icra edilebilirliğini tarafların aralarında yaptıkları ikale sözleşmesi ortadan kaldırmaz²⁸⁵.

²⁸⁵ ÖNEN, s. 194.

SONUÇ

Tez çalışmamız bir giriş, üç bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde, sulh kavramının tarihçesi, Roma Hukuku ve İslam Hukukunda sulh kurumu ve uygulamaları incelenmiştir. Ardından sulh kelimesinin anlamından ve sulhün sosyal hayat içerisindeki öneminden bahsedilmiştir. Sulh kelime anlamı olarak afetten felaketten kurtulması anlamına gelmektedir. Daha sonra sulh ve sulh sözleşmesi hukuki terim olarak ele alınmıştır. Sulh sözleşmesi aralarında mevcut bir hukuki ilişki olan tarafların, aralarındaki uyuşmazlık ve tereddüde karşılıklı fedakârlıklarda bulunmak suretiyle son vermeleridir. Sulh sözleşmesinin tanımından yola çıkarak bu sözleşmenin unsurlarından olan tarafların aralarında mevcut bir hukuki ilişki, uyuşmazlık ve tereddüt hali, karşılıklı fedakârlık kavramları üzerinde durulmuştur.

Sulh sözleşmesi yapıldığı yer bakımından mahkeme içi sulh ve mahkeme dışı sulh diye ikiye ayrılır. Çalışmada mahkeme içi sulh ve mahkeme dışı sulh kavramları incelenmiş ve bu kavramların maddi hukuk ve usul hukuku bakımından etkilerinden bahsedilmiştir. Sulh sözleşmesi kanunlarımızda unsurları düzenlenmemiş bir sözleşme tipi olmasına rağmen taraflar sözleşme özgürlüğü ilkesine dayanarak sulh sözleşmesi yapabilirler. İşte bu yüzden çalışmada sözleşme özgürlüğü ilkesi, bu ilkenin alt görünüşleri ve bu ilkenin sınırlarından bahsedilmiştir.

Çalışmada sulh sözleşmesinin benzer kurumlarla arasındaki ilişki ve bu kurumlar ile sulh sözleşmesi arasındaki farklar tespit edilmiştir. Benzer kurumlar olarak ibra, ikale (bozma), konkordato sözleşmesi, menfi borç ikrarı kavramları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ardından sulh ile davaya son veren taraf işlemlerinden kabul ve feragat incelenmiş ve usul hukuku bakımından benzeyen yönleri ve farkları ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise sulh sözleşmesinin hukuki niteliği ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Sulh sözleşmesinin hangi alanlarda yapılabileceği ve hangi konularda sulh olunamayacağı hususları üzerinde durulmuştur. Sulh sözleşmesi özel hukukta geniş bir uygulama alanı bulan, bilinen bir kurum olarak kabul edildiği için, hem İsviçre Borçlar Kanununda ve hem de Türk Borçlar Kanununda, kanun koyucu tarafından özel olarak düzenlenmemiştir. Bu sebeple sulh kanunlarımızda unsurları

düzenlenmemiş isimsiz sözleşmelerdendir. Ancak mahkeme içi sulh sözleşmesi 6100 sayılı HMK' da unsurları ile birlikte düzenlenmiş olduğundan artık isimsiz sözleşme sayılamayacağı belirtilmiştir. Mahkeme dışı sulh sözleşmesinin isimsiz sözleşme olma özelliğinin hala devam etmekte olduğu açıklanmıştır. Ayrıca mahkeme dışı sulh sözleşmesinin kendine özgü (sui generis) yapısı olan bir sözleşme olduğu ve kendine özgü yapısı olan sözleşmelere uygulanacak hukuk hususları ele alınmıştır. Ardından sulh sözleşmesinin ivazlı-ivazsız sözleşme ayrımındaki yeri değerlendirilmiştir. Sonra sulh sözleşmesinin malvarlığına yaptığı etkiye göre tasarruf işlemi mi yoksa borçlandırıcı işlem mi olduğu konusundaki görüşlere yer verilmiştir. Sulh sözleşmesi genel kabul edilen görüşe göre, hem tasarruf işlemi hem borçlandırıcı işlem niteliğine sahip olduğu hususuna yer verilmiştir. Daha sonra sulh sözleşmesinin taraflarının tasarruf yetkisi incelenmiştir. Sulh sözleşmesi tarafları arasında mevcut bir hukuki ilişki olmalıdır ve bu sulh sözleşmesinin unsurlarındandır. Bu yüzden sulh sözleşmesi kendinden önceki bir sözleşmeye dayanarak yapıldığı için bağımlı sözleşme olduğu hususu ele alınmıştır. Sonra sulh sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme olması ve bu nedenle sulh sözleşmesine uygulanacak hükümler üzerinde durulmuştur. Sulh sözleşmesinde sebep kavramı ve sebebe bağlı olup olmadığı hususu da ayrıca incelenmiştir.

Çalışmada daha sonra sulh sözleşmesinin kurulması incelenmiştir. Sulh sözleşmesinde icap ve kabul kavramları ayrı ayrı ele alınmış olup icap ve kabulün hangi tarafça yapılacağı hususu üzerinde durulmuştur. Sulh sözleşmesinde icabı aralarında hukuki ilişki bulunan tarafların her birinin yapabileceği vurgulanmış ve sulh sözleşmesinin tarafları icabı ve kabulü açık yapabilecekleri gibi örtülü de yapabilecekleri belirtilmiştir. Ardından sulh sözleşmesinin tarafları ve tarafların ehliyetleri konusu incelenmiştir. Buna göre, sulh sözleşmesinin taraflarının gerçek veya tüzel kişi olması fark etmeksizin aralarında uyumsuzluk veya tereddüt bulunan kimselerin yapabileceğinden bahsedilmiştir. Sulh sözleşmesinde temsilin mümkün olduğu ve sulh sözleşmesinde kanuni temsil ve iradi temsilci kavramları ele alınmıştır. Özellikle BK m. 388/3'e (YTBK m. 504/3) göre sulhün mahkeme içinde veya mahkeme dışında yapılsa da özel vekâletname gerekli olduğu hususu belirtilmiştir.

Daha sonra sulh sözleşmesinin hükümsüzlüğü konusu incelenmiştir. Sulh sözleşmesi maddi hukuk kurumu olması sebebiyle mahkeme içinde veya mahkeme

dışında yapıldığı fark etmeksizin maddi hukukun hükümsüzlüğüne ilişkin hükümler uygulanabileceği açıklamıştır. Ardından maddi hukuk bakımından sulh sözleşmesinin şekli konusuna değinilmiştir. Sulh kavramının şekli incelenirken usul hukuku bakımından şekil şartları değil maddi hukuk açısından şekil şartları ele alınmıştır. Sulh sözleşmesinin BK m. 11'e (YTBK m. 12) göre kanunda aksine bir hüküm bulunmadığı için herhangi bir şekil şartına bağlı olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca BK m. 12'de (YTBK m. 13) yer alan şekle bağlı olarak yapılan sözleşmenin değiştirilmesi de şekle bağlı olması gerektiği hükmü ile İsviçre BK m. 115'e göre sulh sözleşmesi temelinde bir ibrayı içeriyorsa şekle bağlı olup olmayacağı hususları incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise sulh sözleşmesinin yapılmasının maddi hukuk ve usul hukuku açısından sonuçları ele alınmıştır. Sulh sözleşmesi maddi hukuk bakımından uyuşmazlığı sona erdirdiğinden bahsedilmiştir. Eğer sulh sözleşmesinin konusu borca ilişkin olması halinde borcu sona erdiren sebeplerden olduğu açıklanmış. Ayrıca borçların sona ermesi kavramı ve sulhün borcun sona ermesi kavramına etkisinden bahsedilmiştir. Kanunlarımızda düzenlenmemiş olmakla beraber borcu sona erdirdiği kabul edilen ibra, ikale, sulh ve konkordato gibi sebeplerin var olduğu tespit edilmiştir. Mahkeme içinde yapılan sulhün ise davayı sona erdirdiği ve İİK m. 38'e göre mahkeme ilamları gibi icra edildiği konusu açıklanmıştır. Sulh sözleşmesinin feri haklara etkisi üzerinde durulmuştur. Sulh sözleşmesinde kural olarak BK m. 113'e (YTBK m. 131) göre, asıl alacak hakkı sona ermesi ile birlikte feri haklarda sona ereceği yalnız tarafların bunun aksini kararlaştırabilecekleri belirtilmiştir

Sulh sözleşmesinin müteselsil borçlulara ve müteselsil alacaklılara etkisi üzerinde durulmuştur. Alacaklı ile müteselsil borçlulardan birinin sulh sözleşmesi yapması halinde diğer müteselsil borçlulara da sulh sözleşmesinin etki edip etmeyeceği konusu ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Buna göre, sulh sözleşmesi ile müteselsil borçlulardan biri alacaklıyı tatmin etmesi halinde kural olarak sulh sözleşmesinin diğer müteselsil borçlulara da etki edeceği belirtilmiştir. Müteselsil alacaklılıkta ise borçlu ile alacaklılardan biri arasında yapılan sulh sözleşmesi kural olarak sadece sözleşmenin tarafı olan alacaklıya etki edeceği sonucuna varılmıştır.

Ardından sulh sözleşmesinin şarta veya vadeye bağlı olarak yapılıp yapılamayacağı hususu incelenmiştir. Sulh sözleşmesini davaya son veren diğer usul

hukuku kurumlarından olan kabul ve feragatten ayıran en önemli özelliklerden birisi şarta bağlanabiliyor olmasıdır. Sulh sözleşmesi bir özel hukuk sözleşmesi olması sebebiyle taliki ve infisahi şarta bağlı olarak yapılabileceği anlatılmıştır. Daha sonra sulh sözleşmesinden dönmenin veya sulh sözleşmesinin tarafların anlaşması ile ortadan kaldırılmasının mümkün olup olmadığı değerlendirilmiştir. Sulh sözleşmesinin özel hukuk karakterinden dolayı sözleşmeden dönülebileceği ifade edilmiştir. Ancak mahkeme içinde yapılan sulhün kesin hüküm içermesi nedeniyle bu sulhtan dönmenin mümkün olmadığını ileri süren görüşler bulunmakla beraber bu sulhtan da dönülebileceği kabul edilir.

KAYNAKÇA

ACAR Faruk, Türk-İsviçre Medeni Hukukunda Alacaklılar Arası Teselsül, Ankara, 2003.

ACAR Faruk, Borçlar Kanunu ve Borçlar Kanunu Tasarısı Çerçevesinde Mütessesil Borçluluğa Toplu Bakış (BK m.141-147), www.e-akademi.org, Sayı 60, Şubat 2007.

AKINCI Şahin, Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, Sayram Yayınları, Konya-2009.

AKINTÜRK Turgut, Mütessesil Borçluluk, Ankara-1971.

AKİPEK G. Jale/AKINTÜRK Turgut/ATEŞ KARAMAN Derya, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, Beta Yayınları, 7. Baskı, 2009.

AKYOL ASLAN Leyla, Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragat, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011.

AKYOL Şener, Borçlar Hukuku Genel Hükümler I, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1995.

AKYOL Şener, Türk Medeni Hukukunda Temsil, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.

ALANGOYA Yavuz/YILDIRIM Kamil/DEREN-YILDIRIM Nevhis, Medeni Usul Hukuku Esasları, Beta Yayınları, İstanbul-2009.

ANSAY Sabri Şakir, Sulh, AÜHFD, C. 1, Sayı 2, Ankara-1943.

ANSAY Sabri Şakir, Hukuk Yargılama Usulleri, 7. Bası, Ankara, 1960.

ARAL Fahrettin, Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri), Yetkin Yayınevi, Ankara-2010.

ARIK Kemal Fikret, Mahkeme Önünde Sulh, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, Ankara-1970.

ATAAY Aytakin, Borçlar Hukuku Genel Teorisi, İstanbul-1982.

AYDIN Ufuk; İş Sözleşmesinin Anlaşma ile Sona Erdirilmesi, Çimento İşveren Dergisi, Mayıs 2004, C.18.

AYHAN Rıza, Ticari İşletme Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007.

AYİTER Kudret; Medeni Hukukta Tasarruf Muameleleri, Ankara-1953.

BECKER Herman, İsviçre Medeni Kanun Şerhi, Borçlar Kanunu, I. Kısım, Genel Hükümler, Çeviren: Saim Özkök, VI. Cilt, Ankara, 1972.

BİGAT Şevket Günay, Teselsülde Dış İlişkide Borçluların Defileri, <http://bigat.av.tr/makaleler/Teselsulde.pdf>, e.t. e.t. 02.04.2011.

BİLGE Necip, Özel Borç Münasebetleri, Ankara-1971.

BOZKURT Tamer, Ticaret Hukuku, İkinci Sayfa Dizisi, 4. Baskı, İstanbul, 2010.

CANYÜREK Murat, Müteselsil Borçlulukta İç ve Dış İlişkiler, İstanbul, 1.Baskı, 2003.

ÇAMOĞLU Ersin,“Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrasının Sorumluluk Davalarına Etkileri”, İHFM 1971/1-4, C.XXXVI.

ÇELİK Aydın, Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrası, Adalet Yayınevi, 2007.

ÇİL Şahin, İş Hukukunda İbra Sözleşmesi (İbraname), 2. Baskı, Legal Yayıncılık, 2007.

DİNÇER Selami/KAZANCI Sadi/ERSOY Rıfat, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ankara 1954.

DOĞAN Murat, Tapu Sicilinde Tasarruf Yetkisinin Kısıtlanmasının Şerhi, Ankara-2004.

ELBİR Halit Kemal, Fransız Hukukunda Gabin Hakkında Bir İnceleme, A. Samim Gönensay'a Armağan, İstanbul 1995, s. 513-525.

ERCAN İsmail, İcra ve İflas Hukuku, 5. Baskı, İstanbul, 2009.

ERCAN İsmail, Medeni Usul Hukuku, İkinci Sayfa Dizisi, İstanbul-2010.

ERÇİN Ferhat, İkale Sözleşmeleri, Prof. Dr. Zahit İmre'ye Armağan, Der Yayınları, İstanbul, 2009.

ERDEM Murat, Mahkeme Dışı Konkordato, Maltepe ÜHFD, 2005/1.

EREN Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınevi, İstanbul-2010.

ERMENEK İbrahim, Medeni Usul Hukukunda Davayı Kabul, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.

ESENER Turhan, Borç Hukuku, Ankara, 1969.

FEYZİOĞLU Necmeddin Feyzi, Borçlar Hukuku (İkinci Kısım-Akdin Muhtelif Nevileri), C. I, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları (Yay. No:560, İstanbul-1978.

GÜRSOY Kemal Tahir, Birden Fazla Kimsenin Aynı Zarardan Sorumluluğu, AÜHF Dergisi, 1973.

HATEMİ Hüseyin, Borçlar Hukuku Hazırlık Kitabı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1998.

HATEMİ Hüseyin/SEROZAN Rona/ARPACI Abdülkadir, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, Filiz Kitabevi, İstanbul-1992.

İNAN Ali Naim; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3.b, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 479, Ankara 1984.

İNCEOĞLU Murat, Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil, 12 Levha Yayınları, İstanbul, 2009.

İslam Ansiklopedisi, Sulh, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Cilt 27.

KANETİ Selim, İsviçre Federal Mahkemesinin Borçlar Hukuku Kararları 1955-1964, C. II.

KUNTALP Erden, Karışık Muhtevalı Akit, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara-1971.

KURU Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, İstanbul, 1990.

KURU Baki/ARSLAN Ramazan/YILMAZ Ejder, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara–2010.

KÜÇÜKGÜNGÖR Erkan/EMİROĞLU Haluk, Roma Hukukunda ve Bazı Çağdaş Hukuk Düzenlerinde *Laesio Enormis* (Gabin).

MUTAF Abdülmecit, Osmanlı Hukuk Sisteminde Dostane Çözüm: “Sulh” Uygulaması, Yeni Ümit Dergisi, Sayı 70, (http://www.yeniumit.com.tr/yazdir.php?konu_id=421).

OĞUZMAN Kemal/ÖZ Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Vedat Kitapçılık, İstanbul-2010.

ÖNEN Ergun, Medeni Yargılama Hukukunda Sulh, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara-1972.

ÖZ Turgut, İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi, İstanbul, 1989.

ÖZBAY İbrahim, Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Tutanağının İlam Niteliği, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi 8, Sayı 3-4, 2004.

ÖZTAN Bilge, Medeni Hukukun Temel Kavramı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010.

- PEKCANITEZ Hakan**, Medeni Usul Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara-2008.
- PEKCANITEZ Hakan/ATALAY Oğuz/ÖZEKES Muhammet**, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, 10.bası, Ankara, 2011.
- POROY Reha/YASAMAN Hamdi**, Ticari İşletme Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.
- RADO Türkan**, Roma Hukuku Dersleri, Borçlar Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul-2006.
- REİSOĞLU Safa**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İstanbul-2010.
- SEROZAN Rona**, Medeni Hukuk, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008.
- SEVİĞ Vasfi Raşid**, AÜHF Dergisi, Mukavelelerin Tasnifi ve BK Dışında Bırakılmış Mukaveleler ve Bilhassa Sulh Mukavelesi, C. 6, Sayı 1-4, Ankara-1949.
- SUNGURBEY İsmet**, Borç İkrarı ve Borç Vaadi, İstanbul, 1957.
- TAHİROĞLU Bülent**, Roma Borçlar Hukuku, Der Yayınları, İstanbul-2010.

TANDOĞAN Haluk, Borçlar Hukuku Cilt 1, Özel Borç İlişkileri, Vedat Yayınları, İstanbul-2008.

TANRIVER Süha, Mahkeme Huzurunda Yapılan Sulhler (Prof. Dr. İlhan Öztrak'a Armağan), Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 1994.

TANRIVER Süha/DEYNEKLİ Adnan, Konkordato Komiseri, Yetkin Yayınları, Ankara, 1993.

TEKİNAY Selahattin Sulhi /AKMAN Sermet /BURCUOĞLU Haluk /ALTOP Atilla, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Yedinci Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 1993.

TUĞ Adnan, Türk Özel Hukukunda Şekil, 2. Baskı, Konya, 1994.

TUNÇOMAĞ Kenan, Borçlar Hukuku, c. 1, Genel Hükümler, İstanbul, 1969.

TUNÇOMAĞ Kenan, Türk İş Hukuku İstanbul, Sermet Matbaası, 1971.

TURANBOY Kürşat Nuri, İbra Sözleşmesi, Yetkin Yayınları, Ankara-1998.

ULUSAN İlhan, Maddi ve Usul Hukuku Bakımından Sulh Sözleşmesi, MHAD. 1971/7.

YAVUZ Cevdet, Türk Borçlar Hukuku (Özel Hükümler), 6.Bası, Beta Basım,
İstanbul-2010, s.23-24.

ZEVKLİLER Aydın/GÖLKAYA Emre, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri,
11. Baskı, Turhan Yayıncılık, Ankara-2010.

ÖZGEÇMİŞ

Agâh Kürşat Karauz 1987 yılında Uşak'ta doğdu. İlköğretimi, Mersin Cumhuriyet İlköğretim Okulu ve Nevşehir Mehmet Gülen İlköğretim Okulunda tamamladı. Lise öğrenimini Nevşehir 2000 Evler Y.D.A. Lisede tamamladı. 2009 yılında Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Aynı yıl Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Özel Hukuk Anabilim Dalında yüksek lisansa başladı. 2010 yılında KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Medeni Hukuk Anabilim Dalında Araştırma Görevlisi oldu. 2011 yılında Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden Yüksek Lisans derecesi aldı.